

1980/81:7**Onsdagen den 15 oktober**

Kl. 10.00

1 § Justerades protokollen för den 7 innevarande månad.**2 §** Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1980/81:15 till jordbruksutskottet

1980/81:17 till skatteutskottet

3 § Föredrogs och hänvisadesProposition 1980/81:20 om besparingar i statsverksamheten, m. m. till
utskott enligt följande

Riktlinjedelen:

	avsnittet 3.6 Skattepolitiska riktlinjer	Skatteutskottet
	i övrigt	Finansutskottet
Bil. 1	Justitiedepartementet	
	punkterna 1–6	Justitieutskottet
	punkterna 7 och 8	Konstitutionsutskottet
Bil. 2	Utrikesdepartementet	Utrikesutskottet
Bil. 3	Försvarsdepartementet	Försvarsutskottet
Bil. 4	Socialdepartementet	Socialförsäkringsutskottet
Bil. 5	Kommunikationsdeparte- mentet	Trafikutskottet
Bil. 6	Ekonomidepartementet	
	punkt 1 såvitt avsåg bank- och försäkringsinspektioner- na	Näringsutskottet
	i övrigt	Finansutskottet
Bil. 7	Budgetdepartementet	
	punkterna 1 och 2	Finansutskottet
	punkt 7	Konstitutionsutskottet
	punkt 8	Skatteutskottet
	i övrigt	Arbetsmarknadsutskottet

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

Bil. 8	Utbildningsdepartementet	
	punkt 1:1	Konstitutionsutskottet
	punkterna 1:2, 1:3 och 4:3 ..	Kulturutskottet
	punkt 5	Socialförsäkringsutskottet
	i övrigt	Utbildningsutskottet
Bil. 9	Jordbruksdepartementet ...	Jordbruksutskottet
Bil. 10	Handelsdepartementet	
	punkterna 7 och 10 i motsva- rande del	Försvarsutskottet
	punkterna 8 och 10 i motsva- rande del	Skatteutskottet
	i övrigt	Näringsutskottet
Bil. 11	Arbetsmarknadsdepartementet	
	punkt 8	Socialutskottet
	i övrigt	Arbetsmarknadsutskottet
Bil. 12	Bostadsdepartementet	Civilutskottet
Bil. 13	Industridepartementet	Näringsutskottet
Bil. 14	Kommundepartementet ...	Civilutskottet

4 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1980/81:23 till civilutskottet

Beträffande detta ärende hade regeringen föreslagit att riksdagen skulle besluta att motionstiden förkortades till sju dagar.

Kammaren beslöt förkorta motionstiden till att utgå tisdagen den 21 oktober.

5 § Föredrogs och hänvisades

Förslag

1980/81:6 till arbetsmarknadsutskottet

6 § Föredrogs och hänvisades

Motion

1980/81:6 till socialutskottet

7 § Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställningarna 1980/81:14–17

8 § Allmänpolitisk debatt**Anf. 1 OLOF PALME (s):**

Herr talman! I det politiska arbetet träffar jag många pensionärer. De kommer tidigt till mötena. De sitter på de främsta bänkarna. De lyssnar med stor uppmärksamhet.

De har varit med och kämpat för folkpension och ATP. De litar på att socialdemokratin står fast vid sina utfästelser till dem som byggt upp det svenska välfärdssamhället. De vill höra om dagsfrågorna och framtidsproblemen.

De borgerliga partierna har fram till nu också varit noga med att understryka sina utfästelser till pensionärerna. Den kanske viktigaste av dessa utfästelser är garantin att folkpensionen och ATP-n skall vara värdebeständiga. Man har garanterat att pensionen skall behålla sin köpkraft när priserna stiger.

I den borgerliga regeringsdeklarationen 1976 heter det: "De garantier som getts om värdesäkring av pensionerna infrias." I regeringsdeklarationen 1979 förklaras: "De löften som har givits till pensionärerna i fråga om värdesäkring av folkpensionen --- skall hållas."

Den som särskilt starkt understrukit betydelsen av denna utfästelse är Thorbjörn Fälldin. I sitt omtalade tal i Ystad den 20 juni 1976 säger han: "Folkpensionärerna skall genom indexregleringen garanteras ett skydd mot penningvärdeförsämringen. Det har satts i fråga om den metod som används gett detta skydd. Vi har begärt en opartisk undersökning av detta. Vi måste ha svar på vitt att vi uppfyller löftet till pensionärerna."

Den 9 juni 1979 förklarade Thorbjörn Fälldin i riksdagen: "Det går aldrig att kompensera högre oljepriser --- med inhemska löneökningar. --- Men självfallet måste folkpensionärerna på vanligt sätt kompenseras också för dessa prisökningar."

Precis ett år senare, den 9 juni 1980, förklarade han: "Jag förklarar här att det på inga villkor blir fråga om att försämra situationen i något avseende för den som har folkpension att lita till."

En enskild medborgare, herr Lennart Pettersson i Eskilstuna, fick den 5 maj 1980 ett egenhändigt undertecknat brev av statsministern där det står: "Jag kan ge Dig ett lugnande besked om pensionerna. Både centern och regeringen slår vakt om att pensionernas värdesäkring bibehålls."

Lennart Pettersson fick svar på vitt på att centern och regeringen skulle uppfylla löftena. Men det var inte värt ett dugg. Ty centern och regeringen bibehåller inte värdesäkringen. Man skall inte längre räkna med effekten av indirekta skatter och energipriser. Hade detta genomförts 1977 skulle folkpensionärerna i dag gått miste om ca en hel månads pension. Det är stora pengar för en pensionär.

Det går inte att förklara bort detta löftesbrott genom att hänvisa till att pensionstillskotten skall höjas nästa år. Det har redan riksdagen beslutat om. Det står i lagen att så skall ske. Man kan inte försvara ett löftesbrott genom att hänvisa till att man inte bryter andra löften också. Eller har ni verkligen tänkt rycka av dem pensionstillskotten också?

Vi brukar säga att dagens pensionärer genom sitt arbete har byggt upp dagens svenska samhälle. De förtjänar vår erkänsla för den insatsen. De förtjänar att få känna förtroende för att regering och riksdag håller sina löften och garantier till pensionärerna.

Pensionärerna kan knappast kompensera sig på annat sätt. De kan inte

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

Allmänpolitisk debatt

strejka. De är beroende av att den aktiva generationen står för givna löften. Vi är fullt på det klara med att det blir en lång och mödosam väg att sanera Sveriges statsfinanser och att tidigare åtaganden kan komma att sättas i fråga. Men så katastrofalt är ändå inte vårt ekonomiska läge att pensionärerna skall behöva stå i främsta ledet bland dem som tvingas avstå från vunnen rätt. Minns att den borgerliga regering som nu vill urholka pensionärernas köpkraft är samma regering som i år sänkt skatten för de högsta inkomsttagarna med 11 000 kr.

De borgerliga partierna har inte fått väljarnas mandat att driva igenom denna försämring. Jag tycker inte man får behandla gamla människor på det sättet.

Vi socialdemokrater kommer inte att gå med på att urholka pensionärernas köpkraft. Pensionärerna skall kunna lita på socialdemokraterna. Vi vill visa att vi står på deras sida, och det har varit ett mycket viktigt skäl till vårt beslut om misstroendeförklaring mot den borgerliga regeringen.

Vi socialdemokrater sade i valrörelsen 1976 att om de borgerliga partierna får försämma statsfinanserna och försvaga ekonomin leder detta förr eller senare till en social nedrustning – då kommer de högtidliga löftena till pensionärerna i fara. Det är den situationen vi är efter år har varnat för. Det är det läge som vi genom våra förslag har försökt förebygga. Men nu är vi där.

Det är nu fyra år sedan de borgerliga tågade in i kanslihuset. Detta är den lyckligaste dagen i mitt liv, sade en av deltagarna. Han blev inte gammal i ämbetet. Nu skulle vallöftena infrias, nu skulle de borgerliga principerna sättas i verket.

Vad hände?

Under dessa fyra år har priserna stigit med nära 50 %, de senaste tolv månaderna med 15 % – den värsta inflationen i vår moderna historia. Vad värre är, dessa prisstegringar är större än i flertalet jämförbara länder.

Underskottet i våra affärer med utlandet är större än någonsin. Det har fördubblats bara sedan i fjol från ca 10 till över 20 miljarder kronor. Ni får låna i sådan takt att de utländska bankirerna börjar rynka på näsan.

Industriinvesteringarna ligger långt under den nivå som uppnåddes 1976, då socialdemokratin regerade.

Statsfinanserna har fullständigt raserats. Mellan budgetåren 1975/76 och 1979/80 ökade budgetunderskottet från 3,5 till drygt 50 miljarder kronor.

Detta gapande hål i statsfinanserna har vi fått trots att det totala skattetrycket höjts kraftigt under den borgerliga regeringens tid. Skattetrycket har höjts till ackompanjemang av moderaternas förkunnelse att det går att sänka skatterna om bara viljan finns – men det gällde inte vanligt folk.

Mycket kunde man ytterligare foga till denna beskrivning av de borgerligas fögderi: reallönerna har sjunkit, bostadsbyggandet hotas av ett sammanbrott, den regionala obalansen har stadigt förvärrats, skolans resurser skärs ner.

Visst är det kris i världsekonomin. Visst slår oljepriserna hårt, och andra

regeringar har det också besvärligt. Men de borgerliga partierna har förvärrat dessa svårigheter. Gradvis har den starka svenska ekonomin undergrävt. Den starka misstro som finns mot regeringen har inte bara sin grund i en relativt sett dålig ekonomisk utveckling. Den borgerliga regeringen har varit beredd att svika högtidliga principer, om det varit nödvändigt för att sitta kvar vid makten. Därtill kommer det drag av handlingsförlamning och förvirring som så ofta präglar regeringens arbete.

Jag tror också att många människor känner att regeringen alltid anpassar sin beskrivning av den ekonomiska verkligheten efter sina politiska syften. När man läser regeringens ekonomiska proposition nu erinrar man sig alla de övermodiga påståenden som de borgerliga partierna strödde omkring sig i valrörelsen 1979. Då talade ni om att alla kurvor pekade uppåt, att ni hade klarat krisen, att ni hade lagt en god grund för en förbättrad välfärd under 1980-talet. Våra varningar för budgetunderskott och utlandslån avfärdades som vidskepelse, skrämselpropaganda och bristande omsorg om sysselsättningen. Dagen efter valet gav ni en helt annan beskrivning av verkligheten. I somras, för ett par månader sedan, var det överhettning på arbetsmarknaden och expansion av köpkraften, för då skulle ni driva igenom momsen. Det har ni helt glömt i dag – i dag är det i stället tal om utlandslån och budgetunderskott i det tristessens fögderi som ni redovisar i er proposition.

Det har alltid funnits socialdemokratiska alternativ till den borgerliga regeringspolitiken. Inom socialdemokratien har vi alltid varit noga med att inte öka de offentliga utgifterna i snabbare takt än vi ansett oss kunna klara finansieringen. Det har varit en tradition att konsekvent driva en stram efterfrågepolitik. När så varit nödvändigt har främst s. k. selektiva medel satts in för att hålla sysselsättningen uppe. På det sättet tillåts aldrig underskottet i utlandsaffärerna och i statens budget anta de proportioner det nu fått.

Det här är en politik som ofta kritiserats. Det är inte statsbudgeten som skall balanseras, har man sagt, utan samhällsekonomin. Så har det låtit även under de här åren sedan 1976 när vi oupphörligen varnat för att låta budgetunderskottet öka i den takt som skett. Nu visar det sig att den socialdemokratiska traditionen varit förnuftig och att regeringen bort ta fasta på våra varningar långt, långt tidigare.

När obalansen i ekonomin tillåts bli så stor som nu, snävas handlingsutrymmet in. Regeringen har svårt att se andra alternativ än en kraftig åtstramning. Man säger att avmattningen ej kan mötas med en generell efterfrågestimulerande politik av den typ som fördes efter den första oljeshocken. Så har regeringen kommit att föra en helt bakvänd ekonomisk politik. I högkonjunkturen spär man på efterfrågan och därmed inflationen. I lågkonjunkturen drar man åt efterfrågan och ökar därmed arbetslösheten.

Det råder enighet om att industrisektorn är för liten. Det är den därför att vi har en för låg investeringsnivå. Det investeras för mycket i mark och

fastigheter och rena penningplaceringar och för litet i att bygga ut de gemensamma produktionsresurserna. Därför behövs starka offensiva insatser på näringspolitikens område. Och det är bra att regeringen nu vill stimulera industrin med åtgärder av den typ som vi socialdemokrater har brukat använda.

Det finns däremot ingenting som säger att industriinvesteringarna ökar, om den offentliga sektorn skärs ner. Managnar inte industrin genom att angripa den offentliga sektorn och framställa de människor som arbetar i samhällets tjänst som någon sorts parasiter. En effektiv offentlig sektor inom t. ex. transporter och utbildning är en förutsättning för ett livskraftigt industrisamhälle. Den är en viktig köpare av industrins produkter, och den är ett uttryck för solidaritet mellan olika grupper i samhället för att ge trygghet och välfärd åt alla. Det finns alltså starka skäl att slå vakt om den offentliga sektorn mot de stundom vulgära och enfaldiga angrepp som förekommer från främst moderat håll.

Det borgerliga misslyckande som vi nu ser, icke minst oförmågan att hålla reda på statens inkomster och utgifter, visar att man inte får låta obalanserna i ekonomin bli för stora innan man griper in. Men man får inte heller strama åt alltför hårt när man väl har börjat ta itu med problemen.

Vad som nu händer i Storbritannien visar med all önskvärd tydlighet att alltför drastiska åtgärder riskerar att föra oss in i en obevklig nedåtgående spiral. En alltför kraftig åtstramning av privat och offentlig konsumtion leder till arbetslöshet och minskande produktion. Detta stärker inte näringslivet. Tvärtom råkar företag, särskilt mindre och medelstora företag, i problem. Produktionskapacitet slås ut. Det innebär att industrins produktionsresurser fortfarande är för små. Bytesbalansen visar fortfarande underskott. Och så krävs nya åtstramningar. På så vis kan man få en fortgående försämring av hushållens standard, av den sociala välfärden. Arbetslösheten stiger alltmer och de sociala klyftorna växer. Och det är risk för att det blir samma väg som man kommer att gå här.

Vi socialdemokrater tar sannerligen inte lätt på problemen. Det kommer att bli ett mödosamt arbete att rekonstruera den svenska ekonomin efter de här borgerliga åren. Vi kommer att under många år tvingas föra en kärv och hård politik. Vi kan knappast räkna med någon vidare ökning av reallönerna för en tid framöver. Vi kommer att få vara försiktiga med nya utgifter och kan få ompröva en del gamla. Men vi måste samtidigt offensivt gripa oss an med problemen och slå vakt om arbete och rättvisa. I början av november kommer vi att framlägga den socialdemokratiska politik som vi anser att läget kräver.

Vår kritik av regeringens politik gäller framför allt två områden: sysselsättningen och fördelningspolitiken. Hösten 1980 ter sig för oss som den vändpunkt då den borgerliga regeringen ger upp den fulla sysselsättningen som det genomgripande målet för den ekonomiska politiken och när den tar de första stegen på den sociala nedrustningens väg.

Regeringen anser att 1981 blir ett lågkonjunkturår. Ändå är den i flera avseenden alltför optimistisk. Det gäller t. ex. nivån på bostadsbyggandet

och storleken av industriinvesteringarna. Den försörjningsbalans som regeringen lägger fram för 1981 är ett bräckligt korthus som ställs upp för att till nöds klara regeringen över höstriksdagens prövningar men som sedan ramlar ihop.

Nu vet vi att arbetslösheten kan komma att öka dramatiskt 1981. Konjunkturinstitutet menar att lågkonjunkturen och höstens skattehöjningar kan öka arbetslösheten med 70 000 nästa år. Då har man ändå inte räknat med effekten av regeringens svångremspolitik såsom den kommer till uttryck i den s. k. sparplanen. Industrins orderingång fortsätter att rasa. Det kommer inte att bli lika många nya jobb på den kommunala sektorn som tidigare.

En sådan ökning av arbetslösheten kan motverkas till en tid av massiva arbetsmarknadspolitiska insatser. Det är likväl något alldeles nytt för vårt land att en lågkonjunktur och ökad risk för arbetslöshet möts med en kraftig åtstramning av den ekonomiska politiken. Det betyder att man sätter arbetslöshet som mål. Det kan vi inte acceptera. Vi säger nej till arbetslöshet. Vi skall bekämpa den, och detta principiella ställningstagande har självfallet spelat en stor roll för vårt beslut om en misstroendeförklaring.

Regeringen för vidare en oacceptabel fördelningspolitik. Dess förslag kallas högtidligen för sparplan. Men vad är det man sparar på? I första hand är det fråga om att dra ner på stödet till utsatta grupper. Det är i själva verket samma sak som att man höjer skatten enbart för pensionärer, sjuka, barnfamiljer, studerande m. fl. Det är skattehöjningar som har den innebörden att de särskilt drabbar människor med små inkomster men är föga kännbara för de välbeställda. Det är den privata konsumtionen man riktar sig mot i allt väsentligt.

Regeringen påstår att man särskilt lagt sig vinn om att skydda de svaga grupperna. Det är svårt att förstå.

De handikappade drabbas inte alls, har man sagt. Det är fel. Handikappersättningar och vårdbidrag till de handikappade urholkas på samma sätt som pensionerna om regeringens förslag genomförs. Och det gäller också arbetsskadeförsäkringen för dem som drabbats av skador i jobbet och bidragsförskottet till de ensamstående föräldrarna.

Regeringen säger: Vi höjer kraftigt avgifterna för läkarbesök och läkemedel, men vi inför ett högkostnadsskydd. Vad innebär det? Jo, det betyder ändå att kroniskt sjuka eller äldre människor som börjar bli skröpliga och behöver gå till sin läkare ganska regelbundet och få sin medicin, kan få ökade kostnader på 400 kr. på ett år. Om de sedan förlorar ytterligare några hundralappar i kommunalt bostadstillägg och dessutom får pensionen urholkad så visar det väl att regeringen genom sina åtgärder knappast skyddar de svaga i samhället.

Nu tas i själva verket de första stegen på den sociala nedrustningens väg. De tas av partier som i årtal beskyllt socialdemokratien för reformvilja och konservatism, när vi inte gått med på deras överbud för att vi icke tillräckligt snabbt ökade statens utgifter för sociala och kulturella ändamål. De tas av partier som de första åren i regeringsställning skröt över att ha genomdrivit

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

Allmänpolitisk debatt

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

högre statsutgifter för arbetsmarknad, sociala ändamål och kultur än vad socialdemokratin kunde antas ha gjort. Det är tyst med det talet, för nu har man förstört statsfinanserna. Det är naturligtvis en högerinriktad politik. Så är också moderaterna förtjusta. Det är till en del gamla krav från den Svärd-Hjalmarsonska epoken som plockats fram, putsats upp och åter blivit salongsfäbaga. Med något av förtjusning står nu ledande moderater och säger att detta var minsann bara första stegen, nästa nedskärningsplan kommer att gå mycket lättare. Bäva mände de svaga.

I det omfattande skattepolitiska avsnittet i propositionen sägs inte ett ord om skattepolitikens och fördelningspolitikens betydelse för möjligheten att genomföra en lugn avtalsrörelse. Det är illavarslande.

En vital punkt i sammanhanget är naturligtvis den s. k. indexregleringen av skatteskalorna. LO:s experter har mycket pedagogiskt visat att indexregleringen i själva verket har en tendens att sätta inflationen på hjul. Löneökningarna måste ligga på samma nivå som den inflation man har haft, annars förlorar låginkomsttagarna på det hela. Det skulle betyda 12 % för nästa år. Det är knappast den lönerörelse landet behöver.

Regeringen har visserligen börjat slå till reträtt när det gäller indexregleringen. Det är inte längre samma trosvisa självsäkerhet att detta är en rättvis reform. Man tycks vara beredd att avskaffa indexregleringen till en del, kanske t. o. m. till hälften. Jag uppmanar er att gå med på att avskaffa den s. k. indexregleringen av skatteskalorna helt och hållet. Vi socialdemokrater är självfallet beredda att justera skatteskalorna med hänsyn till inflationen när det är nödvändigt, men det nuvarande systemet är en dålig och orättvis metod, som vållat tillräckligt med elände under den korta tid den varit i bruk.

Herr talman! Det framstår alldeles klart att regeringen saknar en långsiktig strategi för en rekonstruktion av den svenska ekonomin, om det nu inte skall vara en plötslig påspädning av ekonomin för att visa upp någon uppåtgående kurva inför valet 1982. Men det glimmar föga av ljus i de borgerligas mörka tunnel. De kräver uppoffringar av människorna. Men dessa uppoffringar ter sig i varje fall för de stora löntagargrupperna som nära nog gagnlösa, eftersom de inte leder till några egentliga förbättringar. Hur skall det bli om de får genomföra sina planer? Jo, budgetunderskottet fortsätter att öka. Underskottet i utrikeshandeln blir ännu större. Inflationen rusar i höjden. Reallönerna sänks. Arbetslösheten ökar. Den sociala tryggheten urholkas. Det är den framtid de borgerliga partierna hjuder människorna efter fyra år av borgerligt regerande, möjligen garnerat med några vaga löften om att det kanske någon gång i en framtid kan bli bättre.

Detta läge ställer oss socialdemokrater inför ett stort ansvar att återge landet och människorna en framtidstro. Vi gör det bäst genom att inte förtröttnas i att forma vår politik för en rekonstruktion av Sveriges ekonomi. Det är klart att ett land som Sverige har förutsättningar att ta sig ur svårigheterna. Stig Claesson har rätt när han i Aftonbladet säger att svenska folket kräver sin rätt att få betala sina skulder. Det finns en beredvillighet att göra uppoffringar, bara man vet att uppoffringarna är meningsfyllda och att

alla får bära sin beskärda del och att inte nolltaxerare och avdragssnillen drar sig undan. Stig Claessons recept är också det enda möjliga, vi måste arbeta oss ur detta. Också det tror jag svenska folket är berett till.

Den socialdemokratiska politiken spänner över många fält: en rättvis skattepolitik, en gemensam kapitalbildning för framtiden, ett återupprättande av den sociala bostadspolitik, kamp mot utslagning i vårt samhälle. På dessa och många andra områden har vi format och skall fortsätta att forma våra förslag. Det finns vissa bärande principer vid utformningen av dessa förslag som skiljer ut oss från borgerligheten i dess olika varianter.

För det första: Vi sätter sysselsättningen och ett fullt utnyttjande av våra produktionsresurser i det främsta rummet. Det är motsatsen till den regeringspolitik som nu medvetet minskar resursutnyttjandet, slår ut produktionskapaciteten och gör människor arbetslösa.

För det andra: Vi satsar på en rättvis fördelning, på solidaritet och social utjämning. Det är särskilt viktigt i kärva tider. Det är raka motsatsen till en regeringspolitik som leder till ökade klyftor, som lägger tunga bördor på dem som har svårast att bära dem.

Vi vet dess värre att vi åter kommer att mötas av en hård blockpolitik. Det tal om samförstånd som stundom förekommer klingar ödsligt. Mittenpolitiken existerar i sak ej mer, ty mittenpartier som är hänvisade till att i varje läge söka uppgörelse åt höger och som själva har valt blockpolitiken, de befinner sig i själva verket i högerens våld. Vi beklagar att så är fallet. Det skulle behövas ett bredare samförstånd i landet för att lösa våra stora ekonomiska problem. Men den senaste tidens diskussion har visat – och det är ett betydelsefullt tidens tecken – att det inte finns någon enda socialdemokrat som har någon som helst tro på att den nuvarande borgerliga regeringen är beredd att på någon enda väsentlig punkt gå oss till mötes. Den lärdomen har vi dragit efter att nu i ett antal år ha blivit konfronterade med en borgerlig regering. Det är en lärdom av det politiska klimat som ni har skapat i Sverige under ert regerande och som aldrig fanns här förut.

Vi har i det läget ställt krav på nyval. Till stöd för detta krav kan vi anföra starka principiella skäl.

De borgerliga gav inför fjolårets val inte medborgarna en riktig beskrivning av vårt ekonomiska läge – det var en falsk och felaktig beskrivning av vår ekonomi som ni gav. Ni fick inte mandat av väljarna att urholka pensionernas värdebeständighet. Det finns inte, tror jag, någon enda pensionär i detta land som hade klart för sig att detta skulle bli resultatet av en borgerlig regering. Inte heller fick ni mandat att ge upp den fulla sysselsättningen som huvudmål för den ekonomiska politiken och att i sak acceptera växande arbetslöshet. Det är därför – eftersom ni nu genomför en politik som ni inte har mandat för – som det är ett rimligt demokratiskt krav att utröna om folket har förtroende för den politiken eller inte. Thorbjörn Fälldin försöker göra det till att det är opinionsundersökningarna som spelar en roll för det här principiella kravet. Inte alls! Skälet är att ni icke håller er till det mandat som ni underställde väljarna, utan totalt förändrar politiken.

Detta är den ena sidan av saken.

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

Den andra är denna:

I fyra år har de borgerliga partierna regerat. Ekonomin har blivit allt sämre. Nu vill den borgerliga regeringen i hård politisk strid och med *en* rösts övertikt driva igenom nedskärningar som av stora grupper i vårt land uppfattas som djupt orättvisa och som i hög grad drabbar de svagare i samhället. Detta kommer att skapa förbittring och sociala motsättningar i vårt folk. En rekonstruktion av Sveriges ekonomi kräver en förändrad sammansättning i riksdagen som skapar förutsättningar för bredare lösningar. Därför har vi krävt nyval.

Jag vet att den borgerliga regeringen till nästan varje pris vill undvika ett nyval. Den vågar inte ställa upp på ett sådant. Det enda sätt på vilket vi kan få vårt krav på nyval prövat i riksdagen är genom en misstroendeförklaring. Därmed kan vi också ge uttryck för det djupa missnöje och den stora misstro mot den borgerliga regeringen som finns hos stora delar av vårt folk.

Thorbjörn Fälldin säger att man inte skall låta opinionsundersökningar bestämma. Det tycker inte jag heller. Men det misstroende vi talar om är det som vi som stor folkrörelse möter ute på arbetsplatserna, på verkstäderna. Det är det som vi möter vid kassorna i snabbköpsbutikerna, det är det som vi möter när föräldrar hämtar sina barn från dagis. Där hör vi den djupa misstro mot regeringen som vi har talat om. Och för det behövs det inga opinionsundersökningar. För det behövs det bara att gå ut bland människorna och uppleva deras oro, deras förbittring och deras missnöje.

Herr talman! Den socialdemokratiska riksdagsgruppen kommer att lägga fram ett yrkande om misstroendevotum mot regeringen Fälldin.

Anf. 2 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Dagens allmänpolitiska debatt måste med nödvändighet handla om problemen i svensk ekonomi och vad vi kan göra åt dessa. Men jag vill ändå börja med att säga någonting om ett par saker utomlands. Jag börjar med att ta upp dödsdomen mot den sydkoreanske demokraten Kim Dae-Jung. Kim Dae-Jung är den demokratiska oppositionens främste ledare i Sydkorea, och därför dömdes han till döden. Jag vill helt kort uppmana de borgerliga partiledarna att instämma i Amnestys protester mot dödsdomen och kräva Kim Dae-Jungs omedelbara frigivning.

Jag vill också vädja till regeringen om ökat stöd till det vietnamesiska folket. Det har plågats många år av krig. Nu har man dessutom drabbats av svåra naturkatastrofer. Två tyfoner har dödat tusentals människor, förstört hus och byggnader samt ödelagt risskörden. Folket i Vietnam svälter och lider. Jag vädjar därför till regeringen om ökat svenskt stöd, och jag är övertygad om att en majoritet av det svenska folket skulle hälsa ett sådant beslut med glädje.

Under 1970-talet sveptes fascistregimerna i Grekland, Spanien och Portugal bort. Fascismen var utrotad, trodde vi. Men 1980-talet har inletts med att fascismen åter funnit ett fäste i Europa. I Turkiet har en militärjunta gripit makten med stöd av NATO. Jag tycker att det borde vara självklart att fördöma militärens kupp och uttala stöd till och solidaritet med de

demokratiska krafterna i Turkiet. De behöver det i sin kamp för ett fritt och demokratiskt Turkiet.

Det finns i sammanhanget också anledning att uttala förvåning över de svenska massmediernas rapportering, som framställt militärkuppen som ett positivt inslag i Turkiets svåra situation. Problemen i Turkiet kan bara lösas genom djupgående demokratiska och sociala reformer.

För en vecka sedan avgjordes det västtyska valet. Det tillfogade moderaternas broderpartier, CDU och CSU, ett svårt nederlag. Valet i Västtyskland innebar att fredens och avspänningens krafter vann en viktig seger. En seger för Strauss och de reaktionära krafterna hade varit olycklig och inneburit ett allvarligt avbräck i avspänningssträvandena.

Herr talman! I måndags – samma dag som regeringens s. k. sparplan presenterades – kunde man i den stora kvällstidningen läsa intervjuer med företrädare för de tre regeringspartierna. De fick frågan vad de skulle göra åt det stora raset i opinionsundersökningarna. En av dem sade att moderaterna har ett mycket effektivt partiarbete – både inom och utom regeringen. En annan sade att moderaterna hindrar statsministern att ta kommandot i regeringen. Den allstädes närvarande moderaten Carl Bildt sammanfattade det hela med att säga: "Vi har en gemensam uppfattning om den ekonomiska politiken." Så förhåller det sig med den saken. Regeringen är överens sedan moderaterna kört över centern och folkpartiet.

Moderaternas ekonomiska politik är således hela regeringens, och det är den som vi skall diskutera här i dag.

Regeringens definition av problemen i dag är att vi konsumerar mer än vi producerar, att löntagarna har för gott om pengar, att sparandet är otillräckligt, att den offentliga sektorn är för stor och att industriinvesteringarna är för små.

Vi kommunister är inte överens om denna beskrivning av problemen.

Vilken löntagare har i dag för gott om pengar? Hur kan regeringen uttala sig på detta sätt efter flera år av reallönesänkningar och efter de mycket kraftiga pris- och hyreshöjningar som har ägt rum?

Också påståendet om att den offentliga sektorn är för stor är mycket tvivelaktigt. Det är sant att den ökat och att kommunerna i dag svarar för två tredjedelar av den offentliga verksamheten.

Kommunerna har ökat sysselsättningen med ca 30 % eller ungefär 220 000 personer under den senaste femårsperioden. Det motsvarar hela nettotillskottet av arbetskraft till arbetsmarknaden.

Men denna sysselsättningsökning beror dels på faktiska behov när det gäller utbyggnaden av barnstugor, sjukvård, vuxenutbildning osv., dels på näringslivets effektivitetsjakt – de snabba vinsternas filosofi – som drivit på utslagningen och som därmed framtingat en utökning av den offentliga sektorn.

Å andra sidan: Hur hade väl sysselsättningsläget varit, om inte denna sektor hade ökat sin verksamhet, både på grund av sin funktion som säkerhetsnät åt storfinansen och som ett resultat av nödvändiga sociala behov? – Vilka ekonomiska problem hade vi väl inte haft då?

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

Allmänpolitisk debatt

Nu är begränsningen av den kommunala expansionen ett huvudnummer för regeringen, främst för moderaterna. Men vad innebär då detta? Kommunernas ökade verksamhet har inte tillkommit uteslutande därför att man vill öka sysselsättningen. Den svarar ju mot verkliga, tidigare eftersatta behov inom barnomsorg, sjuk- och äldreomsorg, vuxenutbildningen, allmänna kommunikationer m. m.

Att strypa sådan verksamhet medför inte bara ökad arbetslöshet och försämring av arbetsvillkor och arbetsmiljö för personalen – utan också försämrade samhällsservice. Det vore att ta ett steg tillbaka och skulle med all rätt betraktas som en avveckling av väsentliga delar av vårt välfärdssystem.

Visst kan det finnas anledning att se över den offentliga sektorns och kommunernas expansion när det gäller byråkrati och onödiga utgifter. Men det är ju inte det som regeringen i dag är ute efter, utan det är barnomsorgen, äldreomsorgen och annan liknande social service som man vill begränsa och försämrade. Regeringen har därför fel också på den här punkten.

Regeringen påstår att "vi konsumerar mer än vi producerar". Man talar om "obalanserna i svensk ekonomi", och med det menar man framför allt de rekordstora underskotten i vår budget och i utrikesaffärerna. Visst existerar dessa underskott, men hur har de skapats och av vem?

Budgetunderskottet är ca 60 miljarder. Vi har tidigare hävdat att det i hög grad är ett resultat av regeringens ekonomiska politik. Ibland medger regeringen att det är så, men bara ibland. I sparplanen kan man således läsa att de s. k. industripolitiska åtgärderna för åren 1976–1980 uppgått till inte mindre än 26 miljarder, ett belopp som troligen är tilltaget i underkant. I sparplanen kan man också läsa att den statliga inkomstskatten successivt sänkts under 1970-talet. Är det då att undra över att statsfinanserna inte går ihop? – när man tagit ut 26 miljarder till stora företagen ur statskassan och när man sänkt statens inkomster av statsskatten?

Därför menar vi att det är både slarvigt och oprecist att säga att "vi" konsumerar mer än vi producerar i Sverige. Vad menas med "vi"? Vilka "vi" är det som konsumerar mer än vad som produceras?

Nu påstår regeringen att löntagarna har ett överskott av köpkraft och att detta har tvingat fram en kraftig importhöjning och en ökning av underskottet i bytesbalansen. Men, Gösta Bohman, vem är det som konsumerar det som importeras? Inte är det enbart fråga om vanlig hushållskonsumtion. Allt fler gör gällande att importökningen till stor del består av insatsvaror till industrin. Electroluxchefen, som väl inte kan beskyllas för att vara en sympatisör till oss, har också uppmanat svenska företag att upphöra med den importen och i stället handla svenskt. Regeringens påstående om att "folkhushållet" konsumerar mer än vad som produceras är således också det mycket tveksamt för att inte säga direkt felaktigt.

Regeringen konstaterar vidare att sparandet är lågt i Sverige och påstår att industriinvesteringarna därför blir låga. Men man ger inga förklaringar till att sparandet har sjunkit.

Sanningen är ju den att inflationen har drivit priser och hyror i höjden så att en vanlig inkomsttagare inte har några pengar att stoppa undan på bank. De pengar man tjänar går helt åt till de nödvändiga förnödenheterna för dagen – till mat och hyra. Att påstå att detta skulle vara orsaken till de otillräckliga industriinvesteringarna är inte bara absurt, det är dessutom grovt vilseledande. Pengarna har ju inte bara gått upp i rök! De finns i företagen, och SCB redovisade nyligen att det ligger 30 miljarder i företagen. Har regeringen inte hört talas om detta?

Det stora, övergripande målet för regeringens politik har varit att ställa kapital till storfinsansens och storföretagens förfogande. Man hoppades att om bara de fick pengar skulle de också använda dem för investeringar, bygga nya industrier och skaffa fler jobb. All annan verksamhet i regeringen har underordnats detta mål. Storföretagen skall hållas skadeslösa medan löntagarna skall betala. Det har varit huvudlinjen alltsedan 1976, och det är därför som vår karakteristik av regeringen som en kampregering mot landets löntagare allt tydligare visar sig vara riktig.

De många miljarderna har inte ökat investeringarna nämnvärt och än mindre skapat nya industrijobb. I år har industrin bara ökat sin sysselsättning med 5 000 personer. Däremot har svenska företag gjort betydande investeringar i utlandet. Förra året ökade de svenska företagens direkta investeringar i utlandet med hela 20 %. Företagen saknar således inte investeringskapital, tvärtom. De har kapital men de använder det inte till investeringar. De använder det för olika spekulationsaffärer. De lånar ut pengar till finansbolag mot hög ränta. De handlar med mark och fastigheter. De gör snabba spekulationsaffärer. Och anledningen till det är att detta på kort sikt är mer lönande. Detta är det största problemet i dag, men det försöker regeringen dölja.

För att öka investeringarna här i landet behövs kraftfulla åtgärder som tvingar företagen till investeringar, och det behövs ett statligt industrialiseringsprogram. Det behövs offensiva satsningar på framtidsinriktade samhällsägda industrier, där förädling och färdigproduktion av de svenska råvarorna utgör grundstommen. Det är bara detta som kan ge nya jobb och medverka till en sundare svensk ekonomi.

Alla måste sätta skulderna till och arbeta mera, sade budgetministern häromdagen. Jag skulle i all stillsamhet vilja rekommendera Rolf Wirtén att åka upp till Spännarhyttan eller till Malmfälten och förklara vad han egentligen menar. Där tvingas tusentals arbetare att bli arbetslösa under längre eller kortare tid, fast de egentligen inget hellre vill än behålla jobben. Jag tror att de här hurtfriska utropen, som folkpartistiska arbetsmarknadsministrar som aldrig har tvingats gå utan jobb har strött omkring sig, gör ett både löjligt och cyniskt intryck på människor som verkligen vet vad arbetslöshet och osäkerhet inför morgondagen innebär.

Ett annat ökande ekonomiskt problem i Sverige är det bostadspolitiska misslyckandet av regeringen. Den bostadspolitik som regeringen har fört är en katastrof för hyresgäster och småhusägare. Hyrorna och boendekostnaderna har skjutit i höjden. Bostadsbyggandet är rekordlåg och bostadskö-

erna rekordlånga. Arbetslösheten för byggnadsarbetare inför vintern tenderar också att bli rekordstor. Samtidigt frodas spekulationer med mark och fastigheter. Och som om inte allt det här vore nog förbereder regeringen direkta försämringar av bostadsbidragen. Som ett svar på detta går nu landets hyresgäster ut i en landsomfattande kampanj mot regeringens asociala bostadspolitik.

Höstens mycket kraftiga hyreshöjningar måste stoppas. Ett hyresstopp borde enligt vår mening genomföras i avvaktan på ett nytt statligt bostadspolitiskt program. Regeringen måste tvingas att dra tillbaka alla planer på att försämrade boendes villkor. Bostadsbyggandet måste planeras långsiktigt, därför att detta och ett ökat byggande av daghem, skolor, sjukhus och industrier ökar också sysselsättningen inom andra sektorer. Det måste därför vara en central del i ett nytt bostadspolitiskt program.

Hyrorna är i dag rekordhöga, och orättvisorna i boendet bara ökar. Vänsterpartiet kommunisterna och hyresgäströrelsen har sedan många år rest kravet om en statlig bostadsbank som skall totalfinansiera allt byggande och låna ut pengar mot en låg och fast ränta. Vi menar också att den tunga byggnadsmaterialindustrin måste undandras monopolisering och spekulation. Detta och andra radikala grepp kan sänka hyrorna, motverka orättvisorna och öka byggandet. Arbetarrörelsens partier borde i dag kunna enas i kampen för en solidarisk bostadspolitik. Vpk har utarbetat ett bostadspolitiskt program, och vi är överens med hyresgäströrelsen i de centrala kraven på en ny statlig bostadspolitik.

Kampen mot de kraftiga hyreshöjningarna och regeringens misslyckade bostadspolitik måste bli startpunkten i en offensiv kamp för rättvisa i boendet, för lägre hyror och lägre boendekostnader.

Detta är också en viktig förutsättning för att komma till rätta med de ekonomiska problem som vi diskuterar och de uppenbara ekonomiska orättvisor som finns i dag.

I måndags presenterade regeringen sitt omtalade sparpaket, det som enligt regeringen skall bringa ordning på både sjunkande opinionssiffror och samhällsekonomi. Sparplanen består av sänkta livsmedelssubventioner, vilket medför nya matprisökningar. Bostadsbidragen skall minskas, och det höjer boendekostnaderna ovanpå de redan aviserade hyreshöjningarna. Villkoren för pensionärerna försämrade, för både nuvarande och blivande pensionärer. Läkemedel, läkar- och tandläkarbesök blir dyrare. SJ:s priser skall öka. U-hjälpen skärs ner, trots statsministerns tidigare högtidliga försäkringar om att den inte skulle skäras ner.

Två tredjedelar av sparplanen består av sådana åtgärder som direkt kommer att försämrade hushållens ekonomi. Detta är fakta, som ingen i regeringen kan bestrida, även om man från regeringsbanken kommer att försöka sig på den uppgiften senare i dag – det utgår jag ifrån.

Regeringen skärper sin utmanande politik mot redan hårt pressade grupper och ställer alla sina förhoppningar till att storfinansen skall ha välviljan och godheten att ordna upp den svenska ekonomin. Jag måste därför fråga statsministern:

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

Vad får er, för det första, att tro att fler miljarder till näringslivet automatiskt medför ökade investeringar, nya industrier och fler jobb?

Finns det, för det andra, ingen gräns för hur mycket ni skall ta ifrån löntagarna? Inser ni inte att en vanlig inkomstagare inte orkar med fler försämringar? Var går egentligen gränsen för er löntagarfientliga politik?

Konjunkturinstitutet räknar med en kraftig ökning av arbetslösheten, bl. a. som ett resultat av er sparplan. Man räknar med ytterligare minst 70 000 arbetslösa. Vi närmar oss alltså den av Bertil Ohlin på sin tid förordade – vilket förnekades av Ola Ullsten för en månad sedan – arbetslösheten på omkring 5 %. Vilken effekt tror ni väl att uppemot 200 000 arbetslösa får för svensk ekobnomi? Inbillar ni er verkligen att ni kan lösa problem på det sättet?

Sparplanen är på sitt sätt ett unikt dokument. Det är Bohmans oktoberrevolution, fast tvärtom. Man påstår från regeringens sida att avsikten är att skapa balans och ordning. I själva verket är det bara en ny straffexpedition mot löntagarna, pensionärerna och barnfamiljerna, alltså mot det stora flertalet vanliga människor. Syftet är att omfördela kapital till storfinans och storföretag. Det är förvånande att statsministerns parti, som tidigare framställt sig som ett "småfolkets parti", så beredvilligt medverkar i allt detta. Det är kanske inte lika förvånande att folkpartiet, som tidigare varit så noga med att markera gränsen mot högern men som nu suddat ut den gång på gång, också givit upp allt motstånd.

Sverige står i dag inför en ny lågkonjunktur, och att i det läget vidta de åtgärder som ni nu föreslår riksdagen löser inga problem – det skapar bara nya och förvärrar dem som vi redan dras med. Genom de åtgärder ni föreslår bäddar ni för en "het höst". Det kvalitativt nya med er politik är att ni nu också i ord övergivit den fulla sysselsättnings politik. Nu planerar ni medvetet för en kraftigt ökad arbetslöshet!

För att komma till rätta med de ekonomiska problemen och obalanserna behövs en helt annan politik än den ni förordar. Problemen kan aldrig lösas med ökad arbetslöshet eller genom en ytterligare skärpt svängremspolitik. Er sparplan – ert sociala nedrustningsprogram, som jag tycker är den riktiga beteckningen – skapar bara förvärrade problem. Man får intrycket att folket – löntagarna, barnfamiljerna – bara är ett besvär för er.

Regeringen säger sig vilja spara i statens utgifter. Ja, det vill vi också. Det går att spara bort åtskilliga miljarder i statens utgifter – inte för att lösa några grundläggande problem i den svenska ekonomin, men för att hushålla med statens pengar och framför allt för att använda pengarna på ett socialt rättvisare sätt än vad som är fallet i dag.

Militärutgifterna kan sänkas med 1 miljard.

Riksdagsflytten, som kostar över 1 miljard, kan skjutas upp eller helt inställas.

Genom att banta i byråkratin kan ytterligare minst 1 miljard sparas.

Genom att slopa indexregleringen och i stället genomföra årliga skatteomläggningar som gynnar låg- och mellaninkomstagarna kan man spara ytterligare nära en miljard.

Genom att begränsa det nuvarande orättvisa avdragssystemet och nolltaxeringen kan ännu 1 miljard sparas.

Det går alltså att spara. Men då skall man spara på ett rättfärdigt sätt, inte genom att försämra de vanliga inkomsttagarnas villkor, inte genom en omfördelningspolitik som ökar orättvisorna och inkomstklyftorna i samhället.

Det stora problemet i svensk ekonomi är således inte att vi konsumerar mer än vi producerar, utan att det som produceras används av fel personer till fel saker!

Besluten över de stora värden som skapas i vårt land fattas inte här i huset. De fattas i stället av ett litet fåtal mäktiga storfinsfamiljer. För några år sen var de 17 till antalet, i dag bara 11, men deras ägande och makt är större än någonsin. De äger och kontrollerar stora och viktiga delar av svensk industri och har därmed också ett avgörande inflytande över Sveriges ekonomi.

Detta fåtalsvälde är en direkt fara för vår ekonomiska framtid och försvårar en fördjupad demokrati. Varje uppriktigt försök att komma till rätta med de ekonomiska problemen måste därför enligt vår mening börja med att bryta ned detta fåtalsvälde.

Att storfinsans makt måste begränsas får man faktiskt också höra från centerpartister ute i landet. Ja, Thorbjörn Fälldin, de använder faktiskt ordet "storfinsansen". Men när de kommer hit till Stockholm inordnar de sig i den andra politik som regeringen för.

Storfinsansen äger och kontrollerar stora och viktiga delar av den svenska industrin och har därför, som jag sade, också ett avgörande inflytande på Sveriges ekonomi. Den diskussion om makt och ägande som startades i och med Meidners fondförslag var lovande. Därför anser vi att man måste återvända till Meidners utgångspunkter och fullfölja diskussionerna om hur storfinsansens makt och ägande skall kunna brytas.

Landets produktion och ekonomi måste styras av demokratiska beslut och av samhällets behov, inte av en liten grupp människors vinstintressen. Hur många miljarder ni från regeringen än styr över till storfinsansen, så kommer inga problem att kunna lösas. Storfinsansens makt måste nämligen brytas och det folkliga inflytandet öka.

Regeringen talar ofta om att alla måste vara med och spara, att vi alla måste hjälpas åt, men i praktiken klämmer ni bara åt löntagarna och de sämst ställda grupperna. De får inte vara med att besluta, men de tvingas vara med att betala!

Varför har ni dröjt så länge med att börja göra något åt skattefusket, ett skattefusk som de som kan den här frågan hävdar är lika stort som underskottet i våra utrikesaffärer? Varför gör ni inte någonting åt den organiserade och ekonomiska brottsligheten, som uppgår till ungefär samma belopp som det nuvarande budgetunderskottet?

Är inte spekulationsekonomin, som består av mark- och fastighetsaffärer, handel med guld, diamanter, lyxbilar och lyxbåtar, ja allt möjligt, också något som bekymrar regeringen?

Denna sektor har vuxit mycket kraftigt framför allt under de senaste åren.

under de år som borgerliga regeringar har suttit med armarna i kors i kanslihuset. Detta är ytterligare en asocial verksamhet som måste stoppas, därför att den undergräver och utarmar vår ekonomi.

Varför vägrar ni konsekvent att göra något åt denna spekulationsekonomi?

Varför höjer ni matpriserna och lägger ytterligare moms på maten, när ni vet att detta slår hårt mot barnfamiljer och lågavlönade? Varför angriper ni inte i stället alla dem som nolltaxeras, som bluffar med skatten, som på ett utmanande sätt spekulerar och lever ett liv i lyx och överflöd?

Sådana enkla, raka och konkreta frågor ställer sig människorna i dag, över hela landet. Varför skall en så orättvis skatt som momsen öka när andra kan smita undan skatt? Därför har vår landsomfattande kampanj för slopande av momsen på mat fått ett starkt stöd. Matpriserna har ökat med över 10 % hittills i år. Regeringen och den borgerliga riksdagsmajoriteten har egenhändigt svarat för en stor del av dessa prisökningar.

Påståendet att det skulle vara administrativt krångligt att slopa matmomsen har tillgripits som argument mot vårt förslag – i stället för en sakdebatt i frågan. Faktum är ju att differentierad moms förekommer i en rad länder, och i de flesta länder med moms har man regler som innebär att livsmedel – i en del fall baslivsmedel – är helt eller delvis befriade från mervärdeskatt. Vad som går att göra i andra länder borde rimligen också vara möjligt att genomföra i Sverige. Att slopa momsen på mat är i själva verken en rak och enkel åtgärd!

Det är ingen hemlighet att många socialdemokratiska och t.o.m. borgerliga väljare stöder vårt krav att momsen skall slopas på maten. Nu närmar sig vår namninsamling i rask takt 100 000 namnunderskrifter och vår kampanj går vidare. Vi kommer att hålla fast vid kravet ända tills dess att momsen på mat slopats – med eller utan borgerliga regeringar i kanslihuset.

Sverige är ett rikt land. På den punkten är jag t.o.m. överens med Gösta Bohman. Om bara pengarna fördelades på ett rättvist sätt, skulle de räcka både till en god ekonomisk standard för människorna, till investeringar i nya industrier och arbete åt alla. De skulle, Gösta Bohman, räcka till en meningsfull offentlig sektor: till barnomsorg, äldreomsorg, utbildning, kultur, miljöomsorg, förbättrade kommunikationer m.m.

Men självfallet kräver det långtgående ingrepp i den nuvarande kapitalistiska ekonomin, ingrepp som den här regeringen varken kan eller vill genomföra.

I vår motion till den urtima riksdagen redovisade vi i 21 punkter förslag och åtgärder för att bryta fåtalsväldet och kapitalägarnas makt och för att vända den ekonomiska utvecklingen i Sverige åt rätt håll. Vi gör oss naturligtvis inga illusioner om att kunna få igenom dessa förslag i riksdagen med dess nuvarande sammansättning. Därtill behövs en helt annorlunda sammansatt riksdag – en riksdag med en radikal arbetarmajoritet. Vi upprepar ändå våra krav, och vi söker stöd för dem bland landets löntagare och andra grupper som drabbas av regeringens politik. Vi kommer att kämpa för våra

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

förslag därför att de angriper orättvisorna och lägger grunden för ett bättre samhälle.

Den politiska kampen i höst kommer dock i huvudsak att bestå i att stoppa regeringens utmanande politik och tvinga den att ge efter för viktiga krav med stark folklig förankring. Vi anser att följande krav står i förgrunden för denna försvarskamp:

Prisstoppet måste upprätthållas. Inga ytterligare prisstegringar på mat får genomföras. Inflationen måste pressas ner, som ett första steg, till 5 %.

Det behövs en skatteomläggning som främst gynnar låg- och mellaninkomsttagarna. Den orättfärdiga matskatten, momsens på mat, måste slopas.

Ett bostadspolitiskt krisprogram behövs. Hyrorna måste stoppas, och bostadsbidragen får inte försämrats. Bostadsbyggandet måste öka mycket kraftigt.

Arbetslösheten måste bekämpas. Enligt Konjunkturinstitutet kommer arbetslösheten att öka kraftigt, och regeringen har planer på att hårdare driva flyttlasspolitiken. Nu behövs kamp till försvar för de många nedläggningshotade arbetsplatserna och kamp för offensiva statliga satsningar för nya industrier och fler jobb.

Detta kräver den samlade styrkan av hela arbetarrörelsens, de fackliga organisationernas och hyresgäströrelsens många medlemmar. Aldrig tidigare har det varit mer motiverat att ställa förslag om misstroendevotum mot en regering.

Ett misstroendevotum i riksdagen, grundat på ett folkligt misstroende, som stöds av en aktiv folkopinion är mer än en demonstration mot en regering vars stöd vilar på en enda rösts övervikt här i kammaren – en majoritet som har åstadkommit av vallöften som ligger ljusår från den politik som man i dag genomför i regeringsställning. Ett nyval i dag skulle med säkerhet vinnas av arbetarpartierna. Därigenom skulle en arbetarmajoritet ges möjligheter att driva en politik riktad mot storfinansen. Det behövs nämligen en socialistiskt inriktad politik för att angripa orsakerna till problemen – och till det måste också en arbetarmajoritet användas.

Anf. 3 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! En hel värld följer sedan några veckor med stor oro händelseutvecklingen runt Persiska viken. Irak och Iran är stater som var för sig kontrollerar för världsekonomin stora och viktiga delar av oljeförsörjningen. Det ger detta krig en särskilt allvarlig dimension. Utöver det ohyggliga lidande människor utsätts för i varje krig kan denna konflikt få vittgående konsekvenser genom störningar i oljeleveranserna. På kort sikt klaras världens oljeförsörjning tack vare bl. a. stora lager.

Kriget vid Persiska viken visar i likhet med händelserna i Afghanistan och andra konflikter hur bräcklig freden och avspänningen i världen fortfarande är. Upptäckningen av rustningarna och spridningen av kärnvapen till allt fler länder inger inte minst mot denna bakgrund stor oro.

Spridningen av militär och civil kärnkraftsteknologi till stater som inte

skrivit under icke-spridningsavtalet innebär särskilda risker. En huvuduppgift i det internationella arbetet för avspänning och nedrustning måste vara att förhindra ytterligare spridning av kärnvapen och kärnvapentechnik, öka respekten för icke-spridningsavtalet och få fler länder att skriva under avtalet. Tyvärr innebär i detta avseende granskningskonferensen för icke-spridningsavtalet i långa stycken ett bakslag.

Händelser som den som nu utspelar sig vid Persiska viken utgör en ny påminnelse om att Sverige inte är någon isolerad ö i världsgemenskapen. Vår egen situation och våra ekonomiska betingelser är starkt beroende av vad som händer i vår omvärld.

Det är en erfarenhet vi fått göra åtskilliga gånger under 1970-talet. Två fördubblingar av oljepriserna under denna period har medfört allvarliga påfrestningar för vår ekonomi. En ökad internationell konkurrens och framväxten av nya industriländer gav strukturproblem för tidigare lönsamma industrisektorer som varven och stålet. Men känsligheten ökar också inom andra sektorer. Ett alltför högt kostnadsläge för den svenska industrin i mitten av 1970-talet innebär att Sverige snabbt tappade marknadsandelar på världsmarknaden.

De åtgärder den första trepartiregeringen vidtog hade en god effekt för att stabilisera den svenska ekonomin.

Genom massiva insatser kunde arbetslösheten hållas tillbaka. I dag är sysselsättningen högre än den någonsin varit tidigare. Det är ett faktum som ingen kommer förbi, och det är en omständighet som socialdemokrater som kritiserar regeringen borde ha i minne.

Efter trepartiregeringens två första år uppnådde vi 1978 praktiskt taget balans i utrikesaffärerna. Tidigare förlorade marknadsandelar för den svenska exportindustrin hade börjat återerövrats.

Den nya fördubbling av oljepriserna som inträffade 1979 och i början av 1980 har återigen förryckat balansen i den svenska ekonomin. Bytesbalansunderskottet kommer för 1980 att uppgå till över 20 miljarder. En alltför stark inhemsk efterfrågan i förhållande till våra produktionsresurser hotar att ytterligare driva på inflationen och öka importen, med förstärkta obalansproblem som följd.

Ett betydelsefullt steg för att rätta till obalansen togs i samband med den urtima riksdagen i september, då riksdagen godkände regeringens förslag till höjning av moms och vissa punktskatter.

Det gäller nu att gå vidare med stabiliseringsarbetet. Och det gör vi genom det ekonomiska åtgärdspaket som förelades riksdagen i måndags. Åtgärdspaketet är inriktat på besparingar, men det innehåller också offensiva inslag -- allt med sikte på att återställa balansen i samhällsekonomin, få fart på investeringarna och långsiktigt trygga sysselsättningen.

Socialdemokraterna kommer nu liksom tidigare med stark kritik mot snart sagt alla regeringens åtgärder. I sak har dock den politiska oppositionen aldrig förmått presentera några hållbara alternativ. Och att skjuta problemen framför sig för att vinna tillfälliga opinioner, det kan bara förvärra svårigheterna för den svenska ekonomin, och det utgör i längden ett hot både

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

mot sysselsättningen och mot den välfärd som vi tillsammans har byggt upp.

Om vi däremot i tid sätter in nödvändiga motåtgärder, har vi goda möjligheter att med gemensamma krafter arbeta oss ur den nuvarande situationen och återvinna stabilitet i ekonomin. Det är endast utifrån en sådan grund som det är möjligt att långsiktigt fortsätta välfärdsutbyggnaden och skapa utrymme för angelägna reformer även i framtiden.

Låt mig ge ett konkret exempel. En sänkning av räntenivån skulle verka klart stimulerande på investeringsviljan. Men det stora underskottet i bytesbalansen i kombination med underskottet i statsbudgeten tvingar Sverige att i dag hålla ett onormalt högt ränteläge. Vi har inte kunnat följa med i den internationella sänkningen av räntenivån.

I regeringens åtgärds paket ingår besparingar på i storleksordningen 6.4 miljarder för statsbudgeten jämfört med långtidsbudgeten. Besparingsinsatserna måste fortsätta också kommande år om det skall gå att få ner underskottet i statsbudgeten.

För regeringen har det varit en självklar förutsättning att de åtgärder som sätts in skall utformas på sådant sätt att de mest utsatta grupperna inte drabbas. Särskild hänsyn har tagits till pensionärerna, barnfamiljerna och de handikappade.

Detta kom till uttryck redan vid den momshöjning som gjordes i september. Pensionärerna fick då på vanligt sätt automatisk kompensation, och barnbidraget höjdes med 200 kr. för barnfamiljerna genom ett särskilt beslut.

När sparprogrammet skall genomföras kommer pensionärer med liten eller ingen ATP att få en höjning av pensionstillskotten. Den 1 juli kommer en sådan höjning. Det är rätt, Olof Palme, att den kommer i enlighet med ett principbeslut i riksdagen, men regeringen har dessutom gett besked om att vi kommer att gå vidare med pensionstillskott just för att hävda köpkraften för de sämst ställda pensionärerna – de som bara har folkpension eller folkpension och en liten ATP.

Det är, Olof Palme, dessa pensionärsgrupper jag har talat om vid skilda tillfällen. Jag tror att Olof Palme måste medge att om vi ser på pensionärerna som grupp, som kollektiv, så finner vi att spridningen när det gäller inkomst och förmögenhet är i stort sett densamma för dem som för det yrkesaktiva kollektivet. Regeringens handlande visar att den lever efter de utfästelser som har gjorts. Det bevisas av att pensionärerna har fått sina realinkomster höjda med drygt 22 % sedan 1976. Besinna detta faktum, Olof Palme, i den fortsatta debatten och i den fortsatta information som ni från socialdemokratiskt håll bedriver runt om i landet!

När vi nu gör en reduktion av index när det gäller pensionärerna gör vi samtidigt en reduktion av det index som vi har i skatteskalen. Och när vi gör denna reduktion, Olof Palme, säger vi klart ifrån att vi går in med särskilda åtgärder för de sämst ställda pensionärerna. Detta kallar jag en socialt motiverad fördelningspolitik.

De kommunala bostadstilläggen är också utformade så att pensionärerna

med de lägsta inkomsterna skyddas. Justeringarna av bostadsbidragen har utformats så att barnfamiljerna inte berörs – för barnfamiljer i de allra högsta inkomstlägena kan det möjligen bli något sämre villkor. Stödet till de handikappade rubbas inte.

Ett särskilt högkostnadsskydd kommer enligt regeringens förslag att införas för dem som ofta är sjuka eller med jämna mellanrum måste hämta ut medicin på apoteket. Jag hävdar att vi som har förmånen att bara någon enstaka gång om året behöva besöka läkare har råd att betala en något högre avgift än i dag. Men för de människor som ofta måste besöka läkare och som ofta måste göra medicinuttag bygger vi in ett högkostnadsskydd, innebärande att man över ett visst antal läkarbesök eller över ett visst medicinuttag inte får några kostnader alls. Även detta är ett exempel på en socialt medveten fördelningspolitik.

Längre fram i höst kommer regeringen med ett förslag om höjd arbetslöshetsersättning.

På punkt efter punkt kan man vid en genomgång av sparprogrammet se hur samma fördelningspolitiska principer fått vara vägledande. Varken när det gäller åtgärderna i förfluten tid – perioden från 1976 och fram till i dag – eller när det gäller de åtgärder i framtiden som redovisas i den nu framlagda propositionen finns det något som helst utrymme för påståendet att klyftorna i det svenska samhället har vidgats, ett påstående som socialdemokraterna ofta gör utan att ha tacksägelse för det.

De sammantagna åtgärder regeringen föreslår är i sig en förutsättning för en fortsatt social välfärd. Vi måste se över hur våra resurser inom den offentliga sektorn används. Vi måste rationalisera där det är möjligt, och vi måste göra nödvändiga prioriteringar. I annat fall blir det allt svårare att i framtiden avdela resurser för de mest angelägna ändamålen: sjukvården, barn- och äldreomsorgen samt långtidsvården. Att i tid vidta nödvändiga åtgärder är att visa omsorg om de gamla, barnen och dem som har det svårt och behöver vård.

Att komma till rätta med underskotten och få ner ökningstakten i de offentliga utgifterna – det är det som det är fråga om – är bara en av flera nödvändiga vägar för att återställa stabiliteten i ekonomin och lägga grunden för en positiv utveckling.

Lika angeläget är det att få fart på produktion och investeringar i näringslivet. Det är bara på det sättet som vi kan skapa trygghet i jobbet för de många anställda. Har Olof Palme och andra socialdemokrater funderat över orsaken till att i synnerhet industrins investeringar gick ned under andra halvan av 1970-talet? Det dukade bord som ni socialdemokrater påstod skulle ha ställts till den nya regeringens förfogande innebar att vi under två år hade haft en kostnadsexplosion i det svenska samhället som i sin tur betydde att de svenska företagen i konkurrens med de utländska inte kunde sälja sina varor, att kapacitetsutnyttjandet gick ned och att man hade lediga resurser i det industrikapital som fanns. Det krävdes omfattande ekonomisk-politiska åtgärder – t.ex. borttagande av den extra arbetsgivaravgiften som hade fördyrat det svenska näringslivets produktion – för att över huvud öka

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

produktionen. Har ni aldrig begrundat ert ansvar för denna utveckling?

Nu aviserar vi i åtgärds paketet flera direkta åtgärder med sikte på att stimulera investeringarna i näringslivet. De speciella vinstfonder som infördes för företagen i samband med årets avtalsrörelse kommer att få användas under 1981. Längre fram i höst kommer regeringen med förslag om särskilda stimulanser till investeringar, med tyngdpunkt på tillverkningsindustrin.

Vi kan inte låta utvecklingen under 1970-talet fortsätta, då vi av en årlig tillväxt på 4 700 milj. kr. bara kunde avsätta 100 milj. kr. till investeringar och sparande. Vi konsumerade alltså praktiskt taget kakans hela tillväxt. Alla måste inse att vi inte kan fortsätta så. Vi måste av den årliga tillväxten avdela mera till produktiva investeringar i små och stora företag, industri och jordbruk, exportföretag och företag på hemmamarknaden som arbetar i konkurrens med importörer.

Vi har under 1970-talet fått en snedvridning av sparandet, som har försvärat för näringslivet att få fram riskvilligt kapital. Spekulation i konst, ädelstenar och fastighetsaffärer har blivit mer attraktivt än sparande i aktier. Vanliga inkomsttagare och småsparare har i växande utsträckning övergivit aktiesparandet för att i stället spara i från samhällets synpunkt improduktiva sparformer.

Det här är en olycklig utveckling. Sparandet i aktier får inte isoleras till ett fåtal penningstarka kapitalplaceringar. Aktiesparandet måste breddas och få en folklig förankring. Regeringen kommer därför i höst med förslag som tar sikte på att stimulera främst de mindre aktiespararna, småspararna på detta område. De skärpningar som kommer att föreslås när det gäller realisationsvinstbeskattningen av fastigheter bör också leda till att mer av sparandet i samhället styrs över till näringslivet.

Herr talman! Rätten till arbete upplevs av de flesta som något grundläggande i tillvaron. Det är helt naturligt. Vi tillbringar en stor del av vår aktiva tid på arbetsplatsen. Att plötsligt ryckas loss från intressanta arbetsuppgifter och påtvingas sysselloshet innebär ofta en svår personlig påfrestning. Arbetet ger oss identitet, självkänsla, upplevelsen av att uträtta något meningsfullt för oss själva, vår familj och vårt samhälle. Ungdomar som sett fram emot sådana möjligheter men inte får något jobb utsätts naturligtvis för stora påfrestningar.

Det är med insikt om detta som regeringen alltsedan skiftet i svensk politik 1976 har satsat mycket hårt på att trygga sysselsättningen och hålla arbetslösheten nere. Vi kan då återigen konstatera som ett objektiva faktum att aldrig tidigare så stora resurser har satsats på sysselsättningen som under 1977–1978. Det gav också resultat. Trots att lågkonjunkturen var betydligt allvarigare än tidigare under 1970-talet – en period av lågkonjunktur då socialdemokraterna hade regeringsinnehavet – kunde arbetslösheten framgångsrikt bekämpas. Jämför, Olof Palme, de arbetslöshetstal som redovisades av den socialdemokratiska regeringen i början av 1970-talet, med de arbetslöshetstal som har gällt sedan 1976. Och väg in i jämförelsen att konjunkturen var djupare under den här senare perioden.

Störningarna i världsekonomin har slagit hårt mot sysselsättningen ute i Europa. Där är det miljoner människor som går arbetslösa. Genomsnittet för arbetslösheten inom OECD-området ligger f. n. på drygt 5 %.

Sverige har i jämförelse med de västliga industristaterna klarat sig anmärkningsvärt väl. Arbetslösheten har under året pendlat mellan 1.8 och 2 %. Det finns ett annat objektivt faktum också: Den totala sysselsättningen har aldrig varit så hög i Sverige som den är i dag.

Socialdemokraternas skrämselpropaganda om att regeringen med sin politik försöker äventyra sysselsättningen och skapa arbetslöshet faller på sin egen orimlighet – mot denna bakgrund. Det är ändå så att vad regeringen verkligen har utträttat talar ett helt annat språk.

Vi skall naturligtvis för den skull inte underskatta de svårigheter som kan vänta under nästa års konjunkturavmattning. Därför håller regeringen en hög arbetsmarknadspolitisk beredskap. De olika investeringsfrämjande inslag i regeringens åtgärdsprogram som jag här kort har redogjort för är liksom industri- och regionalpolitiken, på kort och lång sikt, viktiga medel för att hävda sysselsättningen. Rätten till ett förvärvsarbete gäller såväl kvinnor som män och den måste också gälla i hela landet. Nu drabbas särskilt kvinnorna av den regionala obalansen på arbetsmarknaden. Regionalpolitiken är därför ett av de viktigaste medlen att nå jämställdhet mellan kvinnor och män, vilket också har strukits under i de riktlinjer som regeringen i våras antog för sitt fortsatta jämställdhetsarbete.

Avgörande för sysselsättningen är utformningen av näringspolitiken. Sverige har inte råd med fler beslut av den typ som det socialdemokraterna lyckades driva igenom i våras om varven. Det går inte i längden att utan hänsyn till den företagsekonomiska verkligheten binda miljardbelopp i starkt förlustbringande verksamheter på några få orter, dessutom i regioner med den bäst differentierade arbetsmarknaden och med förhållandevis goda möjligheter att finna ersättningsindustri. Arbetare och tjänstemän i regioner med hög arbetslöshet som Värmland och Norrbotten frågar med rätta, varför inte motsvarande satsningar kommer dem till del.

Det inger samtidigt oro att industrin under senare år haft så stora svårigheter att rekrytera arbetskraft. Också nu, när konjunkturen så smått börjar vika, klagar många industrier över att man inte får tillräckligt med folk.

Det är en farlig utveckling vi hamnat i om ungdomar, men också föräldrar, börjat se industriarbete och kroppsarbete som något mindervärdigt som man inte vill syssla med.

Den inställningen måste förändras. Här har vi alla ett ansvar. Vi har ett ansvar som politiker och som opinionsbildare, men vi har det ansvaret inte minst som föräldrar. Vi måste göra klart att alla jobb som måste utföras för att vårt samhälle skall fungera är hedervärda och meningsfulla. Även om ett anvisat jobb inte är det som vi drömt om måste vi vara beredda att ta det, medan vi söker ett annat som vi hellre skulle vilja ha. Framför allt måste vi bättre utnyttja skolan för att förändra attityderna. Bristande kontakt mellan skola och arbetsliv liksom för få praktiska moment i skolarbetet är några

förklaringar till de nuvarande problemen. Den nya läroplanen för grundskolan innebär ett steg framåt. Men vi måste gå vidare genom ett förstärkt samband mellan teoretisk skolning och praktisk yrkesverksamhet.

Sverige har genom åren byggt upp en betydande materiell välfärd. Vi har nått längre med den sociala utjämningen och de fördelningspolitiska insatserna än de flesta andra länder. Till stor del har denna uppbyggnad av välfärden kunnat ske i samverkan över partigränserna. Det har varit en värdefull tillgång för den svenska demokratin.

Men, herr talman, när vi tittar oss omkring i det svenska samhället, ser vi att många problem återstår – problem som ökningen av den materiella välfärden inte lyckats lösa. Många människor upplever ensamhet och isolering. Invandrarna, som betytt så mycket för att hålla industrins hjul i gång, lever många gånger under pressande förhållanden. Den sociala utslagningen ökar. Alkoholismen har under senare år fått oroande proportioner. Samhället har inte klarat av att bekämpa narkotikamissbruket.

De tilltagande sociala problemen innebär – det måste vi erkänna – ett allvarligt misslyckande för samhället.

Under 1980-talet måste därför den politiska debatten breddas. Vi måste slå vakt om den välfärd och den jämlikhet mellan människor som har uppnåtts. Men vi måste samtidigt på allvar ge oss i närkamp med de mekanismer som skapar social utslagnings och missbruk.

Goda livsmiljöer som främjar gemenskap, trivsel och samhörighet mellan människor är den bästa utgångspunkten för att motverka social missanpassning. Den koncentrationspolitik som bedrevs under 1960-talet och som vi nu ser konsekvenserna av skapade inga goda livsmiljöer. Flyttlasspolitiken ryckte upp människor ur deras naturliga sociala miljö, utarmade glesbygden, gav i många fall torftiga och sterila bostadsområden i storstäderna. Tvångssammanslagningen till storkommuner ökade avståndet mellan väljare och förtroendevalda och försvagade den kommunala demokratin.

En aktiv regionalpolitik och decentraliseringspolitik är avgörande förutsättningar för att vi skall kunna lösa framtidens problem. Den oförändrat höga nivån på det regionalpolitiska stödet, inrättandet av den statliga decentraliseringsdelegationen och försöksverksamheten med lokala organ i kommunerna är några exempel på regeringens ambitioner.

De besparingsåtgärder och hårdare prioriteringar som måste till på den offentliga sidan hindrar oss inte från att forma ett mänskligare samhälle, med mer av personlig omvårdnad och omtanke. Jag har tidigare påpekat i den offentliga debatten att all social omvårdnad inte behöver ske i dyra, nybyggda institutioner. Mer vård i hemmet skulle kunna innebära betydande fördelar för den enskilde, samtidigt som kostsamma investeringar i lokaler skulle kunna minskas. Det är ett av många exempel på hur ett omtänkande kan leda till direkta kvalitetsförbättringar.

Herr talman! Energifrågan har varit den dominerande politiska frågan under 1970-talet, med en räckvidd långt utöver vad som är vanligt i den politiska debatten. Den kommer att få stor betydelse också under 1980-talet.

Utfästelserna i folkomröstningen om en avveckling av kärnkraften måste uppfyllas. Det förutsätter en fortsatt kraftfull satsning på alternativen. Ett bättre utnyttjande av förnyelsebara energikällor och inhemska bränslen tillsammans med kraftfulla satsningar på hushållning är den enda framkomliga vägen för att bryta beroendet av importerad energi och göra oss kvitt den farliga kärnkraften. Satsningar på inhemsk energi som skogsråvara och torv ger värdefull regional sysselsättning i tidigare avfolkningsbygder.

En rad förslag med denna inriktning av energipolitiken kommer att läggas fram under det närmaste halvåret. Första steget tas med den oljeersättningsfond som kommer att inrättas från årsskiftet. Planerna på en 800-kilovoltsledning från Forsmark söderut har redan stoppats av regeringen. Omläggningen av energipolitiken är i full gång.

Ökningen av s. k. svarta affärer, nolltaxeringar och olika former av smarta skatteoperationer utgör olustiga inslag i vår ekonomi. Inte minst i tider av ekonomisk åtstramning är det nödvändigt att alla solidariskt är med och delar på bördorna. Regeringen kommer att med kraft gripa in mot den här typen av avarter i ekonomin. En utredning har redan tillsatts för att se över problematiken med underskottsavdragen. Förslag kommer i höst om införande av en allmän skatteflyktsklausul. Den förenkling av reglerna för beräkning av socialförsäkringsavgifter som förutskickats i sparprogrammet kan också få stor betydelse när det gäller att bekämpa skattefusk. Nuvarande manipulationer med arbetsgivaravgifterna från mindre seriösa företag kommer därigenom att kraftigt försvåras.

Herr talman! För att återställa balansen i den svenska samhälls ekonomin **måste alla berörda parter** vara beredda att ta sitt ansvar. De ingående samtal **som regeringen fört** med arbetsmarknadens parter och med representanter **för kommunerna** har varit ett uttryck för vår strävan att seriöst och med en **öppen redovisning** av problemen diskutera möjligheterna till samlade lösningar, bl. a. när det gäller direktskatternas utformning. Samtalen har **förts i en positiv anda**, och regeringen prövar nu noga de olika synpunkter som har lämnats.

Med det åtgärdsprogram som nu har lagts fram för riksdagen fortsätter regeringen det redan påbörjade arbetet med att återställa balansen i den svenska samhälls ekonomin. Vi har inte bara lagt fram ett program som är avsett att lösa dagens kortsiktiga problem, utan det är också ett led i lösandet av morgondagens långsiktiga problem. Målet är att skapa stabilitet i ekonomin, trygghet i sysselsättningen och fortsatt positiv utveckling av den välfärd vi alla varit med om att bygga upp.

Herr talman! Årets allmänpolitiska debatt har inletts på ett ovanligt sätt i och med socialdemokraternas begäran om misstroendeförklaring mot regeringen. Det här hotet har ju tidigare framkastats av och till utan att socialdemokraterna kunnat sätta kraft bakom orden, men någon gång måste man väl göra slag i saken, även om det uppenbarligen har skett under stor vanda och kanske t. o. m. splittring.

Men när man nu begär misstroendeförklaring konstaterar jag att det sker i ett läge där socialdemokraterna för svenska folket inte har kunnat presentera

något program för hur de ekonomiska problemen i vårt land skall lösas. Man står i dag utan konkreta alternativ till regeringens politik, till det program som regeringen lagt fram för att lösa framtidsfrågorna och återställa balansen i samhällsekonomin. Det är därför svårt att komma bort från intrycket att socialdemokraterna genom att begära misstroendeförklaring har önskat föra bort intresset från de ekonomiska sakfrågorna och bristen på egna alternativ.

Efter denna omröstning måste sakfrågorna komma i debattens centrum. Det är, herr talman, en utveckling som vi från regeringens sida hälsar med tillfredsställelse.

Anf. 4 OLOF PALME (s) replik:

Herr talman! Statsminister Fälldins anförande gav på en punkt ett klargörande besked. Det står nu fullständigt klart att regeringen medvetet sviker sitt högtidliga löfte till pensionärerna att bevara pensionernas värdebeständighet. Bakom allt ordsvallet fanns det beskedet.

Momshöjningen har vi kompenserat, säger Thorbjörn Fälldin. Det tänker ni inte göra i framtiden. Oljeprishöjningarna skall ni inte kompensera. Om priset på el stiger till följd av en satsning på torv och vindkraft, som ni talar om, får pensionärerna inte någon kompensation.

Jag skulle kunna ta oändligt många citat från Thorbjörn Fälldin, men jag vill anförda bara följande som han sade i riksdagen för ett par år sedan: "Det måste vara ställt utom diskussion att det löfte Sveriges riksdag givit pensionärerna, att de skall skyddas mot inflationen, också skall infrias." Nu bryter ni det löftet.

För några månader sedan var fru Karin Söder hos en folkpensionärsorganisation. Där lovade hon att de besparingar som måste genomföras inte skulle drabba folkpensionärerna. De flesta blev lugnade, särskilt som socialminister Söder med skärpa slog fast att pensionärerna kunde lita på både hennes och regeringens vilja att hålla landets pensionärer skadeslösa. Nu bryter ni det löftet, och det erkänner Thorbjörn Fälldin.

I er sparplan skryter ni med att ni sparar 500 eller 700 milj. kr. på pensionerna. Den största besparingsposten ni har i hela er budget är besparingen på det här anslaget. Det gäller inte bara folkpensionärerna. Ni tar en del från de handikappade. Ni sliter av de ensamstående mödrarna en bit. De människor som drabbats av ett olycksfall i arbetet får också bära sin tribut till Thorbjörn Fälldins sparkassa – det blir försämringar för dem. Men den stora posten är den som gäller pensionerna. Det är den största besparingsposten, och pensionärerna betalar genom att värdesäkring av pensionerna urholkas.

Då försöker Thorbjörn Fälldin trassla till det genom att föra in pensionstillskotten i sammanhanget. Men det är ett helt annat problem. Det är ett löfte om standardförbättring, där riksdagen 1976 i stor enighet och på socialdemokraternas förslag antog ett program som sträcker sig till 1981. Ni har väl inte tänkt svika det löftet också! Möjligen skulle man kunna tänka sig att de skall få ett standardtillskott, men därom ges det inget besked.

Det är emellertid en grupp som inte alls finns med i regeringens resonemang, och det gäller ATP-pensionärerna. Det väcker många minnen till liv hos mig. Thorbjörn Fälldin debuterade i Sveriges riksdag genom att rösta emot ATP. Han förmenade alltså arbetare och tjänstemän en lagfäst rätt till värdebeständiga pensioner. Det var det vi slogs om, och den striden vann vi. De löften vi då gav tänker vi hålla.

Det är klart att de som har stora gårdar, ränteavdrag, inflationsvinster och värdestegringsvinster inte har samma behov av värdebeständiga pensioner i kontanter.

Det finns en motsättning mellan å ena sidan herr Fälldins tal om att man i detta sammanhang skall respektera och ära kroppsarbetet och å andra sidan det ni säger om att metallarbetare, byggnadsarbetare, fabriksarbetare, industritjänstemän och tekniker, som under många år har tjänat ihop till sina ATP-pensioner och litat på utfästelsen att dessa skall vara värdebeständiga, nu skall berövas en del av denna värdebeständighet. Det ter sig ju nästan som ett hån när man nu säger till dem: Vi hyllar er, för det ni gör är viktigt, men era pensioners värdebeständighet kan vi inte garantera i längden.

Så skapar man motsättningar i ett samhälle.

Det är detta som är anledningen till att vi, när vi fick beskedet att ni tänker svika på denna punkt, hänvisar till att alla partier var överens om löftet till pensionärerna och understryker att vi står fast vid detta löfte.

Jag vill i frågan om sysselsättningen säga att det ligger något av en tragik i centerns agerande. Förr i världen var vi visserligen kanske osams med centern om pensioner och sådant, men vi gick ändå till strid under den gemensamma parollen: Vi har inte råd med arbetslöshet, vi skall föra en aktiv konjunkturpolitik och vi skall rädda jobben. – När konjunkturen nu för tiden går nedåt stramar ni i stället åt.

Det blir arbetslöshet av detta. Det är numera inte mycket tal från centerns sida om 400 000 nya jobb, för det blev inget av strävandena i den riktningen. Skall er nya paroll bli 400 000 nya arbetslösa? Om det blir så, hoppas jag att ni inte hinner ända fram innan det blir dags för en ny regering.

Anf. 5 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Både när man presenterade sparpaketet och i dagens anförande talade statsministern mycket om att vi alla måste hjälpas åt. Ni säger också att de sämst ställda grupperna inte skall drabbas av regeringens sparplan. Men är det inte så att sänkningar av bostadsbidragen ökar boendekostnaderna och att sådana åtgärder särskilt drabbar de lägst avlönade? Kommer inte minskningarna av livsmedelssubventionerna och slopandet av prisstoppet att medföra höjningar av matpriserna, och kommer inte det framför allt att drabba barnfamiljerna? Är detta, Thorbjörn Fälldin, att skydda de sämst ställda grupperna? Jag menar att det är att plåga dessa grupper särskilt.

Menar verkligen statsministern att de åtgärder som ni föreslår är ägnade att skydda de sämst ställda grupperna? Menar ni att den politik som ni förordar minskar inkomstklyftorna i det svenska samhället? Min fråga är:

Varför ger ni på dessa punkter efter för moderaternas politik och värderingar?

Nu säger statsministern att de lägst avlönade skall skyddas och kompenseras. Men det blir väl med det som med kompensationen till barnfamiljerna när ni höjde moms – 200 kr. om året räcker bara till ett halvt glas mjölk om dagen.

Några ord om pensionärerna, eftersom många av dem oroligt följer denna debatt. De ställer frågan: Vad är anledningen till att ni vill försämra pensionärernas villkor? – Ja, jag använder ordet "försämra", eftersom det ju är det som det handlar om. Anser ni verkligen att en vanlig pensionär i dag har det för gott ställt och har alltför gott om pengar? Flertalet pensionärer – det är inte bara Thorbjörn Fälldin som på nära håll har kontakt med pensionärer – undrar nog och med all rätt vad statsministern menar med att så envist försvara och motivera attackerna mot dem. Att moderaterna tycker att pensionärerna har för mycket pengar förvånar mig inte, men att ledaren för centerpartiet gör det förvånar mig fortfarande. Vad är det då i dag för skillnad mellan centern och högern? Det är en fråga som många pensionärer ställer sig, många som kanske röstade på centern i det senaste valet och som minns att centern en gång var småfolkets parti – något som numera ligger långt tillbaka i tiden och som ni tydligen helt har förträngt.

Vi är inte motståndare till att spara och hushålla med statens finanser. Jag har redovisat att man kan spara kanske ännu mer än vad ni säger er vilja spara. Sänk militärutgifterna! Slop riksdagsflyttningen! Banta i byråkratin! Slop indexregleringen av skatteskalorna! Rensa upp i avdragsdjungeln! Då sparar ni många miljarder.

Det går att spara på ett annat sätt, och vi skall vidareutveckla detta i de motioner som vi väcker i anledning av er s. k. sparplan. De sparåtgärder vi kommer att föreslå skall inte försämra den ekonomiska standarden för de lägst avlönade, för barnfamiljerna och för pensionärerna. Det går att spara utan att attackera de sämst ställda grupperna.

Varför vill ni inte ta fasta på något av de förslag som vi ställer? Vad är det för fel på dem? Varför vill ni inte diskutera en differentierad moms på maten? Vad är det för fel på en sådan åtgärd som går att genomföra i alla andra länder som har moms? Jag tror att många människor vill ha svar på dessa enkla, konkreta frågor, och jag tycker att statsministern skall ge enkla och raka svar på dem.

Några ord också om arbetslösheten. I dag går enligt de officiella siffrorna 92 000 personer arbetslösa, och det mesta tyder på att den siffran kommer att stiga till 150 000, kanske närmare 200 000. Hur kan statsministern försvara en politik som bygger på, ja egentligen förutsätter, ökad arbetslöshet? Vad har ni att säga till alla dem som kommer att bli arbetslösa under hösten – till människorna i Spännarhyttan och i Norberg, till de 5 000 arbetarna och tjänstemännen i Malmfälten och Luleå?

De frågor som vi ställer tycker jag att statsministern skall ge konkreta svar på. Hur länge tänker ni underordna er den ekonomiska politik som Gösta

Bohman företräder i regeringen och som andra erkänner är regeringens gemensamma politik?

Anf. 6 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Trots den redovisning som jag gav påstår Olof Palme att regeringens politik skulle innebära att man försämrar för folkpensionärerna och för pensionärer som bara har en liten ATP. Låt mig säga det en gång till, så får jag se om Olof Palme är beredd att lyssna:

Det finns i dag ett principbeslut i Sveriges riksdag om att pensionstillskott skall utgå 1981, men därutöver finns det inga beslut om pensionstillskotten. Nu har regeringen förklarat att vi just för att hävda och förbättra köpkraften för de sämst ställda pensionärerna arbetar vidare med pensionstillskotten.

Där ligger också svaret till Lars Werner: Vi tycker inte att de som bara har folkpension har för mycket pengar. Det är därför som vi har givit detta politiska besked.

Vi kommer alltså att föreslå riksdagen att gå vidare med pensionstillskott. Det här låter kanske litet krångligt för pensionären själv och för allmänheten.

Vad är då ett pensionstillskott? Ja, storleken av det kan inte anges i dag ens för 1981, därför att pensionstillskottet är byggt på ett procenttal av basbeloppet. Men jag kan säga att det under alla omständigheter blir drygt 600 kr. – jag upprepar att det under alla omständigheter blir drygt 600 kr. – som folkpensionär och pensionär med liten ATP får i tillskott utöver den ökning av pensionsbeloppet som följer av att det finns ett indexskydd för alla belopp som utgår. Även om man gör en reduktion av detta index när det gäller olja och indirekta skatter finns det, hur Olof Palme och andra än räknar, inga möjligheter i världen att oljeprisstegringar och höjda indirekta skatter skulle kunna bli av en sådan storleksordning att de åtgärdernas inverkan på detta index skulle resultera i tal som låge i närheten av dessa drygt 600 kr.

I praktiken får alltså dessa pensionärer också 1981 en ökad köpkraft. Eftersom vi har gett besked från regeringen att vi skall fortsätta med pensionstillskott därefter ligger i detta uttalande en absolut garanti för att köpkraften inte gröps ur för den här gruppen pensionärer och för att det i praktiken också blir en ökad köpkraft. Detta är av grundläggande rättviseskäl, Olof Palme, eftersom de här pensionärerna har det sämst ställt.

Detta handlande av regeringen stämmer med vad som sades i regeringsdeklarationen 1979. Det stämmer med det som jag har svarat enskilda människor i brev. Det stämmer med det som jag har sagt i offentliga tal och föredrag.

Sedan säger Olof Palme och Lars Werner – de har det temat gemensamt – att regeringen inte är tillräckligt offensiv. Men samtidigt säger Olof Palme: Redan i valrörelsen varnade vi socialdemokrater för den ekonomiska utveckling som skulle komma. Där tror jag att vi båda, Olof Palme och jag, är jämställda, därför att när jag konstaterade att de ekonomisk-politiska

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

åtgärderna 1977 hade lett till klara förbättringar, till att utvecklingen gick åt rätt håll, sade jag tydligt ifrån: Nu skall vi inte ta ut detta i ökad konsumtion, utan nu är det dags att spara.

Låt oss titta på vad socialdemokraterna gjorde i anslutning till valet 1979. Ni gick ut med det s.k. hundradagarsprogrammet, som belöpte sig på 8-9 miljarder kronor. Där fanns mycket av stimulans av konsumtionen, stimulans av hela ekonomin. Om det var så att ni såg riskerna med utlandslånen och varnade för dem, varför gick ni då till val på det s. k. hundradagarsprogrammet, som skulle innebära denna kraftiga påspädning på ekonomin? Ni ville ju öka statsutgifterna.

Nu vill ni inte spara. Ni säger att det inte går att vidta sådana åtgärder som föreslås för att de slår mot sysselsättningen. I andra fall har ni andra skäl för att inte spara. Men i Olof Palmes tal fanns det samtidigt ett långt avsnitt där han klagade över det stora budgetunderskottet.

Jag konstaterar: I varje fall än så länge har ni avvisat förslagen till besparingsåtgärder. Sedan valet 1979 har ni förordat ökade utgifter, i varje fall om man skall tro hundradagarsprogrammet. Ni klagar på att budgetunderskottet är för stort.

Jag konkluderar: Antingen går er ekvation inte ihop, eller också skulle ni ha fört en politik med mycket kraftiga skattehöjningar för det svenska folket under den här perioden. Men säg då det i klartext!

Anf. 7 Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Efter att ha lyssnat på Olof Palme tycker jag att det finns anledning att säga följande.

Vi löser inga svenska problem genom att skälla på varandra. Våra möjligheter att göra ett bra land bättre beror i stället på i vad mån vi kan göra klart för oss och för andra vilka problem Sveriges ekonomi brottas med, vad de beror på och hur vi bäst skall komma till rätta med dem.

Vi kan naturligtvis välja olika vägar för att nå det målet. Men vi borde kunna debattera de här alternativen vägar konstruktivt och sakligt, ställa upp alternativen mot varandra, väga dem mot varandra och klart redovisa varför vi anser att de lösningar vi förordar är bättre än andra.

Mot den bakgrunden är Olof Palmes inlägg illavarslande. Hans historiska redovisning av vad som hänt under de gångna åren är minst sagt bristfällig och behöver kompletteras.

Jag vet att socialdemokraterna hade fullt klart för sig vilka svårigheter Sverige stod inför 1976, efter deras långa regeringsinnehav. De visste hur allvarligt läget var till följd av kostnadskrisen för det svenska näringslivet. Redan under våren och försommaren hade företagen börjat köa hos den dåvarande industriministern. De blev rädda att komma tillbaka efter valet.

Den socialdemokratiska regeringen var inte heller okunnig om att stora potentiella underskott hade byggts in i den svenska ekonomin under en lång följd av år: brist i budgeten, underskott i bytesbalansen. Ingen som visste vad det rörde sig om i Gunnar Strängs dåvarande finansdepartement kunde

undgå att notera de långsiktiga, negativa trenderna.

De hade också klart för sig vilka oerhörda påfrestningar som den konkurrensutsatta sektorn mötte till följd av oljeprishöjningar och den hårdnande konkurrensen på världsmarknaden. Det stod klart för alla initierade att riskerna för hög arbetslöshet, stora reallöneförsämringar och ökad utländsk upplåning var överhängande, om inte politiken växlades in på nya spår.

Socialdemokraterna fick själva en bekräftelse på detta redan under sommaren 1976, när en tredjedel av den svenska valutareserven rann ut ur landet. Redan *innan* den borgerliga regeringen tillträdde måste drastiska kreditpolitiska åtgärder vidtas.

Trots detta försökte socialdemokraterna – som statsministern påminde om – omedelbart efter valet övertyga Sveriges folk om att det svenska bordet var väl dukat, att samhällsekonomin var stark och statsfinanserna sunda. De gjorde en skönmålning av den svenska ekonomin som saknade varje verklighetsförankring.

Syftet kan inte ha varit något annat än att skaffa sig politisk handlingsfrihet, möjlighet att på den nya borgerliga regeringen lägga hela bördan av den kris som de så väl kände till och för de hårda och impopulära åtgärder som så småningom var oundvikliga. De fullföljde sedan konsekvent den politiska taktiken – Olof Palme demonstrerade detta nyss.

Först förnekade socialdemokraterna alltså blankt att några grundläggande strukturproblem belastade Sveriges ekonomi. Sedan bestred de lika konsekvent att det förelåg behov av åtgärder. De sade nej till devalveringarna, nej till sänkta arbetsgivaravgifter och nej till en begränsning av den privata konsumtionen.

Men så i förra årets valrörelse fanns plötsligt alla de dolda problemen framdukade på bordet. Nu var tiden inne att anklaga den borgerliga regeringen för att inte ha kommit till rätta med Sveriges strukturproblem, de problem som man alltså ursprungligen hade förnekat, men vilka man nu påstod hade skapats av den nya regeringen. Säger vad man vill, men ren och skär partitaktik behärskar våra socialdemokrater. Och det är i och för sig kanske inget fel. Men då skall man vara försiktig när man anklagar andra.

Väljarna föll emellertid inte för detta i fjolårets val – de visade sig vara klokare än så. Även om socialdemokraterna stärkte sin ställning, återvann de inte den åtråvärda regeringsmakten.

Nu är vi där igen. Nu förnekas inte svårigheternas existens, utan uppförstoras i stället. Nu läggs hela ansvaret på regeringen. Det är den som har orsakat krisen. Man anklagar, hotar och hojtar, man kräver urtima riksdag när så passar sig, och man väcker misstroendevotum – samtidigt som man talar om samförstånd. Men vad gör man i sak? Statsministern ställde samma fråga. Inte ett skvatt!

Den här politiska ekvationen går faktiskt inte ihop. I längden kan man inte bara klaga och anklaga. Till sist kräver politisk anständighet och trovärdighet att man öppet klarlägger de bakomliggande orsakerna till krisen och hur de

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

Allmänpolitisk debatt

skall angripas.

Socialdemokraterna har sagt att budgetunderskottet är ett utomordentligt allvarligt problem, och det är det förvisso. Men i förrgår fick vi i radion höra att "regeringen stirrat sig blind på underskottet". Om underskottet nu är oroande, vilket det är, varför har vi då inte fått se något enda försök från socialdemokratiskt håll att angripa underskottet genom utgiftsnedskärningar och besparingar? Socialdemokraterna har tvärtom gått emot alla sådana förslag till åtgärder. Att skattehöjningar skulle få rakt motsatta effekter mot vad samhällsekonomisk balans kräver, det vill socialdemokraterna på något sätt tränga undan.

Glömt tycks vara att redan i början av 1970-talet den dåvarande finansministern förklarade att vi hade slagit huvudet i skattetaket. Glömt är att den ene efter den andre socialdemokratiska debattören påvisat den svenska skattebelastningens förödande följder för arbetslust, skattemoral och tillväxt. Man tycks också ha glömt att den svarta sektorn växer, att produktiviteten i den vita sektorn sjunker, att Sveriges tillväxttakt i förhållande till OECD just därför under 1970-talet varit lägre än i andra länder och att lägre tillväxt leder till lägre statsinkomster och ökande budgetunderskott samt risk för arbetslöshet.

I socialdemokraternas motioner har vi utläst att deras politik under de senaste åren skulle ha lett till 25 miljarder mindre i budgetbrist än vad som blivit fallet med regeringens politik. Men under de gångna åren har samma socialdemokrater framlagt förslag som skulle ha ytterligare försämrat statens finanser med ca 10 miljarder kronor. Om deras egna uppgifter om ett lägre budgetunderskott med en socialdemokratisk politik skulle stämma, då hade vi i dag ett skattetryck som i runda tal med 30 miljarder kronor översteg dagens. Varje förvärvsarbetande skulle alltså i dag ha 7 500 kr. högre skatt än de har i dag. Detta talar man naturligtvis inte öppet om.

Hur skall vi kunna bygga ut vår industri, tillverka och exportera mer samt konkurrera bättre, om den offentliga sektorn får fortsätta att ta i anspråk en växande del av den totala produktionssumman? I stället begränsas ju därmed industrins produktionskapacitet. Och hur skall industrin kunna öka sin sysselsättning med de nödvändiga 100 000 personerna om inte staten och kommunerna drar ned sina anspråk på arbetskraft?

Det här är, herr talman, elementära frågor som jag menar att socialdemokraterna är skyldiga att svara på. I varje fall måste de göra det, om de menar allvar med sina anspråk på att kunna föra en bättre politik än regeringen – och det gör de ju anspråk på. Vår politik, säger de, är bättre än regeringens, och därför skall regeringen gå.

Så en annan fråga. Hur skall den fördelningskonflikt kunna lösas som har sin orsak i att de offentliga utgifterna tar i anspråk hela vår årliga tillväxt och mera därtill? Hur skall det då bli möjligt att åstadkomma en real avkastning på vårt investeringskapital och en rimlig utveckling av våra löntagares reallöner?

Löntagarfonder löser ju inga problem. Sådana fonder begränsar ju inte den offentliga sektorn i någon nämnvärd utsträckning. De innebär en rent

teoretisk omfördelning av pengar inom den konkurrensutsatta sektorn. Löntagarnas reala löneutrymme blir genom löntagarfonder mindre än vad det är i dag. Löntagarfonder är alltså i själva verket ingen dålig benämning. Man tar en del av lönen från löntagarna – det är den yttersta konsekvensen.

Jag har ställt sådana frågor många gånger tidigare men förgäves. Något svar har jag inte fått, och vi har inte fått det i dag heller i Olof Palmes långa anförande och i hans replik. Trots att det börjar bli allt mera uppenbart för alla tänkande att det inte är möjligt att säga nej till att spara på de offentliga utgifterna och *samtidigt* säga ja till skydd för reallöner och ja till minskad upplåning, får vi inget svar.

Det här går inte ihop. Låg mig ta ett enda exempel. I år kommer vår bruttonationalprodukt – den samlade produktionen i landet – att uppgå till i runda tal 515 miljarder kronor. De offentliga utgifterna uppgår till ungefär två tredjedelar av detta, till ca 340 miljarder kronor. Om bruttonationalprodukten ökar med 1,5 %, vilket vi räknar med, ger det i fasta priser ett överskott på 8 miljarder, men om de offentliga utgifterna fortsätter att stiga i samma takt som hittills motsvarar detta 22 miljarder. Vi får alltså en brist på 14 miljarder kronor, om vi skall ha oförändrad upplåning. Då måste den bristen täckas av företag och av enskilda medborgare.

Hur går den här ekvationen ihop? Det är den frågan som jag vill ställa till Olof Palme. Jag ställer den redan nu, för annars räknar jag med att inte få något svar.

Anf. 8 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Jag har haft – och hoppas att jag kommer att återfå – stor respekt för Olof Palme som politiker. Men hans anförande i dag tycker jag var ett ovanligt massivt uppvisande av dålig politisk teaterkonst.

I alla valrörelser under den tid som de nuvarande regeringspartierna fanns i oppositionsställning reste socialdemokrater – fast partiledarna brukade i regel hålla sig för goda för den trafiken – omkring i landet och påstod att dåtidens oppositionspartier var ute för att driva folkpensionärerna ut i svält och elände. Det spelade ingen roll vilken politik gentemot folkpensionärerna som oppositionspartierna på den tiden förde. Det spelade t. ex. ingen som helst roll att det indexskydd för folkpensionerna som Olof Palme nu tillsammans med mig slår så intensivt vakt om faktiskt var ett folkpartiförslag som Olof Palme och hans företrädare en gång ganska aktivt motsatte sig.

Sak samma har det varit under den tid som de här partierna suttit i regeringsställning. Varje år har vi fått höra, inte minst i de två valrörelserna, att vi är ute efter folkpensionärerna. Vi är ute efter att dra undan tryggheten för folkpensionärerna, vi är ute för att försämra folkpensionärernas standard, har det sagts.

Men, herr talman och ärade kammarledamöter, dessa påståenden har aldrig någonsin varit sanna och är det heller icke i dag. Under de fyra år som vi har regerat har folkpensionärerna tillhört de få grupper – kanske rent av varit den enda – som har garanterats en real standardförbättring, omkring

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

Allmänpolitisk debatt

4 % per år under tiden 1976–1979. Dess värre har vi inte kunnat garantera löntagarna en motsvarande reallöneförbättring, även om vi önskat detta.

Jag vill försäkra Olof Palme, kammarens ledamöter och de svenska väljarna att vi kommer också i fortsättningen, så länge folkpartiet har någonting att säga till om i svensk regeringspolitik, att se till att folkpensionärernas standard garanteras. Kan det inte ske på något annat sätt, så kan det ske genom att man ökar pensionstillskotten. Detta är sanningen bakom Olof Palmes teatraliska vädjanden om stöd från de folkpensionärer som han menar skulle vara hotade av den nuvarande regeringspolitiken.

Herr talman! Jag tycker att oppositionens krav på misstroendekomröstning mot regeringen minst sagt är en tom gest, ett förslag att räkna röster vilkas antal man redan känner. Någonting annat kan ju en misstroendeförklaring mot en majoritetsregering aldrig bli – sedan må den majoriteten vara aldrig så liten. Olof Palme och Lars Werner – jag förmodar att han i vanlig ordning kommer att traska patrullo – kan inte ens hoppas på en feltryckning. Regeringen kommer att sitta kvar även efter den omröstning om ett misstroende som socialdemokraterna har föreslagit.

Men misstroendeförklaringen visar också på en annan tomhet – på sitt sätt en allvarligare tomhet – nämligen den fullkomliga bristen på alternativ till den politik för vilken socialdemokraterna nu anklagar regeringen.

Vi har inte mandat att urholka den sociala tryggheten för olika grupper, hävdar socialdemokraterna. Nej, och det har vi minsann heller aldrig bett om. Men vi har mandat att skydda den tryggheten, att värna om hela den svenska välfärdspolitiken, att värna om den fulla sysselsättningens politik och att göra det också i tider då den ekonomiska grundvalen för den politiken hotas av oljeprishöjningar och av på annat sätt skapade balansrubbnings i den svenska ekonomin.

Vi skulle naturligtvis kunna följa socialdemokraternas recept i stället, dvs. att inte göra någonting alls utöver att oja oss över hur svårt allting är. Men vi har inte valt den vägen. Vi har valt att handla, även när detta har krävt och även framgent kommer att kräva en och annan ganska så impopulär åtgärd.

Det är det vi har gjort genom sparplanen, och det är den politiken som socialdemokraterna nu attackerar med sådan kraft i hopp om att den vägen knipa en och annan SIFO-poäng. Lycka till på den fronten, Olof Palme! Jag tror dess värre att det tills vidare kommer att gå ganska bra. Men jag tror faktiskt att ni i längden förlorar som parti på att ställa er utanför det ansvarstagande som nu borde gälla alla, oavsett vilka partier de tillhör.

Ni kanske inte är medvetna om det, men det förslag om misstroendekomröstning som ni kommer med demonstrerar mycket allvarligt hur illa ute ni är. Ni har tydligen själva blivit övertygade om att ni inte längre kan komma åt regeringens politik med argument i sak, och då kräver ni i stället att man skall iscensätta en totalt meningslös parlamentarisk gest. Det är alltså inte någon förändring i regeringens politik som har föranlett detta misstroendevotum, för den har ni ju alltid ansett vara eländig, utan det är helt enkelt att er egen politik har blivit ohållbar, omöjlig att försvara i sak. Då tillgriper ni denna votering i stället för att fortsätta den argumentering i sak som borde vara det

riktiga.

Problemet med hela er uppläggning är att ni över huvud taget inte accepterar utgångspunkten för den ekonomiska politik som nu måste föras. att konsumtionen – både den privata och den offentliga – är för hög. att vi under 1970-talet konsumerade praktiskt taget hela den ekonomiska tillväxten, som dessutom var ovanligt låg under 1970-talet. Olof Palmes anförande i dag andades inte ett ord om det problemet, om att vi för att få fart på investeringarna och för att ta igen det vi inte sparat under gångna år måste föra en återhållsam politik både när det gäller att bevilja oss höga löner och när det gäller att hålla en hög ökningstakt i de offentliga utgifterna.

Proms – en skatteform som över huvud taget inte finns – strukturbolag och strukturplaner i långa rader, höjda marginalsatser genom slopad indexreglering, det är vad Olof Palme tror skall rädda svensk ekonomi. Det är nog ingen annan än Olof Palme som tror det, och antagligen, herr talman, tror han det inte själv heller. Men han är med sitt parti fast i ett nejsägnande när det gäller allt vad regeringen föreslår, och därför måste han avvisa också det som han innerst inne rimligen håller med om.

Men trots det måste vi nu ändå utgå från att socialdemokraterna verkligen menar allvar med sin politik och sina förslag, och då är det bara att konstatera att den politiken inte går ihop. Man vill inte vara med om att strama åt den privata konsumtionen. Att tänka sig att oppositionspolitikern Olof Palme – eller någon annan oppositionspolitiker för den delen – skulle mana till återhållsamhet när det gäller lönekrav förefaller helt orimligt. I stället exploaterar man med liv och själ det missnöje som begripligt nog finns hos löntagarna och deras organisationer över att utrymmet för reallöneförbättringar är i det närmaste obefintligt. Socialdemokraterna vägrade också under sommarens extrariksdag att stöja regeringens förslag om att höja momsén för att på det sättet dra in en del av den privata konsumtionen. I stället föreslog man importrestriktioner, som om de skulle bli effektiva i mycket hög grad skulle skada det exportberoende Sveriges intressen mer än någonting annat. Men man vill inte heller vara med om att skära ner de offentliga utgifterna, den offentliga konsumtionen. Man har ju rent av förklarat krig mot den s. k. sparplanen och dessutom också begärt regeringens avgång innan man ens påbörjat riksdagsbehandlingen av den propositionen.

Den offentliga utgiftsexpansionen skall alltså fortsätta med oförminskad och helst ökad hastighet – det är det socialdemokratiska budskapet. Och det går säkert hem hos de grupper som får acceptera att förbättringar som de hade hoppats på nu kommer att utebli. Deras missnöje är ganska lätt att exploatera. Men det går inte ihop med en ansvarsfull ekonomisk politik, syftande till att få svensk ekonomi i balans.

På en punkt håller man däremot med regeringen. Man säger att man inser att investeringarna måste öka. Men det är bara det, herr talman, att om man menar att investeringarna måste öka så måste man också acceptera att konsumtionen måste begränsas. Är det så att man inte inser det sambandet hamnar man i en politik som leder till att man tvingas öka upplåningen, dvs. man tvingas öka vårt underskott i bytesbalansen, man tvingas förvärra de

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

Allmänpolitisk debatt

stora problem som vi redan har. Man kommer då att finna att man skapar grunden för en politik som leder till social nedrustning, som leder till stor arbetslöshet på lång sikt, större än jag tror att ens en aktiv svensk arbetsmarknadspolitik skulle kunna bemästra. För att använda Olof Palmes egen formulering vill jag säga: Det är ni som har högre arbetslöshet som mål för er politik.

Anf. 9 OLOF PALME (s) replik:

Herr talman! Vad är det här för någonting egentligen? Är det något slags borgerlig mannekänguppvisning? Är det provpredikan för statsministerposten? Är det operation Fösa Fälldin från rampljuset? Varför skulle herrar Bohman och Ullsten gå upp här? Först ser ni till, genom era s. k. torpeder i talmanskonferensen, att vi får så litet talartid som möjligt – jag har 40 minuter och ni har 3 timmar tillsammans. Ni ställer en massa frågor som ni vet att jag inte har en chans att hinna besvara. Men det räcker inte – sedan bryter ni den gjorda talarordningen, i stället för att vänta på er tur, och använder ett kryphål i riksdagsordningen för att tränga undan Thorbjörn Fälldin. Jag kan inte vara med om det här, jag har inte tid med er. Jag har bara sex minuter, och jag får ju bemöta Thorbjörn Fälldin.

Jag skall bara ta upp en liten sak. Det var roligt med Gösta Bohman. Han började med att säga att vi inte skall skälla på varandra om vi skall lösa landets problem, varefter han skällde som ett kompani rakitisdrabbade bandhundar i tio minuter. Det var i alla fall en muntration i detta gråa höstmörker.

Jag återgår nu till Thorbjörn Fälldin. Hur han än snor sig av och an, så står det nu fullständigt klart att ni bryter det högtidliga löftet att garantera pensionernas värdebeständighet. Syftet med denna garanti är ju att säkerställa det reella värdet av folk- och ATP-pensionerna. De infördes ursprungligen på folkpartiets förslag, långt innan jag kom in i riksdagen – det är riktigt. Sedan har man hållit fast vid det.

Pensionstillskotten har som syfte att ge ett standardtillskott, en ökad köpkraft, till folkpensionärerna. Där har vi ett program som löper ett år till. Vad som skall komma därefter har riksdagen ännu inte tagit ställning till – det uttrycks ytterst vagt i hela propositionen. Det får vi diskutera. Men syftet med pensionstillskotten har aldrig varit och är icke heller i dag att de skall utgöra en kompensation för en urholkad värdesäkring. Det är ett fullkomligt bakvänt sätt att försöka driva politik på. Därför är det viktigt att landets pensionärer vet att nu tänker man bryta det här löftet, men vi står på deras sida och vi tänker slåss för att pensionernas köpkraft skall bevaras. Vi gör inte någon uppdelning av gruppen pensionärer i folkpensionärer och ATP-pensionärer, som om det skulle vara fråga om något slags sämre folk, vilket man kan få ett intryck av, om man lyssnar till herrarna här. Det skall gälla lika regler för alla.

Jag råkade titta på protokollet från den debatt som vi förde här för precis ett år sedan. Då sade jag: Omarbeta ert skatteförslag! Det ger så mycket förmåner till höga inkomsttagare att fackföreningsrörelsen tvingas att begära

stora lönelöft för de lågavlönade för att hänga med, och då kommer det totala lönepåslaget på för hög nivå och vi riskerar att gå in i en stor konflikt på arbetsmarknaden. Jag vädjade till er: Gör icke det misstaget! Ni lyssnade inte. Ni gick rakt in i det här, och så blev det också den största arbetsmarknadskonflikten i vår historia.

Jag menar att ni bär en stor skuld härvidlag. Regeringens oförmåga och oskicklighet var ett avgörande skäl till att konflikten bröt ut. Just i detta läge förelåg ett konstruktivt socialdemokratiskt förslag från oppositionsbänken, som – om det hade genomförts – hade kunnat leda till fred på arbetsmarknaden och till ett bättre utfall på en i och för sig lägre lönenivå. Alla era håfulla glosor här studsar bara vid besinningen av detta enkla förhållande.

Vi kommer att utforma ett precis lika ansvarsfullt förslag i höst, som syftar till att underlätta avtalsrörelsen, klara freden på arbetsmarknaden, klara de vanliga löntagarna och att vara ett bidrag till att ta ansvar för Sveriges ekonomi. Ni säger ju att vi inte är beredda att ta ansvar. Ja, men om vi begär nyval och om detta, som vi hoppas, leder till framgång för oss – det kan man ju aldrig veta – får vi ansvaret, och vi är beredda att ta det. Men den risken vågar ni inte ta. Ni skall bita er fast i taburetterna som kinesiska tempelhundar, som Hasse Alfredson säger. Bit! Jag tror att ni hänger kvar så länge ni kan, men det är illa för landet.

Thorbjörn Fälldin försökte göra ett nummer av att vi skulle vara splittrade när det gäller misstroendeförklaringen. Alls icke – vi var enade. Han säger att vi skulle ha känt vända. Ja, det senare är riktigt. Vi kände vända inför det beslutet. Vi sade oss följande: Finns det en chans att de kan lyssna till oss? Finns det en chans att vi kan bryta igenom blockpolitiken och skapa ett bredare samförstånd? Finns det en chans att vi kan ta gemensamma tag för att värna Sveriges ekonomi? Nej, den chansen finns inte, sade alla. De är låsta i sitt blocktänkande. De är underordnade högern. Det finns ingen möjlighet här. Skall vi bryta ut blocken, då finns det bara en sak att göra – att ändra sammansättningen i Sveriges riksdag.

Det var med vända som vi kom fram till detta beslut, för det visar vilket klimat ni har skapat i Sverige. Men det är nödvändigt att på det sättet börja på ny bog, slå in på en ny väg i Sveriges riksdag.

Anf. 10 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att folkpensionärerna har för mycket pengar, säger statsministern. Men varför vidtar ni då åtgärder som drabbar just folkpensionärerna? Först tar ni ifrån dem pengar och sedan skall de få tillbaka. Varför denna rundgång. Thorbjörn Fälldin – för att använda ett moderat modeord? Alla måste ju spara, men vad har pensionärerna, vad har folkpensionärerna att spara för att föra över pengar till storfinansens och till kapitalägarna?

Sedan ställde jag en enkel fråga, och jag skall ställa den en gång till: Varför är ni så ointresserade av en differentierad moms? Varför vill ni inte sänka matmomsen?

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

Allmänpolitisk debatt

Det är intressant att konstatera att man kastar in A-kedjan – Gösta Bohman kommer upp. Jag tycker inte att Gösta Bohman skall låta så missnöjd. Han behöver väl inte vara missnöjd med den politik som förs, därför att det är ju herr Bohman som skall gratuleras till att detta högerdokument nu presenteras som en regeringsproposition. Det är väl ingenting att gå upp och gnälla över. Gösta Bohman ägnade ju hela den senaste valrörelsen åt att propagera för den utmanande politik som regeringspartierna nu tillsammans för fram. Han har tillsammans med de övriga moderata statsråden tvingat igenom sin egen högerpolitik. Gösta Bohman är att gratulera. Men landets löntagare och hyresgäster och framför allt landets barnfamiljer är att beklaga, därför att det är ju de som drabbas av den här politiken.

I sparplanen säger ekonomiministern att det är statsmakternas uppgift att föra en sådan finanspolitik att bl. a. parterna på arbetsmarknaden får rimliga reala förutsättningar för sina förhandlingar. Man skulle alltså kunna säga att det utrymme som står till buds också är ett mått på dugligheten i regeringens politik – allt enligt herr Bohmans egna ord. Om man använder det som mått måste det konstateras att regeringens politik fullständigt har misslyckats – rätt igenom. Löntagarna har ju under de gångna åren fått sänkta reallöner, och regeringen har efter var och en av de tre senaste avtalsrörelserna korrigerat resultatet i efterhand. Vad är väl det om inte ett bevis på odugligheten i regeringens ekonomiska politik, att man inte har kunnat föra en finanspolitik som givit reala förutsättningar för avtalsförhandlingarna?

Artigheten bjuder väl att jag också talar med utrikesministern. Vpk traskar patrullo, sade Ola Ullsten – som far runt som en smörklick i herr Bohmans stekpanna.

När det gäller misstroendevotum mot regeringen, Ola Ullsten, så slåss vi verkligen inte om upphovsmannarätten i fråga om vem som först kom med det förslaget. Det är inte säkert att det var vare sig jag eller Olof Palme. Det är nog så att de flesta löntagarna, de flesta väljarna som röstar på något av våra partier, är de som har ställt det kravet, och därför är vi glada att det framförs här i dag.

Men Ola Ullsten har det naturligtvis inte lätt. Opinionssiffrorna rasar, och dessutom skall han ställa sig bakom detta sociala nedrustningsprogram. Hur var det en av statssekreterarna i samordningskansliet sade? Han sade att det går lättare att samarbeta i den här regeringen eftersom vi är överens om den ekonomiska politiken.

Det s. k. sparpaketet är ett regeringsförslag som alla de tre regeringspartierna står bakom, och därför kan Ola Ullsten inte springa ifrån sitt ansvar. Gösta Bohman har drivit på, och förmodligen har han pressat er övriga till stora eftergifter. Därför är både ni och centerpartiet lika skyldiga som Gösta Bohmans parti. Är det inte så?

Innebär det inte något nytt för svensk biståndspolitik att u-hjälpen skärs ned med 100 milj. kr.? Innebär det inte något nytt att ni medvetet medverkar till att arbetslösheten kraftigt kommer att öka? Kommer inte också kvinnornas arbetslöshet att öka, Ola Ullsten?

Folkpartiet har varit med om att utforma ett socialt nedrustningsprogram. Jag utgår från att ni kommer att ställa er bakom programmet – eller kommer ni verkligen att rösta mot det på vissa punkter?

Jag har förklarat tidigare att vi inte säger nej till hushållning och sparsamhet i fråga om statens finanser. Vi har ställt vissa konkreta krav, bl. a. kravet att riksdagsflyttningen skall slopas, vilket jag vet att en hel del folkpartister av och till instämmer i, t. ex. Bonnie Bernström, Björn Molin och andra. Men tänker ni rösta för eller mot regeringens förslag på den punkten?

Får jag sedan ta upp en annan fråga. I detta paket föreslår ni att livsmedelssubventionerna skall minskas och att prisstoppet skall slopas. Ni vet att det kommer att medföra kraftiga prisstegringar. Det kommer också att försvåra höstens avtalsrörelse. Det kommer att bli mycket kännbart för de lägst avlönade och för barnfamiljerna.

Ni föreslår att bostadsbidragen skall minskas. Där har ni inom folkpartiet ett direkt ansvar. Ni medverkar till att arbetslösheten ökar. Jag skall ta det en gång till, även om det bekymrar Ola Ullsten. Vi närmar oss nu i rask takt det som Bertil Ohlin på sin tid förde fram, nämligen förslaget om en 5-procentig arbetslöshet. Är det målsättningen för folkpartiet också för 1980?

Anf. 11 GUNNAR STRÄNG (s) replik:

Herr talman! Jag är mycket tacksam över att jag har tilldelats tre minuter för att i någon mån svara herr Bohman. Han åberopade finansministern från 1970. Jag kan inte svära mig fri från det uppdraget, och det gav mig anledning att som vanligt försöka korrigera herr Bohman och få honom att vara litet mera ordningsfull, när han ger sig in i de historiska redovisningarna.

1976 hade vi, sade herr Bohman, företagare som stod i kö fulla av bekymmer. Men kön var rätt hanterlig. Den bestod av en representant för Bergslagen. Representanten var bekymrad, eftersom Vikmanshyttan skulle läggas ned. Han hade med sig en representant för Uddeholm, eftersom det var fråga om viss strukturell samordning mellan dessa båda företag. Kön inskränkte sig faktiskt till dessa personer, herr Bohman.

Herr Bohman fortsatte och sade att den gamle finansministern ansåg att man redan 1970 hade nått taket för beskattningen. Det är mycket troligt att jag hade den uppfattningen, men märk väl att det gällde den direkta skatten. Vi har ju inte höjt några skatteskalor sedan dess. Problemet var att det rädde en utveckling med ständigt stigande kommunalskatt, någonting som herr Bohman har upptäckt sedan han kom in i regeringen men aldrig upptäckte tidigare. Det gällde att försöka eliminera de verkningarna, och det gjorde vi på så sätt att vi under 1970-talet gick fram med höjningar av socialavgifter och arbetsgivaravgifter för att den vägen kunna hålla anständiga och sunda statsfinanser och eliminera de direkta skattehöjningarna.

Detta begrep herr Fälldin vid det tillfället. Han medverkade till uppgörelsen. Herr Ullstens företrädare – jag går ett par led tillbaka – herr Helén begrep det också. Herr Bohman begrep det aldrig. Han inskränkte sig till att i ilska och vredesmod slå i dörrarna, när han blev inbjuden till

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

överläggningar.

Med dessa erfarenheter såsom bakgrund, herr talman, har jag väldigt svårt att ta herr Bohman på allvar, när han nu är ute med sina samförståndsinviter. Den politik som han i dag redovisar ger inte möjligheter för socialdemokraterna att möta upp i ett samförstånd, eftersom den angriper grundläggande sociala trygghetsområden. För att kunna acceptera sådan politik måste man vara en av herr Bohman hunsad mittenpartist.

Anf. 12 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Olof Palme försöker motivera yrkandet om misstroendevoctum med en folklig opinion, någon sorts SIFO-parlamentarism. Det var en nyhet. Olof Palme hänvisar till att det skulle förekomma en blockpolitik här i riksdagen och att det inte skulle finnas något intresse från regeringspartiernas sida för att granska och ta vara på de socialdemokratiska förslagen.

Ja, det går till som vid alla andra tillfällen. Vi granskar alla förslag. I den mån vi uppfattar dem såsom positiva, är det klart att vi är beredda att diskutera dem. Men får jag, när Olof Palme nu själv hänvisar till SIFO, påminna honom om att han var regeringschef under jämviktsriksdagen. Då var socialdemokratins opinionssiffror låga. Men Olof Palme tvekade aldrig ett ögonblick att driva igenom regeringsförslagen här i kammaren med lottens hjälp. Med lottens hjälp! Skillnaden är ändå att det finns en majoritet för den nuvarande regeringen.

Lars Werner frågade: Varför rundgång? När Olof Palme talade om pensionerna sade han att de skall vara "lika för alla". Jag kan ta de båda uttalandena i ett och samma sammanhang. Får då också jag läsa upp en mening ur regeringsdeklarationen från den 12 oktober 1979. Där står: "De löften som har givits till pensionärerna i fråga om värdesäkring av folkpensionen och förbättrade pensionstillskott skall hållas." Det är också vad regeringen har gjort, gör och kommer att göra.

"Lika för alla", Olof Palme. När ATP hade genomförts fick vi, efter mycket kraftiga insatser från centerns sida, igenom att man skulle förbättra folkpensionen i särskild ordning för dem som bara hade folkpension. Nu driver Olof Palme tesen "lika för alla". Det kanske är en av förklaringarna till att det dröjde så länge innan socialdemokraterna ville acceptera införandet av ett system, så att man i särskild ordning kunde förbättra för de sämst ställda pensionärerna. Det är, Lars Werner, verkligen ingen rundgång att beklaga sig över att man genom att utnyttja olika metoder ser till att det i ett begränsat ekonomiskt utrymme ställs pengar till förfogande i särskild ordning för de sämst ställda. Jag trodde att också Lars Werner från sina utgångspunkter såg något positivt i att man verkligen arbetar med sådana metoder.

Jag slår än en gång fast: Under tiden från 1976 fram till nu har folkpensionärerna fått sin köpkraft kraftigt förbättrad, långt kraftigare än de yrkesaktivas. Det är ett ofrånkomligt faktum. Jag slår också än en gång fast att regeringens förslag innebär att de sämst ställda pensionärerna uttryckt i köpkraft kommer att få det bättre än i dag.

Olof Palme och jag, liksom alla i detta samhälle, vet att det är stor skillnad mellan den i ekonomisk mening sämst ställde och den bäst ställde pensionären. Och det finns naturligtvis en skala rakt igenom hela fältet. Men jag tror faktiskt att de pensionärer som i utgångsläget, tack vare ATP eller andra system, har en hög och bra pension i nuvarande situation är beredda att medverka till att de sämst ställda pensionärerna skall få det bättre än i dag. Jag tror faktiskt att det finns en sådan solidaritet inom pensionärskollektivet. På samma sätt är det viktigt att vi har en solidaritet mellan de yrkesaktiva och dem som är pensionerade. Denna solidaritet har också kommit till uttryck under den period då pensionärerna som grupp har fått en kraftig förbättring av sin köpkraft under det att de yrkesaktiva inte har fått det. Det är helt enkelt så att det även i fortsättningen kommer att bli förbättringar för de sämst ställda pensionärerna. Det är ett ofrånkomligt resultat av den nuvarande regeringens politik.

Herr talman! För drygt en månad sedan diskuterade vi vid det urtima riksmötet de ekonomiska frågorna. Socialdemokraterna lade då fram ett alternativ till de ekonomisk-politiska åtgärder som regeringen föreslog. Det alternativet byggde på vad som i den offentliga debatten först kallades importavgifter och sedan importdepositioner. Jag konstaterar att Olof Palme i dag har varit uppe i talarstolen vid flera tillfällen men inte med ett enda ord har berört förslaget om importdepositioner – hur det skulle ha verkat nu och inför framtiden. Han har inte kommit med några konkreta alternativ till det program som regeringen har lagt fram.

Jag kan konstatera att förslagen vid det urtima riksmötet inte hade större bärighet än att de inte är värda att påminna om i dag. De har begravts i stilla tysthet. Från saklig synpunkt har vi från regeringssidan ingen anledning att beklaga detta. Men det blir svårt att här i kammaren föra en debatt om den långsiktiga ekonomiska politiken om förslagen har den karaktären.

Till sist: Insikten om att vi måste handla och inte vänta för länge har gjort att regeringen nu lägger fram detta sparpaket. Vi vill inte ställa oss i den danska situationen, där politiken går ut på en femprocentig reallönesänkning nästa år och en ytterligare sänkning på 8 % under de tre följande åren.

Anf. 13 Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Jag skall försöka vara så kortfattad som möjligt. Först vill jag säga bara ett par ord till Olof Palme.

Det hör till rutinen att Olof Palme numera – det gjorde han aldrig när han satt i regeringsställning – kritiserar talarordningen här i Sveriges riksdag. Det må Olof Palme göra, men jag tycker kanske att det är ovärdigt av honom att hänvisa till "kryphål i riksdagsordningen" när man använder den där inskrivna rätten att begära ordet. Det var i så fall kryphål i grundlagen som socialdemokraterna åberopade när de i höstas ville ha det urtima riksmötet.

Jag vet att Olof Palme inte tycker om att debattera med mig personligen. Och jag vet kanske bättre nu än jag gjorde förr, sedan jag läst Dieter Strands bok, vad Olof Palme personligen tycker om mig. Men sådant tar jag med

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

fattning – jag får finna mig i det.

Att däremot en eventuell motvilja skulle spela någon roll då det gäller mina möjligheter att efter Olof Palmes långa anförande om den ekonomiska politiken med en mängd angrepp på oss moderater begagna riksdagsordningens regler för att gå upp för att bemöta Olof Palme det skulle jag ha svårt att godtaga.

Vad menas egentligen med gräl och med skäll? Med det menar jag att man använder personliga invektiv, ifrågasätter motståndarens heder och använder en helt osaklig argumentation. Vem av oss som är bäst på sådant överlåter jag åt andra att bedöma.

Vad det var fråga om och varför jag framför allt begärde ordet var att jag ville ha svar på frågor som har ställts flera gånger och som vi hittills inte har fått svar på. Det är mycket angelägna frågor, och vi har rätt att begära att få svar på dem. Hela svenska folket har rätt att av det största oppositionspartiet få svar på sådana frågor. Regeringen har nämligen fullständigt klart och otvetydigt – inte minst nu genom sparplanen – redovisat den långsiktiga strategi som vi ämnar följa för att föra det här landet ut ur den kris där landet befinner sig.

Socialdemokraterna har med anledning av denna vår redovisning begärt misstroendevotum mot regeringen. Då menar jag att vi och folk över huvud taget har rätt att begära att ni skall tala om för oss klart och tydligt vilken politik ni vill ha förtroende för – för det är ju motsatsen till ett misstroende. Det var det jag begärde i mitt anförande. Att jag sedan talade med en viss skärpa förändrar inte frågornas innebörd. Skärpan är motiverad av att jag har ställt de här frågorna gång efter gång utan att ha fått svar.

Lars Werner vill jag bara fråga: Har du Lars Werner hört talas om någonting som kallas oljeprishöjningar? Har du klart för dig att oljan i dag kostar det svenska folkhushållet 18 miljarder mer än vad den gjorde 1978? Tror du att vi kan kompensera oss för den prishöjningen genom att höja våra löner i motsvarande mån?

För bara någon tid sedan tog den socialdemokratiska ekonomiministern i Österrike, Androsch, upp ungefär samma exempel. Han sade så här: Om oljepriserna stiger med 5 dollar kan ingen kompensera sig för detta genom att begära 5 dollar i högre lön – följderna blir då bara ännu värre. Och detta är en av grundstenarna bakom regeringens ekonomiska politik.

Till min gamle vän Gunnar Sträng – om jag får använda det personliga uttrycket – vill jag säga att jag talade om kön hos industriministern och inte hos den dåvarande finansministern. Jag vet kanske inte riktigt hur många som verkligen köade, hur många som ringde i telefon och hur många som begagnade andra möjligheter att tala med industriministern och kanske också med Gunnar Sträng. Men vad jag däremot vet är att redan dagen efter valet var kön hos den nya regeringen försvarlig. Och i tåten för den kön stod f. ö. chefen för Statsföretag, socialdemokraternas gamla flaggskepp. Han berättade för oss att flertalet av Statsföretags olika företag höll på att gå över styr. Sedan kom representanter för stålindustrin, skogsindustrin, gruvorna, tekoindustrin och varvsindustrin – LKAB var ju med i Statsföretag.

Företagen krävde många miljarder för att klara sig – inte för vi skulle ge "kapitalet" pengar utan för att vi skulle se till att folk inte ställdes på backen och att regioner inte utarmades. Det var åtskilliga miljarder som vi tvingades betala ut den hösten på grund av den kris som då rådde, den kris som socialdemokraterna måste ha varit i varje fall medskyldiga till.

När det gäller skatterna hänvisade jag till intervjuer som Gunnar Sträng frikostigt och öppet gav i olika sammanhang och där han förklarade att nu har skattetaket nått toppen. Men det gör inte saken bättre. Gunnar Sträng, om man går över till att ta ut skatterna indirekt. Ytterst är det ändå de enskilda medborgarna i det här landet som betalar alla våra skatter.

Gunnar Sträng minns helt säkert att enbart under fyra år i början av 1970-talet höjdes arbetsgivaravgifterna från 18 till 34 %. Och detta var en av orsakerna till att kostnadsbelastningen efter den s. k. överbrygningspolitiken var sådan att en stor del av de svenska företagen gick på knäna, att vi förlorade marknadsandelar och konkurrenskraft och att vi stod inför en av de allra värsta akuta kriser som vi upplevt sedan första världskriget.

Anf. 14 Utrikesministern OLA ULISTEN:

Herr talman! Det är hyggligt av ledaren för ett sådant massparti som vänsterpartiet kommunisterna att han nedlåter sig till att föra debatt med en så obetydlig figur som jag. Jag tackar för det. Men det är synd att Lars Werner, denne jätte, begagnar debattiden till att upprepa så meningslösa och ofta dementerade påståenden som det han gjorde när han försökte göra sannolikt för mig att Bertil Ohlin förespråkade att människor skulle vara arbetslösa.

Vad Lars Werner syftar på är uppenbarligen ett vetenskapligt arbete som gjordes någon gång på 1940-talet och som diskuterade det problem man då hade, nämligen problemet med översysselsättning eller – för att använda en mindre vetenskaplig term – hoppjerkeriet. Bertil Ohlin förde ett rent vetenskapligt resonemang kring balansen mellan sysselsättning och full produktion. Jag tycker att Lars Werner skulle lära sig mer om de ekonomiska teorierna och inte blanda ihop detta resonemang med Bertil Ohlins politiska målsättning när det gällde sysselsättningen. Lars Werner kunde t. ex. läsa följande avsnitt ur samma uppsats:

"Från liberalt håll har man med styrka framhållit icke endast att den höga och jämna sysselsättningen är önskvärd i och för sig, utan också att förekomsten av allvarliga ekonomiska depressioner skulle vara en fara för den ekonomiska friheten."

Hårdare kunde man på den tiden förmodligen inte understryka kravet på full sysselsättning, hårdare kunde man knappast understryka betydelsen av full sysselsättning för skapandet av ekonomiskt välstånd. Det var också den politiken som Bertil Ohlin fullföljde. Det var den politiken och dess idéer han fullföljde både som vetenskapsman och som politiker, och han gjorde det på ett sätt som vann internationellt erkännande. Bertil Ohlin var en stor man, både på den politiska scenen och i sitt vetenskapliga arbete. Lars Werner är en skräpfigur på den politiska scenen som ingen kommer att sakna när han en

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

gång lämnar den.

Det är med talet om sysselsättningspolitiken ungefär som med angreppen mot oss för att inte vilja slå vakt om pensioner och pensionärer. Det är grundfalskt från början till slut. Det saknar all täckning. I själva verket är det så att just på grundval av de idéer som Bertil Ohlin utformade i sitt vetenskapliga arbete och i sin politiska verksamhet har den regering som jag har nöjet att sitta i kunnat hålla sysselsättningen i Sverige på en högre nivå än den i praktiskt taget alla andra med oss jämförbara länder. Det förhåller sig faktiskt så – jag vill framhålla detta för Lars Werner, om han nu möjligen har tid att lyssna till en partiledare för ett så litet parti som mitt – att aldrig förr har så många haft jobb i Sverige, aldrig förr har arbetslösheten i genomsnitt varit så pass låg som den är f. n. Det finns variationer, beklagliga sådana, som tar sig uttryck i att man t. ex. i Norrbotten har en mycket högre arbetslöshet än genomsnittet för landet. Jag kan försäkra Lars Werner, med samma intensitet som jag nyss försäkrade Olof Palme att vi tänker slå vakt om folkpensionärernas standard, att vi kommer att fullfölja denna av Bertil Ohlin grundlagda sysselsättningspolitik. Vi kommer inte att ge upp målet full sysselsättning.

Det är en fräck lögn att som Olof Palme nyss gjorde hävda att hösten 1980 skulle vara en vändpunkt i svensk politisk historia. Det skulle vara då en svensk regering medvetet gick in för att använda arbetslösheten som instrument för att nå ekonomisk stabilitet. Varifrån får Olof Palme underlag för sådana påståenden? Finns det någonting i den ekonomiska politik och arbetsmarknadspolitik som den här regeringen har fört som kan ge den annat än ett mycket högt betyg när det gäller sysselsättningen? Och finns det någonting beträffande de riktlinjer för framtida ekonomisk politik som vi har lagt fram som kan ge underlag för dessa mycket grova och oförsämda beskyllningar? Självfallet inte, Herr talman! Det är möjligt att man med den socialdemokratiska kortsiktspolitiken rent teoretiskt skulle kunna hålla arbetslösheten några tiondels procent lägre under ett kortare övergångsskede än vad regeringens politik tillåter. Men det som i praktiken skulle hända, om man som socialdemokraterna nu rekommenderar i stort sett skulle avstå från att föra en stabiliseringspolitik, är att vi skulle få en arbetslöshet som vi inte alls skulle kunna klara med en aktiv arbetsmarknadspolitik.

Sedan förstår jag inte riktigt varför Olof Palme, nu när vi bytt ut den socialdemokratiska regeringen, är så ovillig att acceptera att statsråd deltar i riksdagsdebatterna. Det kan knappast vara till Olof Palmes nackdel. Det förhåller sig ju på det viset, vilket kammarens ledamöter kanske inte har tänkt på, att varje gång som jag går upp och håller ett anförande har Olof Palme rätt till replik. Med andra ord: Varje gång jag begär ordet ökar jag med 6 minuter hans möjligheter att föra fram det socialdemokratiska budskapet. Därför kan han inte komma och påstå att vi försämrar hans möjligheter att försvara sig. Jag tror att anledningen till att han avstår från att försvara sig är att han har för dåligt på fötterna och inte *kan* försvara sig.

Nu har alltså Olof Palme möjlighet att begära en replik och jag skulle då önska att han svarade på följande frågor.

Utgångspunkten är den här. Vi har ett alltför stort underskott i statsbudgeten och ett alltför stort underskott i våra utrikes affärer. Vidare har vi under det senaste årtiondet konsumerat praktiskt taget hela tillväxten. Vi måste investera oss ur de här problemen. Då säger regeringen att vi måste klara detta genom en återhållsamhet när det gäller den privata konsumtionen och de offentliga utgifterna. Vad säger då ni och vad grundar ni ert misstroendevotum mot regeringen på? Jo, ni säger att ni inte vill vara med om någon återhållsamhet när det gäller den privata konsumtionen. Ni förnekar att det över huvud taget skulle vara något problem. Ni förklarar krig mot sparplanen och säger att ni inte vill vara med om någon prutning beträffande de offentliga utgifterna. Likväl skall ni öka investeringarna. Då blir min fråga till Olof Palme, som nu har precis lika lång tid på sig att svara som den jag nu har använt: Hur skall detta kunna ske utan att man ytterligare ökar den statliga upplåningen?

Anf. 15 OLOF PALME (s) replik:

Herr talman! Jag är glatt överraskad över att ha fått en replik. Dock blev jag litet sorgsen när jag hörde herr Bohman. Han läser nog fel och missuppfattar: jag har ingenting emot Gösta Bohman som privat person. Trots att jag ett antal år har varit hans bankkamrat har jag ju överlevat – med fullt bevarad sinnesfrid och utan att ha blivit knivstucken en enda gång. Det här förhållandet att vi väcker misstroendevotum visar att vi är angelägna om att bereda Gösta Bohman möjligheten att snabbt få njuta sitt otium, som säkert är välbehövligt och välförtjänt på många sätt. En annan sak är att jag avskyr herr Bohmans politiska åsikter på vissa punkter, exempelvis inställningen till frågan om u-länderna, till jämställdhetsproblemen och till fördelningsfrågorna. Men det är viktigt att vi rensar bort vad vi anser om privatpersoner och vad vi anser om politiska personer. Överlevnad i politiken är icke möjlig om man inte gör denna klara avgränsning. Därför var jag sorgsen när jag lyssnade till herr Bohman. Jag hoppas jag klarar mig från kniven även i fortsättningen.

När det sedan gäller själva sakfrågorna är det alltså väsentligt att ha klarlagt att ni vill ta bort garantin för fullständig värdigbeständighet hos pensionerna. Jag accepterar inte att man kan ha pensionstillskott som kompensation för detta. Det är ett helt annat problem. Jag accepterar inte era försök att dela in de äldre människorna i ATP-pensionärer och folkpensionärer. De är pensionärer allihop, och de skall behandlas lika i vad avser värdebeständigheten.

Sedan: Nu frågar ni mig om budgetunderskottet och om underskottet i utrikeshandeln. Det är så dags. Det var vad vi sade: Om de borgerliga får bedriva sin överbudspolitik, som de talade för i 1976 års valrörelse, kommer detta att försvaga vår ekonomi, det kommer att undergräva våra statsfinanser – och då är det farligt för både sysselsättning och social trygghet. Läs slutdebatten i 1976 års valrörelse. Det var Gunnar Strängs och mitt budskap, detsamma i replik efter replik.

Sedan satte ni i gång och försvagade ekonomin, och framför allt förstörde

ni statsfinanserna totalt. Genom att ni inte höll i utgifterna och genom att ni inte skaffade inkomster blev det ett gap. När vi sade, att detta går illa förr eller senare sade ni: Ni är vidskepliga, ni skräms, det här är inte så farligt. Ni hotar sysselsättningen. Ni begriper er inte på modern konjunkturteori. Ni är gammaldags gökar, som säger att man skall hålla ordning på finanserna. – Vad är det för prat, sade ni.

Och nu sitter ni där med bekymret. Tycker inte ni också att det är besvärligt med underskottet i budgeten och i statsfinanserna? Jo, det tycker vi. Det är oerhört svårt för Sverige, och det måste vi komma åt – och det kan vi göra genom att under många år föra en återhållsam politik och gradvis försöka ställa till rätta allt det som ni har ställt till med.

Men det vi säger är följande: Om man plötsligt drastiskt byter fot och drar i gång en hård åtstramningspolitik i en nedgående konjunktur, då blir resultatet minskad efterfrågan, ökad arbetslöshet, ökad utslagning av produktionsresurser. Och då hamnar man i den ena villan värre än den andra. Skall vi komma till rätta med detta måste vi göra det med en offensiv politik, som håller människor och produktionsresurser i arbete. Det betyder icke ett ögonblick att vi ställer ut några bjärta löften. Jag sade nyss att det inte blir tal om några vidare reallöneökningar på ett tag, att det inte blir tal om några stora reformer – eller om några reformer alls. Det blir kärvt och besvärligt. Vi får ta åtskilliga år på oss för att rätta till det som ni har ställt till med. Det kommer att präglade förslag som vi lägger fram i mitten av november. Men det ni gör nu är att ni, när plötsligt sanningens minut kommer till er, drar åt ekonomin så hårt att det blir arbetslöshet, kanske sjunkande produktion, mycket av stillastående i Sverige. Det är en dålig metod, en defensiv metod – även om jag förstår att ni är skrämda och har goda ambitioner att ställa allt till rätta. Det är det som sker.

Därför kan det inte kallas fräcka lögnare att säga att om man stramar åt ekonomin i en nedåtgående konjunktur, blir det arbetslöshet. Det är allmänt accepterad konjunkturteori, som vi bl. a. lärde oss av Bertil Ohlin. Efter det enorma hyllningstal som Ola Ullsten höll till Bertil Ohlin, är det synd att han skulle sluta med att beskriva Ohlins vetenskapliga gärning som en fräck lögn. Det var nämligen vad Ola Ullsten i realiteten gjorde.

Anf. 16 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Gösta Bohmans fråga till mig, om jag kände till de internationella oljeprishöjningarna, är ungefär lika intelligent som om jag skulle fråga Gösta Bohman: Hur mycket utrymme finns det för lönehöjningar? Hur mycket skall löntagarna sänka sina anspråk för att oljebolagen skall fortsätta att förtjäna pengar? Gösta Bohman känner måhända till att de internationella oljebolagen är de mest vinstrika företagen i världen just nu. Det vore intressantare om Gösta Bohman kunde berätta för den svenska riksdagen hur mycket de internationella oljebolagen betalade i skatt här i Sverige. T. o. m. president Carter har reagerat mot att oljebolagen betalat för litet skatt.

Får jag också fråga: Vad har ni från regeringens sida gjort för att spara

olja? Såvitt jag vet ingenting.

Sedan några ord till Ola Ullsten som jag fått talmannens tillstånd att replikera. Ola Ullsten som representant för det andra stora masspartiet höjer nu debattnivån här i kammaren genom att tala om skräpfigurer.

Inte behöver ni väl bli så oroade bara för att vi ligger en halv procent efter er. Ni är ju fortfarande ett större parti än vad vi är. Det är ju inte vårt parti och andra partier, Ola Ullsten, som kastar in nya människor som partiledare ungefär som man byter dockor i en kasperteater. De andra partierna sliter litet längre på sina partiledare.

Ola Ullsten är uppenbarligen mycket irriterad över påståendet om Ohlins testamente. Ola Ullsten säger att det bara är ett vetenskapligt arbete när Ohlin talade om det goda i en 5-procentig arbetslöshet. För jag börja med att läsa högt ur den uppsats av Bertil Ohlin som det gäller. Ola Ullsten känner uppenbarligen inte till när den skrevs. Det var 1947. "Man har därför anledning anta att 'full' sysselsättning, t. ex. i genomsnitt ca 95 procent sysselsatta fransett säsongarbetslösheten, kan leda till en högre produktionsvolym och bättre levnadsstandard för hela folket än en 'överfull' sysselsättning av det slag som förekommit i Sverige år 1947. ---".

Det här besväras nu Ola Ullsten av. Han säger att det var inget förslag. Det var bara ett inslag i ett vetenskapligt arbete.

Det är klart att det drar litet kallt om fötterna när vi påminner om det här – vi har gjort det tidigare, för 20 år sedan – men i er praktiska politik tycks ni vilja omsätta Ohlins teorier. Arbetslösheten är inte uppe i 5 %, men den är över 2,5 % och närmar sig 3 %.

Sedan vill jag fråga: Vad är det för vetenskap och vad är det för ekonomiska teorier som säger att 5 % arbetslöshet löser några problem? Jag kunde tillägga: Vad är det för ekonomiska teorier som säger att 3 % arbetslöshet löser några problem? Vår utgångspunkt är att man inte kan lösa något problem genom att öka arbetslösheten. Arbetslöshet är tvärtom en grundläggande orsak till ekonomiska problem och balansbrister. Men det verkar som om regeringen och folkpartiet inte känner till det, eftersom ni medvetet vidtar åtgärder som ni öppet säger kommer att leda till ökad arbetslöshet. Konjunkturinstitutet har beräknat att arbetslösheten kommer att uppgå till 3,5 % – det innebär ytterligare 70 000 arbetslösa människor. Men enligt mer realistiska bedömningar – och, i allra värsta fall, om lågkonjunkturen blir riktigt svår – blir arbetslösheten ännu högre.

Har då Ola Ullsten verkställt Bertil Ohlins förslag eller teorier? Hur förhåller sig då Ola Ullsten till den nya versionen av Ohlins åsikter? Om han inte föreslog 5 % arbetslöshet, varför driver ni då en politik som närmar sig de siffror som Ohlin företrädde 1947?

Anf. 17 Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Så får vi väl återgå till ordningen. Men jag skall i mitt anförande, i varje fall delvis, bemöta en del ting som Lars Werner och Olof Palme förde fram i sina senaste repliker.

När kammarens ledamöter för någon månad sedan sammankallades till

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

någonting i Sveriges historia så sällsynt som en urtima riksdag, var motivet nödvändigheten att vidta stabiliseringspolitiska åtgärder för att hindra en under hösten ökande belastning på Sveriges bytesbalans. Utvecklingen under sommarmånaderna hade ju bekräftat just de farhågor som framfördes redan i våras, nämligen att efterfrågetrycket skulle bli betydligt starkare i den svenska ekonomin än ute i omvärlden. Momshöjningen och de tidigarelagda förhöjda punktskatteökningarna var alltså helt enkelt nödvändiga för att inte den långsiktiga planeringsstrategi som regeringen och riksdagen hade beslutat sig för tidigare i år skulle försvåras.

Strategin syftar till att komma till rätta med de grundläggande orsakerna till vårt lands strukturella balansproblem – det stora underskottet i bytesbalansen och budgetbristen. Och båda beror – jag upprepar det efter de inlägg som har förekommit – ytterst på att vi i Sverige konsumerar mer än vi producerar. Varken vi politiker eller enskilda medborgare har anpassat konsumtionen till 1970-talets låga ökningstakt i vår samlade produktion – vår bruttonationalprodukt, alltså. Problemen har sedan starkt förvärrats av de språngvisa oljeprishöjningarna. Gapet mellan inkomster och utgifter i hela den svenska samhällsekonomin har nu blivit oroväckande stort och visar klara tendenser att öka.

Ett lands underskott i bytesbalansen utgör, om inte underskottet är rent tillfälligt, ett klart tecken på att ekonomin inte är sund. Och när underskottet fått den storlek som fallet nu är för Sveriges vidkommande, över 20 miljarder kronor – 4,5 % av vår samlade produktion av varor och tjänster – och när det dessutom tenderar att öka, då begränsas landets handlingsfrihet i ett flertal viktiga avseenden.

Det blir svårare att bedriva en aktiv växelkurspolitik och att hindra utländska prishöjningar att slå igenom hemma i Sverige.

Det blir svårare att genom en inhemsk stimulanspolitik möta en internationell konjunkturedgångs svaga efterfrågan. Landets inkomster förslår ju inte ens i högkonjunkturen till att täcka utgifterna. Risker för arbetslöshet ökar. Och det är där vi är nu, Lars Werner!

Det blir svårare att med kreditpolitikens hjälp stimulera en utbyggnad av produktionsapparaten. I stället framtvingas ett högt ränteläge, som i sin tur försvårar investeringar samt produktions- och produktivetsfrämjande åtgärder.

Till sist: Ju längre bytesbalansbristen består, desto mer kommer utländska lån att pressa upp räntebördan på folkhushållet, på alla svenska medborgare. Det kan leda till att enbart räntorna framtvingar nya utlandslån. Och ju längre tiden går, desto svårare blir det att ta sig ur den här onda cirkeln.

Det allt överskuggande långsiktiga målet för Sveriges ekonomiska politik måste därför vara att återfå balans i förhållande till omvärlden. Och ett sådant mål är faktiskt ingenting nytt. Att Sverige under en lång följd av år strävat efter och också haft jämvikt i sin bytesbalans utgör i själva verket en förklaring till att vi tidigare haft handlingsfrihet, en handlingsfrihet som möjliggjort vår framgångsrika ekonomiska utveckling under flera tiotal år.

Bakom detta centrala mål har alltså inte bara stått den borgerliga trepartiregeringen utan också tidigare socialdemokratiska regeringars finansministrar – de må hetat Per Edvin Sköld eller Gunnar Sträng. Motiveringarna har varit desamma som nu. Det som var sanning i det förflutna är än mera sanning i dag, då bytesbalansproblematiken blivit betydligt besvärligare på grund av oljeprishöjningarnas konsekvenser för världsekonomins funktionsförmåga och inflationsutvecklingen.

För att komma till rätta med vår obalans gentemot omvärlden måste vi också komma till rätta med obalansen här hemma, den inre obalansen – det stora underskottet i vår statliga budget. Även för detta krävs samma slags botemedel – en strategi som följer två huvudlinjer: att å ena sidan dra ned den snabba konsumtionsökningen – både den offentliga och den privata – så att klyftan mellan vad vi konsumerar och vad vi producerar kan slutas och att å andra sidan skapa utrymme för ökad industriproduktion och tillväxt över huvud taget.

Men vi kommer inte, som många tror, att kunna lösa våra balansproblem enbart genom en exportledd tillväxt. Det är orealistiskt att tro att vi på kort tid skulle kunna till den grad förstärka vår exportindustris konkurrensförmåga och dess försäljning på de internationella marknaderna, att hela bristen i bytesbalansen skulle kunna täckas. Därför måste också den importkonkurrerande hemmamarknadsindustrins kapacitet och konkurrensförmåga förstärkas, så att importsidan i handelsbalansen kan pressas tillbaka. Och här har inte minst små och medelstora företag en mycket stor uppgift. Protektionistiska handelshinder måste vi bestämt och kategoriskt avvisa. De skulle inte leda till avsett resultat. De skulle i stället få förödande konsekvenser för det här lilla exportberoende landet. Det är beklagligt att socialdemokraterna har föreslagit åtgärder av det här slaget, åtgärder som de tidigare alltid har avvisat.

Men detta kräver att den konkurrensutsatta sektorns kostnadsläge och konkurrenskraft avsevärt förbättras. Nationella tillgångar som i dag tas i anspråk av offentlig och privat konsumtion måste alltså i ökad utsträckning reserveras för sparande och investeringar. Sveriges "överkonsumtion" utgör inte bara som sådan en belastning genom att konsumtionen ökar importen. Den begränsar också våra möjligheter att föra över resurser till den produktion med vilken vår import skall betalas eller begränsas.

Bakom den interna obalansen ligger den snabba tillväxten av de samlade offentliga utgifterna alltsedan mitten av 1960-talet. För bara 15 år sedan – dvs. 1965 – tog dessa offentliga utgifter i anspråk i stort sett en tredjedel av vår bruttonationalprodukt. Bara fem år senare – alltså 1970 – hade de stigit till nära hälften av bruttonationalprodukten, och i dag motsvarar de offentliga utgifterna två tredjedelar av allt det vi producerar här hemma. Den offentliga utgiftsökningen har inte främst gått ut över den privata konsumtionen, såsom många tror. En stor del har tvärtom gått tillbaka till hushållen i form av i och för sig angelägna transfereringar – bidrag av olika slag. Däremot har utrymmet för standardhöjning för den enskilde löntagaren i denna hans egenskap starkt begränsats. Den del löntagaren själv får förfoga

över efter skatt har undan för undan beskuren genom den här utvecklingen.

Vad den offentliga utgiftsstegringen dessutom framför allt drabbat i vårt samhälle har varit kapitalbildningen och den konkurrensutsatta sektorns utbyggingsmöjligheter. Under 1960-talet uppgick kapitalbildningen, sparandet, till ca 28 % av bruttonationalproduktens ökning, under 1970-talet till bara en liten bråkdel av detta. Den hade alltså under detta årtionde drastiskt gått ned. Därmed har ökningen av de offentliga utgifterna utgjort den pådrivande faktorn i den balansförsämring – både internt och externt – som har ägt rum under 1970-talet. Denna utveckling har alltså inte pågått bara sedan den borgerliga regeringen trätt till utan under hela 1970-talet.

I detta sammanhang har den kommunala utgiftsexpansionen spelat en stor roll. Den har under hela 1970-talet legat långt över vad vi har haft råd med i Sverige. Det genomsnittliga talet för kommunernas konsumtionstillväxt var 4,7 %, medan motsvarande siffra för bruttonationalproduktens ökning var 2 % – alltså inte ens hälften av vad kommunerna tog hand om.

Även i sysselsättningshänseende får vi en motsvarande bekräftelse på balansrubningen. Industrin har under 1970-talet gått förlustig nära 100 000 arbetande människor, medan den kommunala sysselsättningen under samma tid har ökat med 400 000 personer.

En ytterligare orsak till denna brist på jämvikt mellan konsumtion – privat och offentlig – å ena sidan och sparande och produktion å den andra är, att konsumtionsökningen genom transfereringarna inte har knutits till tillväxten och produktivitetens utvecklingen i vår ekonomi utan till stor del grundats på inflationen. Även härvidlag befinner vi oss alltså i en ond cirkel. I ett skede då det internationella inflationstrycket, bl. a. på grund av oljepriserna, blivit abnormt högt har förskjutningen från produktion till konsumtion förstärkts på ett dramatiskt sätt i vårt land.

Låt mig med skärpa stryka under, att varken vår eller något annat lands ekonomi kan fungera, om hela bruttonationalprodukten efter skatt skulle fördelas av det offentliga. Icke desto mindre pekar i dag alla tillgängliga siffror på att en sådan utveckling är på väg. Skulle de offentliga utgifterna fortsätta att stiga i samma takt som hittills, skulle innan detta årtionde har gått till slut det offentliga ta i anspråk hela vår bruttonationalprodukt. Det kommer självfallet inte att hända. Det kan och får inte hända, bl. a. därför att det skulle innebära att det fria marknadssystem – den blandekonomi – som vi anser utgör ett villkor för vår öppna och fria demokrati då inte längre skulle kunna fungera. Vårt samhällssystem skulle i en sådan situation bara marginellt skilja sig från en socialistisk planekonomi, med allt vad det betyder i fråga om bristande inte bara ekonomisk effektivitet utan också medborgerlig frihet.

Mot denna bakgrund borde det inte föreligga några som helst delade meningar om att det är genom besparingar, utgiftsbegränsningar och strukturförändringar inom den offentliga sektorn som Sveriges överkonsumtion måste angripas. Detta måste vara den grundläggande utgångspunkten för handlandet inför 1980-talet, oberoende av vilket slags regering vi har.

Jag är djärv nog att utgå från att socialdemokraterna, om de skulle komma till makten, skulle föra samma politik, alldeles oberoende av vad de sagt i kammaren i dag och av deras vägran att tala om hur den politiska strategin skall utformas.

Jag menar att vi nu, på tröskeln till 1980-talet, står inför en nästan gigantisk utmaning när det gäller att komma till rätta med våra balansproblem. Vår ekonomiska politik måste präglas av åtstramning, samtidigt som åtgärder måste vidtas för att förbättra och öka effektiviteten i hela vår ekonomi. Det kan alltså inte bli fråga om någon generell åtstramning över hela fältet. För att förbättra produktiviteten och produktionen måste vi möjliggöra en rimlig utveckling av reallönerna. Och därmed befinner vi oss än en gång i den fördelningskonflikt som jag så många gånger talat om här i kammaren, mellan å ena sidan de anspråk som den offentliga sektorn reser och å den andra nödvändigheten att få våra medborgares medverkan till och stöd för produktivitetshöjande åtgärder i vidsträckt mening. Betydande för fördelningskonflikten mellan den offentliga sektorn och löneutvecklingen är att enbart statens stöd till varvsindustrin under de gångna åren motsvarar mellan 0,5 och 1 % av den samlade lönesumman efter skatt. Så mycket har alltså varvssubventionerna hittills kostat oss.

Om vi inte på ett tillfredsställande sätt kan klara av den avvägning som det här är fråga om, kommer vi aldrig att kunna bryta oss ur den onda cirkel som vi har råkat in i. Då fortsätter ekorrhjulet att snurra. Då kommer den offentliga konsumtionen att fortsätta att öka, den direkt produktiva sektorn kommer att alltmer begränsas. Följden blir sjunkande produktivitet i hela ekonomin, minskad i stället för ökad relativ produktionskapacitet, ytterligare förvärrade balansproblem och en betydande risk för hög arbetslöshet.

Den nyktra beskrivning av vårt läge som jag här har lämnat måste bli avgörande för de kommande årens ekonomiska politik. Och det är faktiskt bråttom. Uppskov med åtgärderna gör bara situationen värre. Det är bråttom också därför att vi måste skapa möjligheter för Sverige att hänga med i nästa högkonjunktur, när den kommer någon gång i slutet av 1981 eller i mitten av 1982.

Och det förutsätter i sin tur att den strategi som regeringen har redovisat fullföljs och att den sparplan som regeringen har lagt på riksdagens bord inte urholkas. Efterfrågan måste dämpas. Den får inte driva upp importen. Utrymme för industriell utbyggnad måste skapas.

Antalet sysselsatta i vår industri bör under de närmaste åren öka med i runt tal 100 000 personer. Under tidigare högkonjunkturer har industrisysselsättningen brukat öka med mellan 60 000 och 70 000 personer. Men under de rätt goda åren 1979 och 1980 uppgick ökningen till bara 10 000 personer. Att den inte blev större berodde mindre på att industrin inte efterfrågade folk och mera på att den offentliga sektorn tog hand om en så stor del av arbetskrafttillskottet att industrin inte fick den arbetskraft den behövde för fullt kapacitetsutnyttjande. Ytterst blev det vår bytesbalans och landets ekonomi som drabbades.

Politiken måste därför utformas så, att vår industri under nästa konjunkturuppgång inte bara frågar efter arbetskraft i högre grad än vad som nu har varit fallet utan också får den arbetskraft den behöver.

Det leder till att pris- och kostnadsutvecklingen måste dämpas och näringslivets konkurrenskraft förbättras i förhållande till nuläget. Det räcker alltså inte att vi i Sverige har *samma* kostnadsstegring som omvärlden. Vår måste vara *lägre*, om ekvationen skall gå ihop. Den kommunala utgifts- och konsumtionsökningen måste dras ned, inflationen hållas under kontroll och det statliga budgetunderskottet pressas tillbaka, så att en investerings- och produktivitetssstimulerande kreditpolitik underlättas.

Socialdemokraterna har i dag påstått att regeringens politik står i strid med den konjunktursyn som har varit ett bärande inslag in den s. k. svenska modellen. De har jämfört med Storbritannien. De har hänvisat till olika utländska ekonomer. Och de vill göra gällande att den svenska regeringen har återgått till gamla tiders hårda och oförsonliga krispolitik.

Ingenting kan vara mera felaktigt – det har både statsministern och Ola Ullsten påvisat. Som jag redan har påmint om, brukade tidigare socialdemokratiska finansministrar skjuta fram balans gentemot omvärlden som ett grundläggande villkor för konjunkturpolitisk handlingsfrihet. De ansåg, precis som vi, att jämvikt mellan konsumtion och produktion utgjorde en garanti för tryggad välfärd och sysselsättning.

I ett – men bara i ett – hänseende skulle man kunna tala om brott mot traditioner. Det gäller möjligheterna att klara krisen med stöd av ytterligare offentlig expansion och höjda skatter. Där är vi definitivt inte överens med socialdemokraterna. När man nu på punkt efter punkt kan bevisa att det är de offentliga utgifternas snabba utveckling som har utgjort den grundläggande orsaken till våra balansproblem, då kan det inte rimligen vara ett lämpligt recept att gå ännu längre in på den väg som har lett oss in i vad socialdemokraterna kallar "fördärvet".

Det finns ingenting i det förflutna som skulle kunna berättiga eller försvara en konjunkturpolitik som innebär bibehållna budgetunderskott på över 50 miljarder kronor och brist i vår handel med omvärlden på över 4 % av vår bruttonationalprodukt. Och den medicin som socialdemokraterna ordinerar kan inte ens betraktas som en Döbelnsmedicin. Den ligger närmare dödshjälp åt den svenska välfärden.

Visst kan jag förstå – dålig politiker vore jag väl annars – att frestelsen att föra en ohämmad oppositionspolitik kan vara stor. Om socialdemokraterna öppet erkänner orsaken till våra problem, innebär ju detta indirekt ett erkännande även av de egna historiska missgreppen, och inte bara detta utan också tvång att godta lösningar som inte överensstämmer med partiets långsiktiga politiska ambitioner.

Sanningen är ju helt enkelt den att det inte är möjligt att lösa vårt lands problem genom att socialisera företag och branscher, genom att centralstyra och planera, genom att ytterligare bygga ut det byråkratiska system som centralstyrning och planering förutsätter. Sanningen är den att fortsatt offentlig expansion, finansierad genom skattehöjningar, inte löser några

problem utan tvärtom förvärrar dem.

Min slutsats är därför att den politik som socialdemokraterna med beundransvärd energi och med verbal slösaktighet, eller skall vi säga lösaktighet, försöker föra ut till medborgarna inte stämmer med den verklighet som vi lever i i dag. Den stämmer inte heller med den som vi måste godta under 1980-talet. Och så länge socialdemokraterna vägrar att ta hänsyn till verkligheten, vägrar att se sanningen och vägrar att dra de riktiga slutsatserna av den, kommer de att fortsätta att stå tomhänta, att stå utan en politik som under 1980-talet kan föra Sverige ut ur den kris som vi råkat in i steg för steg sedan mitten av 1960-talet.

Jag tycker, fru talman, synd om Olof Palme. Jag säger detta i all vänlighet. Jag tycker synd om honom för att han under de här fem åren har ägnat sina krafter åt en jämmer- och klagolåt som inte är av denna världen enbart för att komma åt den borgerliga regering som efterträdde hans egen hösten 1976. Jag tycker synd om honom för att han inte har haft förmåga att ta ansvar, för att han i varje fall inte har gjort några försök att konstruktivt bidra till att förbättra Sveriges sjuka samhällsekonomi, för att han satt viljan att häckla regeringen och återvinna makten framför viljan att hjälpa landet, för att han satt sitt partis intresse före nationens intresse.

Jag tycker synd om Olof Palme också för att han talat om och hotat med misstroendevotum gång efter gång – ja, så ofta att han till sist blivit fänge hos sitt eget hot, så att han till sist tvingats att öppet välja den konfrontations- och demonstrationspolitik som han brukat beskylla regeringspartierna för.

Förra gången demonstrerade han med ett krav på urtima riksdag. Nu demonstrerar han med ett misstroendevotum utan att först redovisa den politik för vilken han själv begär förtroende. Han talar, samtidigt som han begär misstroendevotum, om behovet av samförstånd! Vad blir nästa slag i luften? frågar man sig.

Jag tycker därför, fru talman, uppriktigt sagt synd om ledaren för Sveriges största politiska parti, ett parti som i det förgångna vägat ta ansvar och haft mod att driva igenom mycket impopulära åtgärder i situationer där folkets och nationens bästa har krävt det.

Vårt välstånd är fortfarande högre än det är i flertalet andra länder. Det är för att slå vakt om det välståndet som vi alla måste ta på oss några år av uppoffringar. Om vi inte är beredda att göra det – men jag är övertygad om att den beredskapen finns eller kommer att finnas – då är det vår välfärd och vår fulla sysselsättning som till sist kommer att drabbas. Underlåtenhet att handla går ju ut över oss alla. Tar vi däremot till vara de möjligheter som står till detta rika och vackra lands förfogande, då kommer vi att kunna åstadkomma de arbetsresultat och den produktion som vi behöver för att motsvara både vårt offentliga och vårt privata välstånd.

Den regering som kom till efter 1976 och efter förra årets val har i många hänseenden lagt om kursen. I dag diskuteras vårt lands problem på ett mycket mera öppet och realistiskt sätt än för bara fem år sedan. Debatten förs nu i andra termer, bl.a. därför att den här regeringen inte har tvekat att ta på sig den ofta impopulära uppgiften att för människorna beskriva

verkligheten som den är och att redovisa de krav som verkligheten kommer att ställa, inte bara på regeringen utan också på alla Sveriges medborgare.

Vi har dragit konsekvenserna av det här. Vi har brutit trenden då det gäller de statliga utgifterna. Vi har brutit trenden och talat klartext då det gäller skattepolitiken. Vi har kategoriskt förklarat att man inte löser några långsiktiga problem genom fortsatta stora skattehöjningar eller nya pålagor. Vi har deklarerat att de statsfinansiella problemen måste angripas med utgiftspolitikens hjälp.

Dessa betydelsefulla trendbrott har fått ske i strid med den politiska oppositionen. Den har motsatt sig flertalet av de besparingsåtgärder som regeringen föreslagit. Den har motsatt sig fortsatta spärregler mot automatiskt, till följd av inflationen stigande skatter. Man har i stället velat öka utgifterna och har förordat fortsatta skattehöjningar. De förslagen är ägnade att få förödande konsekvenser, inte bara för företag och enskilda utan för hela den svenska samhällsekonomin.

Det är klart att detta slags Motvalls-käring-politik försvårar vårt saneringsarbete. Det försvårar och fördröjer när det gäller möjligheterna att bringa ned underskottet i bytesbalansen, bristen i budgeten, den målmedvetna kampen mot inflation och arbetslöshet och en rimlig fördelning av produktionens resultat, inte bara mellan den aktiva och den icke-aktiva generationen utan också mellan privat och offentlig konsumtion. Obstruktionspolitiken gör det också mycket svårare att vinna den allmänna förståelse för saneringsprocessen som är så betydelsefull i ett folkstyre av Sveriges slag, om inte grupp inte skall ställas mot grupp.

Jag har gång på gång deklarerat att den regering som sitter måste föra en politik som kräver uppoffringar av alla grupper i vårt samhälle och att den här politiken inte kommer att ge full utdelning under de närmaste åren. Saneringsarbetet kommer i vissa hänseenden att kräva hela det decennium, vars första år nu står inför sitt slut. Men den politiken är nödvändig och ofrånkomlig. Och riksdagen måste vara beredd att ta sitt ansvar.

Det är inte de svenska medborgarnas fel att vi befinner oss där vi nu är. Det är vi politiker och de partier genom vilka vi verkar, som i mer eller mindre hög grad har det yttersta ansvaret för att utvecklingen fått pågå alltför länge utan motåtgärder. Vi kan kritiserats för detta. Vi får ta vårt ansvar. Det som har skett eller som icke har skett kan inte göras ogjort. Vi kan inte vrida klockan tillbaka. Detta gör vårt ansvar ännu större och våra skyldigheter inför hela Sveriges folk ännu mera förpliktande. Skjuter vi problemen ifrån oss, sviker vi det ansvar vårt folk har givit oss.

Därför måste vi med både fasthet och mod – det gäller regering och riksdag – angripa svårigheterna. Vi måste sträva efter att göra detta i samförstånd med så många människor som möjligt. Alla våra medborgare är nämligen direkt beroende av att den svenska samhällsekonomin fungerar. Den ekonomiska reformpolitik som vi nu står inför är alltså att betrakta som en social reformpolitik i vidaste bemärkelse. Syftet är att säkra våra möjligheter att också i framtiden stödja dem som har det svårt och slå vakt om tryggheten

för våra gamla och för våra barns uppväxt.

Bara en ekonomi i balans – en stabil samhällsekonomi, med andra ord – kan garantera välfärd och sysselsättning. Bara i en sådan ekonomi kan vi upprätthålla och bygga vidare på den solidaritet med våra pensionärer, med de svaga och eftersatta, som är den viktigaste beståndsdelen i vår nationella värdegemenskap. De uppoffringar som måste göras i dag syftar till att säkra den sociala tryggheten i framtiden, alltså till att ge oss möjlighet att göra ett bra land ännu bättre.

Sverige har som bekant mött svårigheter tidigare i sin långa historia, mycket större svårigheter än dem vi står inför i dag. Vi har klarat av dem trots att vår standard och våra villkor på den tiden var långt mer begränsade än i dag. Det vore enligt min mening skräp om vi svenskar med vår höga välfärd inte skulle kunna avsätta mer av vad vi i dag förbrukar till sparande och investeringar. Generellt sett har vi obestriddligen råd med detta. Men de grupper som inte har det, måste vi solidariskt stödja.

Dagens generation, fru talman, har ett ansvar inför sina efterkommande. Vår välfärd är resultatet av det ansvar som tidigare generationer tog. Det arv vi lämnar efter oss får inte vara väldiga utlandsskulder, en växande räntebelastning och ett försvagat välfärdssamhälle. Därför måste vi betrakta dagens ekonomiska verklighet och bekymmer som de är och handla efter deras villkor. Även om besluten många gånger är svåra och även om kanske ännu svårare beslut än dem vi ser i dag ligger framför oss, får vi helt enkelt inte tveka. Det är alltså vår skyldighet – regerings och riksdags – att handla och att handla nu. Vi måste ta de första avgörande stegen i den saneringsprocess som skall återge det här landet den hälsa det hade förut.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammararens förhandlingar.

Anf. 18 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu uppsatts.

Anf. 19 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Fru talman! I en debatt som ofrånkomligen präglas av Sveriges ekonomiska problem är det nödvändigt att också se det internationella perspektivet.

Sverige finns i världen, men världen finns också i Sverige. Andra nationers öde påverkar också oss. Spänningen mellan supermakterna, upprustningen, den sköra balansen mellan krig och fred, oljehotet, u-ländernas fattigdom, förtrycket och ondskan i världen – allt detta är realiteter, som vi inte kan isolera oss ifrån.

Detta behöver sägas eftersom det finns de som anser att svenska insatser mot nöden och fasan i världen är meningslösa, att våra protester är tomma ord, att vi egentligen inte har råd med någon u-hjälp och att våra bidrag f. ö. bara är droppar i världsnödens hav.

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

Dessa påståenden är felaktiga av två skäl:

För det första är intresset för andra länder, det vi ibland kallar för en levande internationalism, en fråga om humanitet och solidaritet. Ytterst handlar det om att känna ansvar för andra människor. Antingen har man den känsla detta kräver, och då gäller den alla människor varhelst de bor. Eller så har man inte den känslan, och då bryr man sig bara om sig själv.

För det andra är det också en fråga om vår säkerhet och ytterst om vår överlevnad.

Ger vi upp arbetet för en fredlig och rättvis världsordning, låter vi våra protester mot förtrycket tystna. Förtröttas vi i att hävda de regler för internationell samlevnad som finns i FN-stadgan, då måste vi räkna med att andra grips av samma missmod. Då försvagas försvaret för fredlig samexistens, och då försvagas också försvaret av mänskliga rättigheter och en rättvisare fördelning av jordens resurser. Då blir världen kallare och otryggare att leva i – för alla.

Det är därför vi för en aktiv utrikespolitik, med alliansfriheten och neutraliteten som självklar bas, tar ställning och gör vår röst hörd.

Vi protesterar mot det brutala förtrycket i dagens Bolivia och i Chile, därför att vi menar att en internationell opinion kan påverka.

Vi har också, vilket Lars Werner efterlyste, protesterat mot dödsdomen mot den sydkoreanske oppositionsledaren Kim Dae-Jung. Vi har gett katastrofhjälp till Vietnam och gör det nu till Algeriet.

Vi envisas, vilket Lars Werner inte nämnde något om, med att hävda människors rätt att själva bestämma hur deras samhälle skall formas. Vi ser därför med sympati på det polska folkets strävan att skapa ett öppnare samhälle. Vi utgår ifrån att deras rätt att göra detta utan inblandning utifrån respekteras av alla.

Vi fortsätter att söka övertala stormakterna till aktiva sanktioner mot rasdiktaturen i Sydafrika, därför att vi vet att ekonomiska repressalier är det enda språk som dessa förtryckets krämare förstår. Vi fortsätter att öka vår u-hjälp också när stormakterna skär ner den.

Den internationella utvecklingen under det gångna året har genomgått påtagliga och drastiska försämringar.

Förhållandet mellan supermakterna präglas av den försvagning av avspänningspolitiken som blev en följd av invasionen i Afghanistan.

Det fräna tonfallet mellan supermakterna och den ökande ömsesidiga misstron har stimulerat de politiska krafterna som hela tiden betraktat avspänningspolitiken med misstro. Vi ser detta tydligt i USA. Men det finns all anledning att misstänka att avspänningspolitikerna har en besvärlig tid också inom Sovjetunionen.

Den svenska regeringen har vid flera olika tillfällen i skarpa ordalag fördömt den sovjetiska invasionen i Afghanistan och krävt att de sovjetiska trupperna dras tillbaka omedelbart, fullständigt och villkorslöst. Senast skedde detta i mitt anförande vid Förenta nationernas ordinarie generalförsamling.

Men vi anser samtidigt att det är ytterst viktigt att dialogen mellan

supermakterna hålls vid liv och att konkreta steg tas för att minska misstron och förhindra att stormakterna manövrerar sig in i riskfyllda konfrontationer.

Det mest hotfulla inslaget i dagsbilden är den pågående upprustningen. Att motarbeta denna måste därför förbli ett centralt tema för svensk utrikespolitik.

Situationen i Europa är särskilt alarmerande.

Inför det möte i Madrid i november som skall granska resultatet av de s. k. Helsingforsöverenskommelserna om ökad säkerhet och mer samarbete i Europa arbetar Sverige på att få till stånd ett mandat för en europeisk nedrustningskonferens, för vilken vi också erbjudit oss att stå som värd.

Ett allvarligt konfliktområde är Sydvästasien, en region kännetecknad av den olyckliga kombinationen av politisk bräcklighet, nationella motsättningar, religiös lidelse och stora och begärliga naturrikedomar.

Industrivärldens glupande oljehunger har skapat ett beroendeförhållande till regionens länder, av ett slag och en omfattning som torde sakna historiskt motstycke. Föga uppmärksamhet har ägnats de problem för våra egna ekonomier som detta kunde skapa. Än mindre har någon brytt sig om vilka konsekvenserna skulle bli för regionens egna länder när så enorma ekonomiska resurser tillfördes tidigare industriellt nästan helt utvecklade samhällen.

Området har länge varit intressant från militärstrategiska synpunkter – både väst och öst har villigt ställt upp med avancerade vapen – men för människornas situation har engagemanget varit svagt. Det är mot den bakgrunden föga märkligt att spänningen i hela detta område i dag utgör det främsta hotet mot både världsfreden och den internationella ekonomiska utvecklingen.

Det pågående kriget mellan Iran och Irak är ett utslag av dessa spänningar, som också har sina rötter i urgamla nationella och religiösa motsättningar.

Stormakterna har hittills hållit sig utanför kriget, och det är angeläget att de gör det också i fortsättningen. Här som i liknande sammanhang måste Sverige hålla på FN-stadgans princip om territoriell integritet och om icke-inblandning i varandras inre angelägenheter. Och FN-stadgans bud är klart och entydigt: alla parter i alla konflikter bör avstå från vapenmakt och söka lösa sina konflikter med fredliga medel.

Sverige påverkas direkt av händelseutvecklingen i den här delen av världen: när det gäller vår säkerhet, vår oljeförsörjning och det för vår bytesbalans avgörande oljepriset.

Oljeprishöjningarna – en fördubbling från 15 till 30 miljarder kronor under 1979 – har varit större än vi förmått möta med ökad export av svenska produkter. Detta är en av huvudförklaringarna till att vi har ett underskott i våra affärer med utlandet. Skall vi klara av detta och återskapa balans i svensk ekonomi, måste vi konsumera mindre här hemma och exportera mer till utlandet.

Att minska importen av olja måste därvid bli ett mål i sig. Klarar vi inte att

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

drastiskt begränsa vårt behov av olja, får vi aldrig någon ordning på våra affärer.

Folkpartiet har tidigare föreslagit att oljeförbrukningen under de närmaste fem åren skall minskas med 1 miljon ton olja årligen.

Ett så ambitiöst program förutsätter en rad kraftfulla åtgärder. Det handlar om att på olika sätt minska energiförbrukningen och att med strategiska investeringar ersätta olja med andra energislag. Sådana investeringar minskar inte bara oljeförbrukningen. De bidrar också till att få bättre fart på industrin och kan bli en hävarm för att ge ny växtkraft till svenskt näringsliv.

Det kan t. ex. handla om

investeringar i oljeindustrin som gör det möjligt för oss att använda billigare oljetyper,

utnyttjande av elvärme i stor skala för att ersätta olja till dess alternativa energikällor finns att tillgå.

stark satsning på forskning om och utveckling av inhemska energikällor,

satsning på miljövänlig kolteknik.

Oljan slog igenom som den främsta energikällan i en tid då den ekonomiska tillväxten var hög, då efterfrågan på energi ökade i snabb takt och då priset på olja var mycket lågt.

Nu gäller det att ersätta olja med annat i ekonomier som växer långsamt, där motståndet mot förändringar är större än tidigare och då kostnaderna för alternativen ofta är mycket stora.

Detta kan bara ske om statsmakterna tar sitt ansvar och driver på utvecklingen. Och detta gäller naturligtvis i allra högsta grad Sverige, vars beroende av importerad olja är större än nästan alla andra industriländers.

Energidebatten har tyvärr i stort sett försvunnit med varens folkomröstning i kärnkraftsfrågan. Det är synd, eftersom energiproblemen är kvar och oförminskat stora. Vad som nu krävs är att regeringen tar den politiska ledningen för en offensiv energipolitik som kommer att kräva ett engagemang utöver det vanliga av hela samhället.

Ett sådant brett engagemang krävs också för att vi i övrigt skall få en god grund att stå på för fortsatt utveckling av svensk välfärdspolitik.

Sverige är fortfarande ett rikt land med bättre möjligheter än de flesta att ge sin befolkning goda levnadsbetingelser. Den debatt om svensk ekonomi som vi för här i dag handlar inte om hur vi skall rädda ett konkursbo. Den handlar om vilka anpassningsåtgärder som behövs för att vi skall kunna slå vakt om vårt välfärd.

Inser vi att sådana anpassningsåtgärder behövs, då kan vi se framtiden an med tillförsikt. Men tror vi att Sverige ensamt kan ta sig igenom de ekonomiska kriser i främst oljeprishöjningarnas spår som nu drabbar alla industriländer, då tar vi grovt miste och riskerar att utsätta den svenska välfärden för obotlig skada.

Vi är redan sena – låt oss erkänna det – med vår upptäckt att Sveriges

ställning i dag inte är lika gynnad som den varit tidigare. Under en följd av år har vi levt över våra tillgångar. Att rätta till detta kräver en tid av återhållsamhet i kraven på materiella standardförbättringar.

Det är detta regeringens politik handlar om. Om att rädda välfärden, inte att rusta ned den. Om att anpassa de offentliga utgifterna till de resurser som faktiskt står till samhällets förfogande, inte att nedvärdera den offentliga sektorns roll. Om en självklar omprövning av olika sociala stödssystem utformning i en ny ekonomisk situation och en hårdare prioritering på de mest behövande, inte om att minska den sociala omsorgen.

Men problemet för svensk ekonomi är inte ensidigt en för snabb ökningstakt när det gäller de offentliga utgifterna. Vad det handlar om är att konsumtionen – den offentliga såväl som den privata – totalt sett har varit och fortfarande är för hög. 1970-talet har inte bara kännetecknats av en snabb offentlig utgiftsexpansion utan också av några verkliga guldår för den privata konsumtionsökningen.

Perioden 1968–1978, dvs. i stort sett hela 1970-talet, var i själva verket det privata välståndets årtionde, med en konsumtionsökning per arbetstimme – det är på det viset man måste räkna – på 24 %. Det var mer än vi egentligen hade råd med. Vi hade behövt spara mer och konsumera mindre.

Under 1960-talet, årtiondet dessförinnan, avsattes nästan 30 % av tillväxten till investeringar för framtiden – under 1970-talet däremot bara några få procent. Skall vi få balans i ekonomin måste vi under några år på 1980-talet se till att minst hälften av tillväxten går till investeringar. Av de resurser vi kommer att ha till förfogande måste mindre förbrukas och mera sparas för framtiden.

Konstigare än så är det inte. Alla har nytta av att detta lyckas. Och skall det lyckas kräver det allas medverkan.

Regeringen har försökt göra sitt.

I budgeten i våras satte vi stopp för en fortsatt ökning av de statliga utgifterna.

I bl.a. den kommunalekonomiska propositionen i våras inskräpte vi vikten av att också kommunerna visade återhållsamhet med nya utgifter.

Vid det urtima riksmötet minskade vi utrymmet för privat konsumtion genom att höja moms och en del punktskatter.

Nästa steg kommer vi att ta genom en fortsatt minskning av statens utgifter och genom en skattepolitik som skapar förutsättningar för ett måttfullt löneavtal senare i år.

Ingenting av detta har oppositionen velat vara med om. Nejsägandet har varit lika konsekvent som bristen på egna alternativ. Avsaknaden av samband mellan vad man säger sig vilja åstadkomma och vad som faktiskt skulle ha blivit resultatet om oppositionens politik genomförts borde upplevas som generande.

Under fyra år har man gisslat det stora budgetunderskottet i statens verksamhet, samtidigt som man aldrig presterat en enda krona av reella besparingar.

Man inser förmodligen ifrån oppositionens sida, lika väl som regeringen,

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

Allmänpolitisk debatt

att den kommunala utgiftsexpansionen är för snabb, men man ställer aldrig upp bakom det politiskt mödosamma arbetet att hålla tillbaka dessa kommunala utgifter.

Jag antar, fru talman, att oppositionen är lika medveten som regeringen om vådan av stora generella lönehöjningar, men socialdemokrater och kommunister har inte varit sena att politiskt utnyttja oviljan mot de krav på återhållsamhet som i det läget måste riktas mot facket.

Man säger sig inse problemet med de höga marginalskatterna, men det enda egna bidraget på skattepolitikens område är kravet på indexregleringens avskaffande, vilket skulle skärpa marginalskatterna kraftigt för alla heltidsarbetande.

Det växande bytesbalansunderskottet vill man bota med att införa importrestriktioner som skulle kasta över ända Sveriges anseende som en av frihandels främsta försvarare.

Och naturligtvis, fru talman, har man nu också förklarat krig mot regeringens sparplan. Den innebär ett hot mot välfärden. Den drabbar de svagaste. Den handlar om social nedrustning. De politiska klyschorna har haglat, och bristen på förståelse för Sveriges ekonomiska problem har varit nästan total.

Men oppositionen har gjort det för lätt för sig för att bli trovärdig. Att påstå att man skär ner på angelägna områden när man prutar på tänkta öknings i statens budget är en självklarhet. Skall det finnas sammanhang i kritiken på den punkten måste man hävda antingen att det finns miljarder av onödiga utgiftsposter i statsbudgeten eller att någon minskning av de offentliga utgifterna egentligen inte alls behövs.

Men inget av dessa påståenden är möjligt att göra av den som seriöst granskar regeringens ekonomiska förslag och har något slags medvetande om Sveriges ekonomiska situation.

Naturligtvis går regeringens besparingsförslag ut över delvis angelägna områden. Att spara utan att någon märker det går faktiskt inte. På nästan alla områden där vi föreslagit minskande utgiftsökningar hade det varit roligare att i stället få föreslå ökade satsningar.

Men när vi nu för att rädda välfärden tvingats till uppbromsningar av utgiftsökningarna har vi – i motsats till vad oppositionen påstått tidigare i debatten – konsekvent gått in för att skydda de svagaste: pensionärer med bara folkpension i förhållande till dem som har ATP eller andra sidoinkomster, barnfamiljer i förhållande till dem som inte har barn att försörja, handikappade i förhållande till friska, ofta eller kroniskt sjuka i förhållande till oss som mera sällan behöver gå till doktorn eller köpa mediciner, etc.

Och naturligtvis går det inte heller att påstå att vi kan avstå från att dämpa den statliga utgiftsökningen – inte utan att man i så fall låter hela den nödvändiga åtstramningen drabba den privata konsumtionen, vilket skulle kräva kraftigt sänkta reallöner, eller – om man skyggar för det perspektivet, vilket jag antar att socialdemokratin trots allt gör – låter allting rulla på som om ingenting hänt med ökande underskott både i statsbudget och i utrikesaffärer som följd.

Ingen skall komma och påstå – jag har framhållit det tidigare och jag vill upprepa det – att detta vore en bättre politik för de svaga i samhället. Resultatet skulle bli en ökad inflation, som alltid slår hårdast mot de inkomstsvaga, ökad arbetslöshet, som inte i första hand brukar drabba människor som är rika, och en patvingad bantning av statens och kommunernas budgetar med begränsade eller inga möjligheter för stat och kommun att välja och vraka bland angelägna och mindre angelägna områden.

Att sänka reallöner skulle bli en annan konsekvens av en sådan uraktlåtenhetspolitik är det ingen som betvivlar, i varje fall inga ekonomer. Det finns i Sveriges omedelbara grannskap exempel på hur just detta inträffat, just på grund av den sortens ovilja att se verkligheten i vitögat som de svenska socialdemokraterna med sådan övertydlighet har demonstrerat i den här debatten.

Det behövs verklighetssinne i svensk politik i dag, inte bara en jakt efter kortsiktiga SIFO-poäng. En och annan besk sanning måste sägas om den politik vi alla mer eller mindre har haft ansvaret för men som visat sig vara mindre framsynt, om ett folk som blivit bortskämt av en pålitligt stigande materiell standard.

Men detta verklighetssinne, fru talman, får inte förväxlas med pessimism. Det är inte för att förbereda svenska folket för en framtid i mörker som regeringen föreslår sparplaner och momshöjningar. Det är för att skapa en ljusning längre fram.

Skall vi kunna göra det, då räcker det inte heller med mer eller mindre hårdhänta svältkuror. Vi måste också satsa på offensiva åtgärder som skall ge svenskt näringsliv växtkraft och förmåga att återta förlorade marknadsandelar och att slå sig fram på nya marknader.

Besparingarna i privat och offentlig konsumtion är ett led i dessa ansträngningar. Syftet är att skapa utrymme för investeringar som ger konkurrenskraft och ökad exportvolym. För detta måste vi stimulera aktiesparandet och på sikt öka sparande och lönsamhet genom någon form av medborgarfonder av den modell som folkpartiet föreslagit.

Vi måste också stimulera arbetet genom ett rimligare skattesystem. När huvuddelen av en inkomstökning även för vanliga heltidsarbetande går bort i skatt, då finns det faktiskt fog för att säga att det inte lönar sig att arbeta, åtminstone inte att arbeta hederligt. Då växer den grå eller svarta sektorn i vår ekonomi, då blir det intressantare att jaga avdrag än att göra en arbetsinsats.

Med ett skattesystem som hämmar arbetslusten hämmas också den ekonomiska tillväxten. Och inte minst vi som vill slå vakt om den offentliga sektorn har anledning att inse betydelsen av en fortsatt tillväxt. 2 % extra tillväxt ger lika mycket pengar som hela den sparplan som vi nu diskuterar.

Högst 50-procentiga marginalsatser för människor med vanliga inkomster måste vara ett mål för vår skattepolitik. Att en sådan reform försvåras av den nuvarande obalansen i vår ekonomi får inte leda till att målet tappas

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

bort.

Dessutom måste vi fortsätta att bekämpa skattefusk. Vi inser, fru talman, att det kan finnas principiella invändningar mot den skatteflyktslag som regeringen lagt fram. Men vi behöver den, eftersom vi inte kan med tanken att vanligt hederligt folk i Sverige skall betala tunga skatter, medan miljonärer med råd att anlita smarta advokater inte behöver betala någon skatt alls.

Vi behöver också komma åt delar av de underskottsavdrag som innebär genvägar bort från den solidariska principen att människor skall betala skatt efter bärkraft.

Till sist, fru talman, måste vi inse att skatteskalor, lagstiftning, bidragssystem och den ekonomiska tillväxten själv ändå bära är medel för att bygga samhället, inte några mål i sig.

När vi påminner oss massfattigdomen, bostadsslummen, arbetslösheten i det gamla Sverige eller ser nöden i dagens utvecklingsländer, inser vi att materiella resurser behövs för att ge människor en lyckligare tillvaro. Men det är också lätt att se att dessa förbättringar i sig inte är någon garant för att vi skall få harmoniska människor.

Att rädda välfärden handlar därför inte bara om pengar. Vi måste i det här glashuset bättre lära oss att känna människors oro och önskningar, inse att det trots all omsorg, all vård, alla möjligheter som bjuds, ändå är många som känner sig utanför, att det finns gott om mänsklig slum i det svenska samhället, människor som är ensamma, utslagna, missanpassade, sönderstressade.

Ibland är det välståndet självt som har skapat problemen. Välmenande reformgivare på bostadsområdet har skapat bomiljöer som är kliniskt fria från mänsklig värme och utrymme för gemenskap.

Den olja som vår levnadsstandard kräver är inte bara på väg att förstöra vår ekonomi utan kletar också ned våra kuster. Den produktion som vi strävar efter betyder också föroreningar som förpestar vår luft och tar död på våra sjöar.

I vår jakt efter standard isoleras generationer från varandra och hinner föräldrar inte umgås med sina barn.

Fattigsveriges värsta sociala plåga, superiet, finns kvar i förvärrad form i dagens Välståndssverige. Bokstavligen mitt för våra ögon – för oss här vid Sergels torg – dukar ungdomar under i ett knarktrask som breder ut sig mer och mer.

Också dessa brister kräver materiella resurser. Att blunda för de ekonomiska realiteterna är inte något bra sätt att göra samhället mjukare. Men vi behöver också en mera målmedveten debatt om vad den ekonomiska tillväxten skall användas till och en diskussion om tillväxtens mänskliga pris.

Vi måste dessutom, fru talman, inse att vårt samhälle behöver mera av medmänsklighet och personligt ansvarstagande. Alla problem är inte ekonomiska, eller ens politiska.

Anf. 20 KJELL-OLOF FELDT (s):

Fru talman! I snart fyra års tid har borgerliga regeringar fört en exempellöst slösaktig politik med avseende på statens finanser. Under denna tid behandlade man över huvud taget statsbudgetens växande underskott som en restpost som fick bli vad den blev.

Det har inte saknats varningar för att denna politik skulle föra oss in i en finansiell kris och bli ett hot både mot sysselsättningen och mot den sociala välfärden. Vi socialdemokrater gjorde i 1979 års valrörelse mycket klart för väljarna vilka bekymmer som väntade oss. Men de borgerliga partierna förnekade allt detta, förklarade att deras politik löst våra ekonomiska problem och fortsatte att tala om skattesänkningar, lovade fortsatt social trygghet och full sysselsättning.

Efter valet drev man vidare i det statsfinansiella lättsinnet ytterligare ett halvår. Ännu så sent som i våras fortsatte man att sänka skatter och skapa nya utgifter utan finansiell täckning.

Men den här hösten har alltså omsvängningen kommit. Och då blev den desto brutalare. Nu är budgetunderskottet inte längre en restpost. Att minska detta har i stället blivit det allt överskuggande målet, som sätts före både tillväxt, sysselsättning och social trygghet. I något som ekonomiministern kallar Offensiv 80 skall budgetunderskottet nu pressas ned i en förutbestämd takt, genom hög- och lågkonjunktur. Nu ägnar regeringspartierna all sin kraft åt att skapa skräckstämmningar kring de fruktansvärda underskotten, det man bara för ett år sedan viftade bort som socialdemokratiska svartmålningar.

Nu måste alla vara med och betala, förklarar man. I september höjde den borgerliga riksdagsmajoriteten skatterna med sammanlagt 8 miljarder. Och i det man kallar sparplanen skall nu ytterligare 4 miljarder dras in från folket genom höjda statliga avgifter, sänkta bidrag och försämrade pensionsförmåner.

Men är då inte detta enda utvägen? Är det inte sant att vi lever över våra tillgångar? Måste vi inte sänka vår levnadsstandard, som regeringen säger, och anpassa vår förbrukning till vad vi förmår producera? Om människors trygghet offras, om de sociala orättvisorna ökar, är inte det ett oundvikligt pris?

Regeringens budskap i dag är att allt detta är nödvändigt. Man ansluter sig därmed till den våg av konservativt tänkande som nu går över världen och som hävdar att den enda vägen till en sund ekonomi går över en hård nedskärningspolitik, med sänkt levnadsstandard för folkets breda lager och en rejäl arbetslöshet genom utrensning av s. k. icke lönsam arbetskraft.

Det framgår ganska klart av regeringens s. k. sparproposition hur man har hamnat på denna ståndpunkt. Man erkänner nu att den stora besvikelsen är att industrin inte reagerade med utbyggnad och en offensiv produktionspolitik på 1977 års devalveringar, de sänkta arbetsgivaravgifterna och de mycket måttliga lönehöjningarna åren 1977–1979. I stället har industrins investeringar fallit, framgångarna på exportmarknaderna har uteblivit och framtidstron har inte återkommit.

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

Det är naturligtvis regeringen Fälldin fjärran att leta efter orsakerna i sina egna felgrepp – misslyckande att stävja inflationen och spekulationsekonomin, frånvaron av en offensiv näringspolitik inriktad på förnyelse och utveckling, handlingsförlamningen i energipolitiken, krisen för bostadsbyggande – allt det som hållit tillbaka vår utveckling. I stället tar man fram två syndabocker. Den ena är kommunerna. De har genom sin expansion av antalet anställda hindrat industrin att få det folk den behöver, säger man, för att producera och bygga ut. Den andra är något man kallar den bristande flexibiliteten på arbetsmarknaden. Bakom detta uttryck döljer sig uppfattningen att antalet arbetslösa har varit för lågt och den s. k. arbetskraftsreserven för liten.

Därför nöjer man sig inte med den försvagning av arbetsmarknaden som oundvikligen följer av den lågkonjunktur som vi nu går in i. Efterfrågan skall pressas ned ytterligare, så att arbetslösheten blir påtaglig.

Enligt den senaste arbetslöshetsräkningen gick i september över 90 000 människor utan arbete. Varslen om permitteringar, produktionsinskränkningar och företagsnedläggningar har hela hösten kraftigt ökat. Samtidigt har antalet lediga platser gått ned.

Konjunkturinstitutet gör i sin höstrapport den bedömningen att Sveriges ekonomi nästa år kraftigt bromsar upp sin tillväxt, nedemot 1 %. Man beräknar att arbetslösheten skall stiga med 70 000 personer upp till ca 150 000. Detta är dessutom bara den genomsnittliga arbetslösheten under 1981, vilket betyder att arbetslösheten mot slutet av nästa år kommer att närma sig 200 000.

Men de här mycket pessimistiska bedömningarna gör konjunkturinstitutet utan att räkna med effekterna av den ytterligare nedskärning av efterfrågan och sysselsättning som regeringen nu vill åstadkomma. Genomförs den s. k. sparpropositionen som den nu ser ut är det uppenbar risk för att produktionsökningen i Sverige helt uteblir nästa år och arbetslösheten blir ännu större än de 150 000 konjunkturinstitutet räknar med.

Man måste fråga sig hur regeringen kan tro att denna politik skulle kunna leda fram till det mål man säger sig eftersträva – dvs. att minska det stora underskottet i vår utrikeshandel, förstärka vår industri så att den kan exportera mera. Visst kommer importen att bromsas, om människors köpkraft minskar. Men deras köpkraft minskar också på den svenska marknaden, och det betyder att arbetskraft, maskiner och råvaror inte kommer till användning. Och vad händer om vi då inte heller får någon avsättning på exportmarknaden? Ja, arbetskraften blir sysslöslös, maskinerna och råvarorna obrukbara. Människor slås ut ur arbetslivet, maskiner står stilla, företag läggs ner.

Det här är raka motsatsen till sparplan – det är ett rent slöseri med våra ekonomiska resurser, och det är helt meningslösa mänskliga uppoffringar. Det är inte heller det ekonomiska klimat där näringslivet vill bygga ut, förnya sin produktion, satsa på framtiden.

Risken är därför stor att också detta borgerliga experiment med svensk ekonomi blir, liksom det förra, en enda stor besvikelse. Trots uppoffringarna

av levnadsstandard och social välfärd står vi efter en period av arbetslöshet och stagnation kvar med samma problem som vi började med – våra produktionstillgångar är fortfarande för små därför att de inte har ökat utan tvärtom minskat. Har vi då också kvar samma regering med samma konservativa tänkande blir det motiv för en ny omgång av nedskärningar och resursförstörande politik.

Regeringen gör ett tappert försök att beskriva sin politik som offensiv därför att man också föreslår vissa skattelättnader för investeringar och för aktieägarna. *Men vad hjälper det om efterfrågan på företagens produkter går ner*, ifall det inte finns avsättning för en ökad produktion?

En liten överraskning finns dock i regeringens ekonomiska politik. För att stimulera industrin till investeringar, för att skaffa fram riskvilligt kapital, vill man förstärka fjärde AP-fonden med 600 milj. kr., som fonden skall köpa aktier för.

Fjärde AP-fonden – det var för några år sedan den största socialiseringsaktionen i svensk politisk historia. Den var uttrycket för löntagarnas kollektiva makthunger, ett hot mot friheten och demokratin. Nu är det alltså till den som en borgerlig regering sätter sin lit när man skall stimulera näringslivet.

Detta är intressant därför att de borgerliga attackerna mot vårt förslag om löntagarfonder följer precis samma taktik som attackerna mot fjärde AP-fonden. Jag tar det, fru talman, som en fingervisning om hur det så småningom kommer att gå också med kampanjen mot löntagarfonderna.

Det finns även anledning att fråga vad regeringen tror skall hända om kommunerna på grund av regeringens finansiella utpressning slutar anställa personal. I dag är 60 % av de arbetslösa kvinnor. Om nu kommunerna skär ner på skolan, sjukvården, barnomsorgen, fritidsverksamheten, så betyder det framför allt att kvinnorna drabbas av en försvagad arbetsmarknad. Är det då verkligen dessa kvinnor som skall bli industrins arbetskraftsreserv? Och dessutom: Till vilka industriföretag skall de gå? Konjunkturinstitutet räknar tvärtom med att industrin under 1980-talet kommer att efterfråga mindre arbetskraft och minska sin sysselsättning med 3 % eller ungefär 30 000 personer. Frågan är: Kan detta leda till något annat än ökad arbetslöshet – och ökad arbetslöshet bland den grupp som redan tillhör de svagaste på arbetsmarknaden?

Detta, fru talman, kan inte vara en rimlig väg ut ur våra ekonomiska problem. Det hjälper inte att sänka förbrukningen för att få den i balans med tillgångarna, om dessa tillgångar samtidigt minskar. Vi ökar inte tillgångarna genom att tiotusentals fler människor tvingas att sluta arbeta. Vi får inte en stark och slagkraftig industri i ett klimat av ekonomisk stagnation, hård åtstramning och fortsatt inflation.

Socialdemokratin anvisar en annan väg. Den bygger på det som i fyra årtionden har varit själva kärnan i Sveriges ekonomiska utveckling: att alla människor som vill och kan arbeta också skall göra det. Det är bara genom människors arbete som ett ökat välstånd kan skapas och de produktiva tillgångarna utnyttjas till fullo.

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

Därför måste sysselsättning och produktion hållas uppe också under den kommande lågkonjunkturen. Det kan i varje fall aldrig komma i fråga att försvåra och fördjupa lågkonjunkturen genom att staten drar in köpkraft från människorna.

Det är också i detta ekonomiska klimat som det är realistiskt att tro att industrin kan stimuleras till ökade investeringar, till den nödvändiga förnyelsen och utvecklingen. Då blir det meningsfullt för företagen att satsa på forskning och för samhället på utbildning. Med full sysselsättning kan löntagarna känna trygghet också i förändringar, då går det att skapa den flexibla arbetsmarknad som regeringen efterlyser. Och med trygghet för sysselsättningen, med vinster som används för produktiva investeringar, blir det också möjligt att nå rimliga uppgörelser på löne marknaden och att hålla inflationen nere.

När det gäller inflationen är det i själva verket bara i ett samhälle där produktionen fortsätter att öka som vi har en chans att börja få ner takten i prisstegringarna. Regeringen lovar nu att dagens 15-procentiga inflation skall kunna halveras till 7 %. Men om man inbillar sig att detta skall kunna uppnås genom arbetslöshet och ekonomisk stagnation, tar man grundligt miste. Det finns i dag alltför många länder som försökt använda arbetslösheten som vapen mot inflationen men som hopplöst fastnat i det som kallas stagflation, dvs. man åstadkom arbetslösheten men fick behålla inflationen.

Det är också i en ekonomi som ger sysselsättning och ökad produktion som man kan minska underskottet i samhällets finanser utan att det går ut över sysselsättningen och tryggheten. Den socialdemokratiska riksdagsgruppen kommer att sakligt och utan prestigemässiga bindningar pröva samtliga poster i regeringens s. k. sparproposition. Men vi kommer inte att acceptera några ingrepp som skapar arbetslöshet eller ökar de sociala klyftorna.

Socialdemokratin kommer i höst att konkret och i detalj redovisa hur den ekonomiska politiken skall utformas. I denna riksdag finns nu en borgerlig majoritet. Den har hittills inte visat något intresse för våra förslag, men hittills har vi kunnat tro att det fanns en grundläggande enighet om att den fulla sysselsättningen var ett övergripande mål. Nu har vi berövats den illusionen.

Vår uppfattning är därför att vi denna höst står inför ett vägsval i svensk politik, där den borgerliga regeringen vill slå in på en helt annan väg än den som det här landet nu följt i snart 50 år. För denna omläggning har riksdagen inte något mandat från väljarna – från de människor som kommer att få betala priset. Därför borde väljarna i ett nyval få avgöra vilken väg vi skall följa. Därför kommer vi att rikta en misstroendeförklaring mot regeringen Fälldin.

Anf. 21 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! I kammardebatten under det urtima riksmötet för drygt en månad sedan betecknade jag det beslut vi då stod i begrepp att fatta – om moms och vissa punktskatter – som ett visserligen på kort sikt nödvändigt

men i ett längre perspektiv ganska ointressant ingrepp av stabiliseringspolitisk natur. Det var regeringens kommande sparpaket och dess åtgärder för att skapa ett bättre näringsklimat som skulle bli avgörande för våra möjligheter att varaktigt återföra Sveriges ekonomiska utveckling på rätt kurs.

Dessa frågor skall under hösten behandlas av riksdagen. Det är nu det avgörs, om vi med berätt mod skall traska vidare på den väg som bara kan leda utför. Eller om vi skall ta oss samman och välja en färdriktning som till en början blir mödosam men som ändå för fram till en återupptagen balanserad tillväxt och fortsatt förstärkning av välfärden för hela vårt folk.

Vi är inte ensamma om att ha hamnat i en besvärlig situation. I flera andra utvecklade länder har man tvingats göra drastiska omläggningar av den politiska kursen. Försummelser på det näringspolitiska området och en alltför snabb utbyggnad av den offentliga sektorn har i förening med höjda oljepriser försämrat deras internationella konkurrenskraft. Många nationer har drabbats av ekonomisk stagnation med samtidigt både snabb inflation och stor arbetslöshet.

Till en början har man brukat möta dessa svårigheter med ännu mer offentlig styrning och reglering. Men så småningom har den ständiga utvidgningen av det politiska beslutsområdet framstått inte som åtgärd mot utan som en orsak till de problem man brottas med. Följden har också blivit en växande misstro mot statliga ingripanden och central planering och i stället ett förnyat intresse för att förbättra marknadsekonomins funktions-sätt. Man har blivit skeptisk till selektiva insatser och föredragit generella metoder, bl. a. en restriktiv penningpolitik. Detta är en utveckling som har kunnat iaktas i stora problemtyngda industriländer som USA, Storbritan-nien och Frankrike, men också i t. ex. Holland med en utlandsberoende välfärdsekonomi som mycket liknar vår egen.

Egentligen kan det sägas att vi svenskar är anmärkningsvärt sena med att företa den här omprövningen. Våra aktuella problem har sina rötter långt tillbaka i tiden. Ser man på 1970-talet som en helhet har den samlade produktionsökningen varit endast hälften av genomsnittet för OECD-länderna. Särskilt svag var industriproduktionens tillväxt, medan de offentliga utgifterna ökade i oförminskad takt. Svårigheterna har skjutits på framtiden med hjälp av utländska lån.

Internationella jämförelser visar att vi utmärker oss även i andra avseenden. Vi har gått loss i toppen av den internationella skatteligan och blev redan 1976 ensamma om den diskutabla äran av att ha en skattkvot på över 50 %. Som jag tidigare framhållit här i kammaren lyckades dock de borgerliga regeringarna hejda skattetryckets ökning vid ca 53 % i slutet av 1970-talet. De offentliga utgifterna har däremot fortsatt att stiga, så att de nu utgör nära två tredjedelar av bruttonationalprodukten. Det ger ett statligt budgetunderskott som motsvarar ca 10 % av våra samlade resurser. Det finansieras delvis med upplåning från företag och enskilda inom landet. Men nära hälften måste få formen av statliga lån från utlandet.

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

Allmänpolitisk debatt

Ett land kan inte någon längre tid arbeta med ett budgetunderskott och en utlandsupplåning av den storleksordning jag just beskrivit. Bland mycket annat leder det till en snabb prisstegring. Och egentligen ligger ju inflationen bakom de flesta av de politiska problem vi diskuterar just nu: inom skattepolitiken, inom bostadspolitik, inom näringspolitiken osv.

Vad särskilt gäller näringslivets villkor och därmed sysselsättningen vill jag erinra om att den stora statliga upplåningen driver upp ränteläget och tar i anspråk kapital, vilket måste inverka negativt på investeringstakten i industrin och därmed på dennas expansionskraft.

Om det således är nödvändigt att minska gapet mellan utgifter och inkomster i statens budget, kan det teoretiskt ske på två sätt: genom höjning av skatterna eller genom sänkning av utgifterna. Jag betonar *teoretiskt*. För som regeringen framhåller är det i praktiken otänkbart att genom skattehöjningar föra upp inkomsterna i nivå med utgifterna. Ett försök i den riktningen skulle omedelbart leda till skattesystemets slutliga kollaps. Det skulle definitivt ta knäcken på företagsamheten i vårt land. Och det skulle medföra väldiga reallönesänkningar för tjänstemän och arbetare, som de att döma av erfarenheterna från i våras aldrig skulle kunna förmås att acceptera.

I verkligheten har vi alltså ingen handlingsfrihet. Det finns bara en utväg, och det är att begränsa de offentliga utgifterna. Detta blir ofrånkomligt, oavsett vilken politisk majoritet som regerar i framtiden. Det enda valet vi har är om vi skall börja genast eller om vi föredrar en utveckling, där det måste bli ännu sämre, innan det kan bli bättre.

Regeringens besparingsförslag i proposition 20 skall således genomföras. Ingen skall tro, att vi moderater är lyckliga över att behöva pruta 300 milj. kr. på ett redan försvagat försvar, för att ta ett exempel. Men vi får väl – för att ta ett annat exempel – trösta oss med, att det gamla moderatkravet om avskaffande av de kommunala markförvärvslånen nu förverkligas. Sparplanen är i sin helhet en rimlig avvägning mellan skilda intressen, och den bör här i riksdagen också behandlas som en helhet.

Men årets sparpaket räcker naturligtvis inte långt. Det är nödvändigt att regeringen håller fast vid sin föresats att genomföra besparingar, så att budgetunderskottet minskar motsvarande 1 % av bruttonationalprodukten varje år framöver. I den fortsatta planeringen är det då angeläget att komma ihåg, att besparingar i budgetsammanhang betyder just utgiftsminskningar. Att i stället höja skatten är inte någon besparing – det är en intäktsökning, som har delvis andra samhällsekonomiska verkningar. Den begränsar utrymmet för investeringar i näringslivet, och risken är dessutom att den bäddar för nya utgifter.

Resonemanget gäller på sätt och vis också beträffande avgifter och taxor. Till skillnad från en skatt medför visserligen en kostnadsanpassad avgift på en offentlig tjänst att medborgarnas efterfrågan hålls nere på en realistisk nivå; den kan den vägen verka utgiftsbegränsande. Men varken höjda skatter eller höjda avgifter tar direkt sikte på att rätta till det grundläggande balansproblemet med en offentlig sektor som är alltför stor i förhållande till vår

industriella kapacitet.

Det går heller inte i längden att bara hålla tillbaka transfereringar och lägga om samhällets service i olika avseenden. En minskad arbetsvolym måste också ge utslag i begränsningar av antalet offentliganställda. Men det bör påpekas, att liksom i övrigt besparingsarbete blir det i första hand fråga om att begränsa ökningstakten. Detta är angeläget även med hänsyn till behovet av att näringslivet skall kunna tillfredsställa sin efterfrågan på arbetskraft.

Men alla ansträngningar är förgäves, om inte också kommuner och landsting hjälper till. Kommunförbunden förutsäger nu att ökningen av den kommunala konsumtionen nästa år kan hållas nere vid målsatta 3 %. Det är bara det, att man har syndat på nåden med högre ökningstal så länge nu att det i framtiden inte finns utrymme för volymökningar på ens 3 % om året. Det blir kanske inte ens hälften. Det duger helt enkelt inte att låta den genomsnittliga kommunalskatten regelmässigt stiga med sisådär 50 öre om året. En femtioöring låter kanske inte så mycket. Men på fem år blir det en marginalskareskärpning med 2.5 procentenheter, när vi i stället måste röra oss i den andra riktningen. Kommunerna måste liksom staten kunna hålla nere sina utgifter och medverka till att marginalskareskatterna hamnar på en mera rimlig nivå. I slutändan blir det regeringens och riksdagens uppgift att se till att så också blir fallet.

Vad som redan hunnit döpas till oktoberplanen är alltså bara första steget i vad som måste bli ett mångårigt arbete för att sanera Sveriges ekonomi. Det är bra att kommande etapper inordnas i det reguljära budgetarbetet. Men vi måste vara medvetna om att uppgiften rimligen blir svårare för varje år. Redan nästa gång blir det aktuellt att skära bort 6 à 7 miljarder av sådant som vid årets prövning ansetts outhärligt. Saken blir inte lättare av att vi går in i en svagare konjunktur. Men den brist på yttre och inre balans som råder redan i utgångsläget, och risken för att vi ytterligare skulle försämra vår konkurrenskraft, gör att avmattningen inte kan mötas med generella efterfrågestimulanser av det slag som vi tidigare varit vana vid. Inte heller blir det möjligt att med statliga bidrag stötta nedläggningshotade företag i samma utsträckning som hittills. För att en räddningsaktion i nuvarande läge skall vara försvarbar måste det finnas en realistisk möjlighet för företaget att återvinna hälsan på sikt. Jag vill understryka vad som sägs i besparingspropositionen, att konstateranden av detta slag inte innebär ett godtagande av en större arbetslöshet än vad som är absolut nödvändigt. Tvärtom är den stramare politiken en förutsättning för att vi inte skall råka ut för verkligt omfattande sysselsättningsproblem längre fram.

Låt mig som en sista synpunkt på det fortsatta besparingsarbetet påpeka att det inte i längden kan vara tillräckligt att skära jämna skivor ur den nuvarande utgiftsstrukturen. Det blir också nödvändigt med systemförändringar. Som sådana ser jag de åtgärder som kan bli resultatet av den förutskickade översynen av arbetslagstiftningen och ledighetslagarna. Strävan måste vara att öka flexibiliteten på arbetsmarknaden och att förbättra framför allt den utlandskonkurrerande industrins möjligheter att expandera när efterfrågan ökar.

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

Fru talman! Jag har i mitt anförande över huvud taget inte berört de socialistiska oppositionspartiernas ståndpunkter. Delvis beror det på att jag egentligen inte har uppfattat några konstruktiva förslag från det hållet den senaste tiden beträffande frågan hur vi skall lösa landets ekonomiska problem. Importdepositionerna tycks ha försvunnit lika fort som de dök upp. Men dessutom bekräftar det nu lämnade beskedet om ett kommande förslag om misstroendeförklaring, att man även för framtiden är inställd på att driva demonstrationspolitik. Om nu någon hade trott att ett brett samförstånd skulle kunna etableras över blockgränsen i svensk politik, måste väl yrkandet om misstroende vara ett klart besked om motsatsen. Det är också en uppfordran till de tre borgerliga partierna, till de borgerliga riksdagsgrupperna, att mangrant sluta upp kring vår regering och dess politik antingen det gäller sparprogrammet, som varit mest aktuellt här i dag, eller andra förslag som kommer senare i höst, som t. ex. Bromma flygplats, Sölvsbacka strömmar eller generalklausulen mot skatteflykt.

Anf. 22 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Fru talman! Den sedan länge väntade nedgången i den internationella konjunkturen är nu ett faktum. I Förenta staterna kommer recessionen att nå sin botten mot slutet av året. Kring årsskiftet bör sedan en förbättring kunna inträda. De europeiska länderna ligger i allmänhet något senare i konjunkturcykeln. De befinner sig f. n. mitt i en nedgångsfas, och en återhämtning är att vänta någon gång under hösten 1981 och början av 1982.

För Sveriges del har vi främst märkt av den försämrade konjunkturen i en svag exportutveckling och en sjunkande orderingång under slutet av året. Det finns nu anledning att räkna med en oförändrad exportvolym. Däremot kommer importvolymen att öka. Dessutom kommer bytesförhållandet att försämrast. Bytesbalansunderskottet 1980 ökar av de bägge skälen till ca 22 miljarder kronor, vilket är ungefär dubbelt så mycket som i fjol.

Industriinvesteringarna ökar rätt kraftigt, men från en alltför låg nivå. I år beräknas ökningen till 16 %. Det är mycket väsentligt att industriinvesteringarna fortsätter att öka också under nästa år. För att underlätta detta kommer regeringen att besluta om frisläpp av investeringsfonderna också under 1981, men bara inom den konkurrensutsatta sektorn. De belopp som i år obligatoriskt satts av till vinstfonder kommer också att frisläppas nästa år, om de används till investeringar. Slutligen kommer regeringen att lägga en proposition med förslag till investeringsavdrag för maskiner, inventarier och byggnader.

Genom dessa stimulanser bör investeringarna inom industrin kunna fortsätta att öka trots den internationella konjunkturavmattningen.

Med tanke på den svaga utländska efterfrågan skall vi inte räkna med att bytesbalansen kan förbättras nästa år. Tvärtom bör vi ställa in oss på någon ytterligare försämring. Detta begränsar naturligtvis handlingsfriheten i den ekonomiska politiken. Men genom åtgärder för att hålla uppe industrins investeringar och genom en aktiv arbetsmarknadspolitik bör det vara möjligt att hålla den relativa arbetslösheten på en lägre nivå än under konjunktur-

nedgången 1971–1972. dvs. på en nivå som vid en internationell jämförelse framstår som unikt låg.

Det är helt klart att bytesbalansläget inte tillåter någon ökning av den privata konsumtionen under nästa år. Pensioner och bidrag av olika slag kommer att öka trots de begränsningar som gjorts i besparingspropositionen. Det innebär att en viss försämring av reallönerna är oundviklig. Detta gäller enligt min bedömning oberoende av på vilken nivå nästa års löneavtal kommer att träffas.

Den svaga reallöneutvecklingen får betydelse också för skattepolitiken.

Inkomstskatteskalorna för nästa år skall snart fastställas. Överläggningarna med parterna har avslutats, och nu skall regeringen dra sina slutsatser.

Till grund för inkomstbeskattningen måste ligga indexregleringens princip. Det är inte inflationen utan riksdagen som skall bestämma skatten. Men sedan vi kompenserat för inflationen måste vi också ta hänsyn till den skattemässiga effekten av en dålig reallöneutveckling.

Reallöneutvecklingen påverkar det samlade skatteuttaget mätt i procent av skatteunderlaget. Stiger realinkomsterna ökar det samlade skatteuttaget. Men om realinkomsterna sjunker, så minskar skatteuttaget. Genom skattesystemet dämpas alltså effekten för den enskilde av en realinkomstförändring.

Det är bl. a. oljeprishöjningarna vi alla får betala genom en dålig realinkomstutveckling. Vi behöver också, som jag ofta framhållit, anpassa vår konsumtion till våra samlade produktionsresurser. Vi kan inte alltför länge leva över våra tillgångar. Det är därför regeringen utarbetat sin sparplan, och det var därför den urtima riksdagen nyligen höjde den indirekta beskattningen.

Enligt regeringens mening bör effekterna för den enskilde av oljeprisförändringar och en höjd indirekt beskattning inte dämpas genom att det direkta skatteuttaget minskar i motsvarande mån.

Det nya justerade index som nu arbetas fram och som föreslås ligga till grund för basbeloppen i framtiden bör också få bestämma utvecklingen av basenheten i skattesystemet. Därför kommer regeringen att föreslå riksdagen att basenheten nästa år ändras från nu fastställda 6 500 kr. till något lägre nivå.

Med en sådan mer begränsad uppräknings av basenheten så skapas ett visst utrymme för fortsatta marginalsattesänkningar också nästa år och för bibehållande av den tillfälliga skattereduktion som införts i år i samband med avtalsrörelsen.

Ett viktigt mål för regeringens skattepolitik är att stimulera sparande och produktiva investeringar och samtidigt motverka olika former av spekulation. Men reglerna för kapitalbeskattningen försvårar detta. Sparande i bank och aktier är skattemässigt missgynnat i förhållande till många andra placeringar. Ändå är det de pengar som är placerade i bank och aktier som får den mest produktiva användningen i vår ekonomi. Och ingen penningplacering borde ju löna sig bättre än den som underlättar produktiva investeringar. Men i dag är det inte så.

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

I mycket är detta inflations- och spekulationskonomins fel. Att exempelvis driva företag och ge jobb åt människor lönar sig i allmänhet ganska dåligt. Och skulle företagen för en tid gå hyggligt, så hörs omedelbart skallen mot deras ökade vinster.

Tyvärr lönar sig oftast spekulativa investeringar bäst. Hus och annan fast egendom stiger snabbt i pris tack vare inflationen. Korta affärer i premieobligationer har blivit ett sätt att klara spekulationsvinster undan realisationsvinstbeskattning. Rena onyttigheter som diamanter och medaljer drar till sig alltför stor del av det kapital som så väl skulle behövas för andra ändamål.

Förmögenheter skapas i dag lättast genom lånefinansierad spekulering i inflationsvinster och ibland också genom skatteundandragande. Insatser i produktiv verksamhet lönar sig ofta sämre. Så kan vi i längden inte ha det.

Det är hög tid att se till att hederligt arbete, sparsamhet och produktiva investeringar får sin belöning. Vi kan inte bygga ett samhälle på någon annan grund.

Vissa realisationsvinster kan gott beskattas litet hårdare. Skattefusk, skatteflykt och undanhållande av skatt måste beivras med större kraft än tidigare.

Men de som vill placera sitt sparande i ett företag borde kunna känna samhällets stöd och uppmuntran och dessutom kunna räkna med en rimlig avkastning efter skatt om företaget går bra. På samma sätt borde bankspararna kunna se sitt sparande premierat. Och marginalskatterna på vanliga inkomster måste sänkas ytterligare.

Det kan tyckas att det borde gå att nå betydande enighet kring dessa enkla principer och deras praktiska tillämpning. Ett viktigt prov på om det är möjligt kommer redan i höst. Då lägger regeringen fram förslag till åtskilliga förändringar i skattesystemet som tillsammans tagna har just den här inriktningen.

Skattesparandet är ett sätt att motverka den orättvisa behandlingen av småsparande på bank och i aktier. Men andra åtgärder bör också vidtas. Sålunda kommer regeringen att föreslå, att skatten på realisationsvinster vid fastighetsförsäljningar skärps högst betydligt, särskilt när det gäller korta innehavstider. Därigenom blir fastighetsspekulation mindre lönsam. Regeringen kommer också att pröva om det är möjligt att skärpa beskattningen av spekulativa placeringar i diamanter, medaljer o. d.

De höjda taxeringsvärdena kommer i viss utsträckning att få slå igenom i fastighetsbeskattningen. Även detta kommer i någon mån att minska lönsamheten i fastighetsplaceringar, även om det inte på något sätt är det huvudsakliga syftet.

Samtidigt som realisationsvinster vid fastighetsförsäljningar bör beskattas hårdare så bör den nu alltför hårda aktiebeskattningen mildras. Det är nödvändigt att med lämpligt avvägda skattelättnader stimulera aktiesparandet, men då i former som ökar näringslivets tillgång till riskvilligt kapital samtidigt som de är fördelningspolitiskt acceptabla.

Ingen skall kunna dra sig undan den del av den samlade skattebördan, som faller på honom eller henne. Därför krävs det kraftfulla åtgärder mot skattefusk och skatteflykt. I besparingspropositionen återfinns det program mot skattefusk och skatteflykt som jag presenterade i förra veckan och vars viktigaste punkter är

- lag mot skatteflykt,
- effektivare kontroll av räntebetalningar,
- skärpt kontroll av att mervärdeskatten betalas,
- effektivare indrivning av obetalda skatter och avgifter.

Utan att i egentlig mening öka skattetrycket bör åtgärder av det här slaget kunna bidra till en inte obetydlig ökning av skatteinkomsterna.

Det är mycket viktigt, inte minst för tilltron till rättvisan i skattesystemet, att stat och kommun verkligen kan tillgodogöra sig de pengar som de har rätt till. Skattefusk, skatteflykt och underlåtenhet att betala skatteskulder kan aldrig accepteras. Alla människor måste ta på sig den del av skattebördan som rätteligen borde falla på dem.

Lagen mot skatteflykt är en viktig pusselbit i sammanhanget. Den gör det betydligt svårare än hittills att operera i skatte- och bolagslagstiftningens utmarker med komplicerade transaktioner, vilkas främsta syfte är att undvika skatt.

Men även underskottsavdragen används ibland för att minska skatten på ett sätt som lagstiftaren knappast kan ha avsett. När storinkomsttagare genom att systematiskt utnyttja möjligheterna till underskottsavdrag är efter år kan uppträda som nolldeklareranter är det, som jag har sagt tidigare, fru talman, en utmaning mot föreställningen om ett rättvist skattesystem.

I synnerhet med det höga skattetryck som oundgängligen måste finnas i ett modernt välfärdssamhälle är det av en alldeles avgörande betydelse att skattebördorna fördelas rättvist mellan de skattskyldiga och att ingen kan dra sig undan sin del av ansvaret. På det här området återstår en del att göra, men jag tror att det skall vara möjligt att under bred enighet bedriva arbetet för ett rättvisare skattesystem, som drabbar alla lika och som gynnar hederligt arbete, sparsamhet och produktiva investeringar på andra aktiviteters bekostnad.

Grundproblemet, fru talman, i den svenska ekonomin är, som jag tidigare understrukit, att vi som folkhushåll konsumerar mer än vi för tillfället producerar. Det här är något som medborgarna har klart för sig. Och det är dessutom något som de flesta människor inser att vi i längden inte kan fortsätta med.

Att vi måste anpassa även den offentliga sektorns anspråk till nationens resurser står klart för de flesta, och det finns ett betydande allmänt stöd i opinionen för stramhet i budgetarbetet. Men hur den stramheten skall tillåtas påverka olika verksamheter och anslag råder det delade meningar om. I konkreta frågor finns mycket mindre enighet än på det allmänna planet.

Det är det dilemma vi som politiker står inför. Och det upplever naturligtvis inte minst jag som budgetminister. De flesta människor är medvetna om behovet att hushålla med allmänna medel, och de understöder

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

gärna i princip ansträngningar att åstadkomma en sådan hushållning.

Men bakom i stort sett varje mer betydande kostnadspost i den offentliga budgeten står ett organiserat intresse med opinionsbildande förmåga, som driver på för ökade åtaganden och ökade kostnader.

Även om de flesta är överens om att vi måste få bättre balans i statens budget och om att vi inte kan fortsätta vägen med ständiga höjningar av det samlade skattetrycket, så går det praktiskt taget aldrig att uppbåda någon intressegrupp av något slag, som offentligt är beredd att försvara ett konkret besparingsförslag som den själv är berörd av; och inte något annat besparingsförslag heller. I stället möter i stort sett varje sparåtgärd ett segt motstånd.

En kostnadskrävande reform har många upphovsmän och ett otal försvarare. Ett konkret besparingsförslag saknar oftast andra upphovsmän och försvarare än de få personer som har det direkta ansvaret för statens finanser.

Den här ojämvikten i den allmänna opinionen återspeglar naturligtvis det enkla faktum, att enskilda människor och organisationer som inte är berörda av en viss åtgärd från statens eller kommunernas sida står tämligen oengagerade inför den, medan de som drar nytta av den ofta är starkt engagerade till förmån för den. Inte minst gäller detta naturligtvis personer, som yrkesmässigt är verksamma på det berörda området.

Men det vore felaktigt att tro, att det är inifrån apparaten som de expansiva krafterna får sin främsta näring. De som är mottagare av offentliga transfereringar eller offentliga tjänster är inte sällan en mycket stark och engagerad påtryckningsgrupp.

När jag fortsättningsvis kommer att tala om de offentliganställdas roll när det gäller att påverka den statliga och kommunala verksamhetens omfattning är det snarast för att påvisa, att de också har en viktig roll att spela när det gäller att åstadkomma en effektiv hushållning med offentliga medel.

De offentliganställda är nästan alltid sin egen verksamhets varma anhängare. Och de vill oftast ha större resurser till sitt eget område. Läraren vill ha mindre klasser och mer undervisningsmateriel, flygofficeraren fler krigsflygplan, kirurgen bättre operationsutrustning, bibliotekarien möjlighet att köpa in fler böcker, byråchefen vill ha fler medhjälpare och kontorsbiträdet bättre utrustning att arbeta med, osv.

Det är fullständigt naturligt att det förhåller sig på det här sättet. Vem ser brister i verksamheten klarare än de som arbetar på området? Hittills har det mest naturliga ansetts vara att kräva ökade resurser för att råda bot på bristerna. Och de offentliganställdas organisationer stöder för det mesta sådana krav. Det är ju deras uppgift att slå vakt om medlemmarnas arbetsförhållanden. Men samtidigt är det också deras uppgift att slå vakt om medlemmarnas privata konsumtionsstandard. Och där finns en inbyggd motsättning.

År 1965 utgjorde de offentliga utgifterna en dryg tredjedel av BNP. En tillväxt av den offentliga sektorn, som var väsentligt snabbare än den totala tillväxten, lämnade ändå en del kvar för reallöneökningar, därför att den

offentliga sektorns utgifter var förhållandevis begränsade i utgångsläget.

I år utgör den offentliga sektorns utgifter två tredjedelar av BNP. Om de offentliga utgifterna i det läget visar en snabbare ökning än den totala tillväxten, blir det inget utrymme alls över för reallöneökningar. Ty det är inte möjligt att åstadkomma reallöneökningar genom att ytterligare öka budgetunderskottet.

Insikten om behovet av sparsamhet också på det egna området växer sig nu allt starkare ute i myndigheter och förvaltningar och bland enskilda människor. Och det är också nödvändigt att så sker.

Det besparingsprogram som i måndags lades på riksdagens bord kan inte ses som en engångsinsats. Arbetet med att på olika sätt dämpa statsutgifterna måste föras vidare. Med detta vill jag inte ha sagt, att kommande besparingsprogram skall läggas upp på samma sätt som det som nu lagts fram. Det blir successivt allt svårare att på det relativt enkla sätt som nu skett identifiera besparingsmöjligheter och genomföra sparprojekt. Utom i de allra enklaste fallen måste nämligen besparingar – om de skall bli effektiva – föregås av relativt ingående utredningar. Tänkbara besparingar måste bedömas med hänsyn till sina samhällsekonomiska och fördelningspolitiska effekter. Det är något som i växande utsträckning kommer att kräva att arbetet med att finna och ta till vara sparmöjligheter bedrivs planmässigt och i ett långsiktigt perspektiv.

Här har de offentliga verken och myndigheterna och deras anställda en viktig roll att spela. Det är ute på arbetsplatserna som det konkreta, långsiktiga arbetet med omprövningar och besparingar måste börja.

I långt högre grad än hittills måste myndigheterna inrikta sitt planerings- och budgetarbete utifrån förutsättningen om oförändrad eller minskad resurstilldelning och med syfte att identifiera och lämna förslag till omprövningar.

Jag tror att en inriktning av det här slaget kommer att kännas stimulerande för många offentliganställda. Det är genom att se med konstruktivt kritiska ögon på den egna verksamheten och genom att vara beredd att ompröva inslag i den som man kan förbättra verksamheten. Att bara begära ökade resurser för en utökning av verksamheter man inte har vilja att ompröva blir inte längre möjligt.

Jag hoppas att de offentliganställdas fackliga organisationer i växande utsträckning kommer att inrikta sig på en kritisk granskning av de verksamheter deras medlemmar är satta att sköta. En sådan kritisk granskning har organisationerna naturligtvis alltid bedrivit. Men jag skulle gärna se att man hade en ännu skarpare blick för vad som kan förbättras, effektiviseras och göras enklare. På så sätt skulle vi gemensamt kunna öka möjligheterna att frigöra resurser för de nya reformer som vi gärna skulle vilja se förverkligade men som vi i dag inte har råd med.

Anf. 23 KJELL-OLOF FELDT (s) replik:

Fru talman! I den borgerliga skattepolitiken har slagnumret varit den s. k. indexregleringen av skatteskalorna. Det storslagna i den idén – har man

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

hävdat – är att inflationen inte får höja skatterna. Budgetministern sade nyss – om jag uppfattade honom riktigt – att det inte är rätt att vissa prishöjningar via indexregleringen leder till att skattebetalarna får en sänkning av sin inkomstskatt. Dessa prishöjningar skulle av någon anledning vara oljepris-höjningar och höjda indirekta skatter. Men, herr Wirtén, detta är ju något som aldrig kan ske med indexreglerade skatteskalor. De sänker aldrig skatterna, det har ni till leda upprepat för oss. Det enda som de innebär är att skatterna inte höjs på grund av inflationen. Har det gått upp en talgdank i budgetdepartementet, eller vad är det som har hänt?

Om man står fast vid sin uppfattning att indexreglerade skatteskalor aldrig sänker skatterna, innebär det som budgetministern för en stund sedan sade, att skattebetalarna genom höjda skatter skall betala oljeprishöjningar och höjningar av den indirekta skatten. Det kan man väl tänka sig, men varför formulera det på det sättet?

Om ni nu skall börja fiffla med basbeloppet så att det inte längre motsvarar prisstegringen, vart tar då automatiken vägen? Det var ju den andra finessen i det här sammanhanget. Automatiskt skulle skattebetalarna få garanti för att deras skatter inte höjdes i takt med inflationen. Upplöses inte hela idén om ni gör på det här viset? Är det inte så, herr Wirtén, att det som kvarstår med den här indexregleringen är att den är ett utmärkt sätt att så att säga med något slags vetenskaplig motivering sänka skatterna mest för dem som tjänar mest? Varför är det så att de som försvarar indexregleringen är de som har de högsta inkomsterna i det här landet? Varför är det så att de som slåss med näbbar och klor för indexregleringens bevarande framför allt är de som tjänar på den? Om inte folkpartiet inser – vi får om en stund höra vilka insikter herr Wirtén har nått – vilka skador som den här sortens skattepolitik åstadkommer på vårt skattesystem och på våra möjligheter att nå fredliga, rimliga uppgörelser på löne marknaden, då är budgetministern och regeringen att beklaga.

Anf. 24 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Fru talman! Jag vill ta upp några synpunkter från Kjell-Olof Feldts tidigare inlägg, därför att de knyter väl an till resonemanget om inflationsskyddade skatteskalor.

En huvudtes i Kjell-Olof Feldts anförande nyss var att vi skulle ha låtit ett av de mål som var uppsatta för den ekonomiska politiken ta över alla övriga mål, nämligen att det nu bara gäller att se till att vi får balans i vår ekonomi.

Fru talman! Det förhållandet att vi i dag har större bekymmer med att klara av att nå det här målet gör självfallet, Kjell-Olof Feldt, att vi måste se till att vi lever mer i takt med vad vi har sagt att vi skall göra – såväl socialdemokrater som vi i folkpartiet och företrädare för andra partier. I dag är det verkliga problemet för den svenska ekonomin att vi arbetar med så stora obalanser både gentemot vår omvärld och i den interna ekonomin. Är inte Kjell-Olof Feldt beredd att erkänna att så är fallet? I Kjell-Olof Feldts anförande lät det i stället närmast som om det för dagen största problemet skulle vara att

upprätthålla den fulla sysselsättningen. Men så är det ju inte, Kjell-Olof Feldt.

Kjell-Olof Feldt framställde saken så, att man fick ett intryck av att regeringen skulle göra skräckmålningar av den ekonomiska situationen just nu. Jag har verkligen inte ägnat mig åt den övningen – inte för ett ögonblick. Däremot tycker jag att Kjell-Olof Feldts tal om varsel i väldig omfattning under hösten är en verklighetsförfalskning som det är överraskande att höra från en så kunnig ekonom som Kjell-Olof Feldt ändå är.

Situationen är ändå den att vi i Sverige alltjämt lever med en sysselsättning, som är långt bättre än vår omvärld kan redovisa, att vi fortfarande ligger kring tvåprocentsnivån, medan de flesta andra länder har två tre gånger så hög arbetslöshet, och att vi har hållit vår nivå under dessa fyra år, bl. a. under 1977 och 1978 då lågkonjunkturen var svårare än någon gång under hela efterkrigstiden.

Nu gör Kjell-Olof Feldt och andra socialdemokrater en stor affär av att vi kan möta en växande arbetslöshet. Ja, jag håller med om att vi naturligtvis kommer att utsättas för påfrestningar i en nedåtgående konjunktur. Konstigt vore annat. Men om vi går över de dåliga resultat som socialdemokraterna redovisade i början av 1970-talet i en betydligt bättre konjunktursituation än den som vi i dag befinner oss i och i ett läge då svensk ekonomi stod mycket starkare än den gör i dag, kan vi inte vara tillfreds därmed. Vi kommer åter att göra allt vad vi kan för att just upprätthålla vårt mål. Det är inte sviket, Kjell-Olof Feldt. Jag tror dock det vore klokt av socialdemokraterna att erkänna att det i dag framför allt gäller att åter få balans i den svenska ekonomin. Klarar vi inte av det, blir problemen på arbetsmarknaden och i andra avseenden oändligt mycket större längre fram. Det vet Kjell-Olof Feldt liksom alla andra i denna kammare. Det gäller att ingripa nu och göra det på ett riktigt sätt. Där tycker jag att det vore av intresse att få föra en konstruktiv debatt med Kjell-Olof Feldt om vad socialdemokratin vill åstadkomma i förhållande till vad regeringen nu föreslår.

Kjell-Olof Feldt ställde ett par i och för sig väldigt viktiga frågor. Han sade att det gäller att förstärka industrin så att vi kan exportera mera. Han följde upp detta genom att fråga: Finns det då marknader att få avsättning på för de produkter som vi tillverkar, och vad händer om vi inte finner de marknaderna? Det är helt riktiga frågor, och de är värda att grubbla över. Regeringen har redovisat en rad åtgärder för att förstärka industrin. Jag skall inte repetera det. Det har gjorts här förut, och Kjell-Olof Feldt nämnde själv några inslag om hur regeringen tänker förstärka kapitaltillgången och se till att det kommer folk till industrin. En väldigt viktig förutsättning då är emellertid att det finns stimulanser i ekonomin så att anställda och företagsledningarna finner det lönsamt att arbeta. Då kommer inflationsskyddet i skattesystemet naturligtvis in.

Vad socialdemokraterna lyckades åstadkomma under de år på 1970-talet som de regerade var en ständigt allt brantare marginalskattekurva för löntagarna. Det medförde att tjänstemän och arbetare inte tyckte att de extra arbetsinsatserna var tillräckligt lönsamma. Det tycks vara den modell som

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

Kjell-Olof Feldt åter vill lansera. Genom att radera hela inflationsskyddet höjer ni skatterna med ungefär 7,5 miljarder kronor. 7,5 miljarder kronor större skattetryck på det svenska folket är vad socialdemokraterna vill ha. Detta leder ofrånkomligen till skärpta marginalskatter i stället för en avfasning av marginalskattetabellen, vilket ändå är vad stora delar av det svenska löntagarkollektivet i dag efterfrågar.

Nu missförstod Kjell-Olof Feldt på det gruvligaste mitt inlägg. Vad jag sade var att reallöneökningar leder till en skärpning av det samlade skatteuttaget och, omvänt, att reallönesänkningar leder till en minskning av det samlade skatteuttaget med det inflationsskydd som vi har. Det tror jag är ett helt obestridligt faktum. Kjell-Olof Feldt. Vi behöver nog inte föra någon debatt om den tesen. Får man en reallöneökning och hamnar i en tabell med högre progression, får man givetvis en skärpning av den statliga inkomstskatten. Det var detta jag pekade på.

Kjell-Olof Feldt bör, tycker jag, redovisa för kammaren hur socialdemokraterna vill uppnå den tillvästekonomi som är en första förutsättning för att vi skall kunna bedriva en fördelningspolitik, som är rättvis och där det finns utrymme för nya reformer längre fram på 1980-talet. Kjell-Olof Feldt sade att socialdemokraterna har en annan väg än den som regeringen presenterar. Jag spetsade verkligen öronen och tänkte: Nu får vi höra vad oppositionen skall göra.

Fru talman! Åter var det som kom väldigt tunt. Vad Kjell-Olof Feldt sade var att vi naturligtvis skall se till att alla som vill och kan arbeta får göra det. Ja, vem går emot det förslaget? Som jag förut sade ställer självklart alla partier upp på en sådan tes i enlighet med vad som anges i målen för den ekonomiska politiken. Kjell-Olof Feldt fortsatte med att säga att man då inte får dra ned på efterfrågan. Betyder detta, Kjell-Olof Feldt, att ni just nu faktiskt rekommenderar att budgetdepartementet, ekonomidepartementet, riksbanken och riksgälden skall fortsätta att låna resurser utomlands för att spåda på efterfrågan i Sverige? Det är anmärkningsvärt, om detta är er väg ut ur den kris som vi nu befinner oss i.

I en TV-debatt i går kunde vi tillsammans konstatera att just räntekostnaden är en snabbt växande börda för det svenska folkhushållet. Vi har räntekostnader som motsvarar ungefär 1 % av bruttonationalprodukten, medan vårt södra grannland Danmark i dag är uppe i 3 % av bruttonationalprodukten. Och om vi inte, Kjell-Olof Feldt, snabbt gör någonting på denna punkt, kommer vi redan i mitten av 1980-talet att ha samma räntebörda som Danmark. Om det är socialdemokraternas rekommendation, tror jag att Sveriges befolkning skall vara glad så länge den nuvarande regeringen har ansvaret för den svenska ekonomin. Om ökad utlandsupplåning är socialdemokraternas rekommendation, finns det faktiskt skäl att ställa krav på misstroendevotum mot oppositionens politik.

Anf. 25 KJELL-OLOF FELDT (s) replik:

Fru talman! Vi kommer att få känna av lågkonjunktorens påfrestningar. Därför gäller det att ingripa nu, säger budgetministern. Vet herr Wirtén vad

han sysslar med egentligen? Allt det som regeringen i höst har föreslagit denna riksdag kommer ju att leda till en ökning av arbetslösheten. Nog begriper väl Rolf Wirtén att om man drar in 14 miljarder kronor i köpkraft, 3 % av bruttonationalprodukten, så kommer det att minska efterfrågan och öka riskerna för arbetslöshet. Det gäller att ingripa nu, säger alltså Rolf Wirtén. Ja, men inte med den föreslagna politiken, om det är tal om att klara sysselsättningen.

Rolf Wirtén lovar: Vi skall bibehålla det här målet. Vilket mål? Är det 3 % arbetslöshet, som arbetsmarknadsministern talar om? Eller är det 3,5 % arbetslöshet, som konjunkturinstitutet förutspår? Säg ifrån vilket målet är! Är det högst 2 % arbetslöshet som är målet, eller vad är ni ute efter?

Det tillhör den enklare demagogen när Rolf Wirtén säger att socialdemokraterna vill höja skatterna med 7,5 miljarder genom att avskaffa indexregleringen. Alla i denna kammare vet att vi – i enlighet med förslag som vi har framfört år efter år – har för avsikt att ersätta indexregleringen med en annan typ av skattesänkning som är rättvis.

Fru talman! Det är en sak som är konstig i denna debatt. Jag stod 4 meter från Rolf Wirtén med en utmärkt högtalarutrustning till mitt förfogande när jag frågade honom varför han säger att regeringen måste justera indexregleringen så, att folk inte får sänkta skatter därför att oljepriserna stiger. Rolf Wirtén började yra om reallönesänkningar och reallönehöjningar, något som jag inte alls hade talat om. Jag frågar: Varför säger Rolf Wirtén att höjda oljepriser via indexregleringen sänker skatten? Varför skall ni röra i indexsystemet? Hela finessen med indexregleringen är ju, enligt er tidigare uppfattning, att den enbart leder till att folk inte får höjda skatter. Hur kan indexregleringen i det ena fallet hålla skatten oförändrad och i det andra fallet sänka den därför att det råkar vara oljepriserna som har höjts?

Herr Wirtén är ny i budgetdepartementet, men detta med indexregleringen måste han lära sig. Jag vill säga till Rolf Wirtén: Du kommer inte att klara av ditt förhållande till arbetsmarknadens parter förrän du har rett ut hur du egentligen anser att indexregleringen fungerar. Du kan inte på ena stället anse att den är neutral i förhållande till skattenivån och på det andra stället säga att regeringen måste justera och ändra indexregleringen därför att den annars sänker skatterna. Du måste också förklara varför just höjda oljepriser inte skall få leda till sänkta skatter. Varför kan inte samma sak gälla för höjda kaffepriser, höjda kopparpriser eller någonting annat?

Tidigare fungerade enligt er mening indexregleringen så automatiskt och fint, nästan vetenskapligt. Nu är det fråga om rena godtycket. Nu väljer ni ut, justerar och tramsar. Jag vidhåller: Hela syftet är att sänka skatterna mest för dem som tjänar mest. Det är hela idén med alltihop.

Anf. 26 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Fru talman! Jag konstaterar återigen att det uppenbarligen inte finns någon vilja från socialdemokraternas sida att ta tag i det huvudproblem som jag upplever i den svenska ekonomin just nu – de obalanser vi har. Kjell-Olof Feldt har återigen bara sagt att det inte hjälper oss att göra besparingar; det är

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

fel väg. Och han angav inte heller någon annan metod för att komma till rätta med problemet. Han kritiserar bara att vi i det här skedet försöker redovisa möjliga besparingar i statsbudgeten.

Sedan går han över till att fråga vad det är för mål för sysselsättningen som regeringen har. Ja, det står i oktoberplanen hur vi sett på sysselsättningen för den närmaste tiden – det känner Kjell-Olof Feldt väl till. Där står också 3 % angivet i texten. Det är vad vi sannolikt kan vänta oss med de satsningar som vi nu gör för näringslivet – de stimulanser som kommer via olika kanaler – så att man där kan hålla i gång sysselsättningen på bästa möjliga sätt.

Jag tror inte alls att Kjell-Olof Feldt är ovetande om vad vårt mål är i det här avseendet.

Sedan gällde det inflationsskyddet. Jag har nog uppfattat det här alldeles rätt. Däremot är det tveksamt om Kjell-Olof Feldt förstod vad jag sade i mitt första inlägg.

Oljekostnaderna har stigit mycket kraftigt, de har tiodubblats under 1970-talet. Och det har varit en anledning – kanske den allra viktigaste – till att stora delar av löntagarkollektivet under några år fått vidkännas en reallönesänkning.

Detta förhållande att vi fått minskade reallöner gör ju att löntagarna med nuvarande indexteknik kommer lägre i de progressiva skatteskalorna – detta måste vara helt obestridligt – och då också får ett sänkt skatteuttag. Vi menar att det finns anledning att något reducera inflationsskyddet med anledning av detta faktiska förhållande.

Konstigare än så är det inte, Kjell-Olof Feldt. Försök inte dribbla bort detta med att tala om kaffepreiser och annat! Är det så att socialdemokraterna vill föra in det i något nytt inflationsskydd kan vi ju resonera om det, men vad vi redovisat klart och öppet är att man bör beakta dessa oljekostnader liksom de indirekta skatterna.

Anf. 27 EIVOR MARKLUND (vpk):

Fru talman! Våra statsråd har en benägenhet att uttrycka sig så att arbetare reagerar. Per Ahlmarks "Lycka till" – sagt till arbetare i Olofström med allvarliga bekymmer – har blivit beryktat.

I den liberala konkurrensens namn torde statsrådet Wirtén ligga bra till att överträffa sin partikollega, åtminstone hos gruvarbetarna i malmfälten, som i måndagens TV-sändningar från regeringens presskonferens om sparpaketet fick sig till livs visdomsorden: Vi skall arbeta oss ur krisen!

Detta sades dagarna efter det att gruvarbetarna genom sina fackliga företrädare tvingats godta en 13 dagar lång permittering.

Hur tror regeringen att den skall bli trodd bland arbetarna när sådant här händer? Permitteringarna inom LKAB rör visserligen "bara" 5 500 arbetare i gruvorna i Malmberget och Kiruna och i hamnarna i Luleå och Narvik, dvs. långt borta från kanslihus och annan byråkrati, exempelvis LKAB:s ledning. Men det finns nog anledning att varna för uppfattningen att avståndet på något sätt skulle vara betryggande. Gruvarbetarna satte stenar i rullning genom sin storslagna strejk för tio år sedan. Det som nu händer i malmfälten

kan väcka minst lika stor uppmärksamhet – även om också andra delar av landet, gruvsamhällen inte minst, i dag är drabbade.

Gruvsamhällenas situation kunde utmärkt väl användas som tema för en eller annan ny vers till den kända låten Sådan är kapitalismen. Bedömningarna av konjunkturläget från ett kvartal till ett annat varierar med nära nog samma hastighet som gruvhissarna ner till resp. upp ifrån 500-metersnivån. Under sommaren sade man från högsta ort – inte gruvort, utan chefernas tillhåll – att man behövde ta upp så mycket malm att det krävdes maximala insatser av arbetarna. Nu i oktober är det så dåligt på malmmarknaden att gruvarbetarna måste stanna hemma i två veckor – eller 13 dagar, som facket lyckats pruta kravet till.

Arbetarna utgör alltså företagsledningens säkerhetsventil. När arbetet ger förtjänster, då skall arbetskraften utnyttjas till det yttersta. Men när förtjänsterna uteblir, då kan arbetarna hålla sig ifrån sina arbetsplatser. Det är en cynism som får den mest garvade kompromissförespråkare att ta sig för pannan.

Enligt pressen har nu chefen för Kirunaförvaltningen sagt att problemen skall lösas på platsen, inte genom rop på hjälp från Stockholm. Bra! Låt oss då bara få se någonting av LKAB-ledningens vilja att lösa problemen! Låt oss från något ansvarigt håll inom LKAB få höra att man inte längre står bakom den tuffa men fullständigt samhällsfientliga parollen "Vi är här för att bryta malm!". Har man övergett den tesen, så borde nämligen en hel del i malmfälten kunna bli annorlunda.

Det har i den press som tagit som sin uppgift att förgylla de borgerliga regeringarnas göranden och låtanden gjorts ett stort nummer av LKAB:s vilja att bredda verksamheten i malmfälten. Man har då pekat på planerna att sätta i gång brytning av den s. k. Viscariamalmen. Nu skall, enligt förljudanden, dessa planer läggas på is, vilket medför stora svårigheter inte minst när det gäller att ordna ersättningsjobb åt dem som förlorar sina arbeten när den planerade nedläggningen av driften i Tuolluvaara sker. Det är alltså inte så mycket bevänt ens med talet om "att bryta malm".

Att man är och har varit ointresserad av andra uppgifter finns många exempel på. Läsning av en skrift med titeln Fem reportage från näringslivet i Norrbotten ger många anledningar att tänka på Hasse Alfredson-upplevelsen bakom orden: "Det var det --- ! Det hade jag inte en aning om!" Skriften ger som sagt många exempel på att man är ointresserad av andra uppgifter, men jag skall nöja mig med att i korthet återge ett, närmast med utgångspunkt från hur det statliga LKAB har agerat, men också som en belysning av hur högtidliga riksdagsbeslut i regionalpolitiska frågor följs, eller snarare inte följs. Naturligtvis kan någon avfärda detta exempel som en partsinlaga, men må så vara! Det står ju fritt för den andra parten att ge sin version.

Det aktuella företaget, Mining Transportation i Kiruna, som tillverkar truckar, startade när det inom LKAB uppstod behov av en ny typ av truckar, då man gått över från spårbunden till spårlös drift och inlett arbete under jord. LKAB förutsattes utgöra basen och den nödvändiga hemmamarkna-

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

Allmänpolitisk debatt

den för trucktillverkarna, som dock från början satsade på att bli exportföretag. Så fungerade det också till en början. Företaget fick betydelse för kommunen, både för att det gav arbetstillfällen och för att det skapade en stimulans för övrig verkstadsindustri på orten.

När den tekniska högskolan i Luleå äntligen kom till stånd inleddes och utvecklades ett nära och bra samarbete mellan högskolan och företaget för att utveckla truckföretaget. Men samarbetet med LKAB kärvade till sig. Det blev svårare för Kirunaföretaget att använda gruvan i produktutvecklingen, men utländska truckföretag fick möjlighet att provköra där och kunde sedan använda detta i sin marknadsföring.

Detta är ett av många exempel på hur LKAB underlåtit att satsa resurser för att bidra till en industriell utveckling i den region där malmen bryts.

Men LKAB är inte ensam bov i dramat. I mitten på 1960-talet konstruerade företaget en ny typ av järnvägsboggie. Från SJ:s sida var man först intresserad, och bangården i Kiruna uppläts för provkörningar som gav bra resultat. Men så blev det stopp. Från högsta SJ-håll sattes tummen ned för projektet, och ingenting mer hände. Men så lanseras samma eller liknande vagnsystem i Västtyskland. Nu är SJ intresserat och följer utvecklingen. Det kunde man ju ha fått göra inom landets gränser. Men Kiruna ligger kanske i fel riktning. För resande upphandlare är det förstås intressantare att resa till Västtyskland.

I studien Påhittigheten blockerad? har sekretariatet för framtidsstudier noterat det här som ett exempel på bra uppfinningar som inte blivit till bra produkter i svenskt näringsliv. Det kan vara intressant att återge åtminstone ett par meningar ur denna studie. Det sägs bl. a.: "Endast om SJ besuttit ett ovanligt mått av djärvhet och förutseende hade verket vågat satsa på uppfinningen och därmed eventuellt lagt grunden till en ny svensk exportindustri. Den som är liten måste satsa desto djärvare för att inte gå under i konkurrensen."

Men detta är inte allt. Även SIDA, också det ett statligt verk, har en del på sitt samvete. Det här truckföretaget fick nämligen för några år sedan en möjlighet att lägga in anbud på produkter för leverans till ett biståndprojekt i Vietnam. Detta anbud och ett anbud från det sydsvenska företaget Kockums utsågs som de tekniskt bästa, och SIDA fick i uppdrag att bedöma vilket företag som borde få uppgiften. Expertis uttalade antingen att projekten var likvärdiga eller att Kirunaföretagets var bättre. Mycket hände. Från regionalt håll gjordes enträgna uppvaktningar, och man motiverade ett önskat regeringsingripande med det svåra sysselsättningsläget i Kiruna. Men industridepartementet valde att inte göra det hela till en regeringsfråga, uppenbarligen bl. a. därför att man utgick från att uppdraget ändå skulle ges åt Kirunaföretaget, detta inte minst som det under behandlingens gång framhållits att det i tillämpningsanvisningarna till upphandlingskungörelsens § 9 står att "myndigheterna inom ramen för gällande upphandlingsbestämmelser aktivt bör medverka till att en ökad del av upphandlingen läggs ut hos företag i de fyra nordligaste länen".

Det här handlade alltså om i varje fall likvärdiga anbud. När SIDA:s för

ärendet ansvarige fick frågan om det inte förhöll sig så svarade han: "Dom var väl ganska likvärdiga. Det är ju väldigt svårt att jämföra två stycken såna här pryglar. Det är lättare att jämföra två kilo socker."

För att bedöma om det ena kilot socker skiljer sig från ett annat behövs det ingen högavlönad expertis, men det behövs människor med omdöme och respekt för fattade beslut, om alla regionalpolitiska målsättningar skall bli någonting annat än vackra ord i riksdagsprotokoll och regeringsskrivelser.

Jag är inte ute efter att sätta en Orts behov av arbetstillfällen emot en annan Orts behov. Men någonstans måste det äntligen bli allvar av att välja väg för den fortsatta regionalpolitiken. Vi skall inte flytta arbetslöshet från en plats till en annan, men när det gäller likvärdiga utvecklingsmöjligheter måste väl den Ort som bäst behöver utveckling få stöd i sina ansträngningar, inte töntiga uttalanden från s. k. expertis, detta inte minst som det ju gång på gång – åtminstone har jag råkat ut för det här i riksdagen – sägs att det inte handlar så mycket om pengar och sådant när det gäller Norrbottens utveckling utan om projekt. Här fanns det uppenbarligen projekt.

Från Kiruna kommun har f. ö. en hel rad projekt presenterats i syfte att råda bot på det nuvarande svåra läget. Jag vill i det här sammanhanget bara uttala förhoppningen att dessa frågor behandlas snabbt och får nödvändigt stöd. När det gäller LKAB, som mitt anförande inleddes med och som alltfjämt utgör basen för malmfältkommunernas framtid, så finns det också raka krav. För att LKAB skall kunna fortsätta att utvecklas måste arbetena med de nya gruvnivåerna Malmberget 85 och det som i Kiruna kallas Kuj-1000 omedelbart sättas i gång. För detta måste regering och riksdag anvisa erforderliga medel. Det handlar om miljardinvesteringar, visst, men skall malmfälten överleva så måste dessa investeringar göras innan det är för sent.

Från vänsterpartiet kommunisternas sida har vi i olika sammanhang påvisat riktigheten i uttrycket: Förädla mer ger jobb åt fler. I betydande grad hänger LKAB:s och därmed malmfältskommunernas framtid på den delen av produktionen. I det sammanhanget behöver jag bara nämna våra förslag rörande konstgödsselframställning, med apatit från gruvorna och andra råvaror inom länet som bas, jordartsmetallerna, som representerar stora värden och brytning av den tidigare nämnda visciamalmen.

Jag hade tillfälle att i Herbert Söderströms Pejling för män i TV i går kväll höra Nils Åsling tala om att man ersatt Stålverk 80 med satsningar på bredd och differentiering av näringslivet i Norrbotten – exakt så var industriministerns formulering. Eftersom nu Nils Åsling står efter mig på talarlistan hoppas jag att han ger mig och andra TV-tittare som noterade den här uppgiften besked om vad det är för satsningar han avser, hur många arbetstillfällen de har gett osv. Till redovisningen hör förstås, Nils Åsling, också uppgifter om vilka jobb som har försvunnit under de här åren och hur många människor de åtgärderna har berört.

Fru talman! Frågan om malmfrakterna och vilken betydelse den kostnadsbiten har för LKAB har diskuterats vid flera tillfällen. När det gäller

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

Allmänpolitisk debatt

gruvbrytning handlar det mycket om transporter. Det krävs olika slag av transporter för att få malmen från brytplatserna till sovrings-, anriknings- och kulsinterverk och slutligen till utskeppningshamnarna. När frakterna, sedan malmen lastats i järnvägsvagnarna, kostar lika mycket som hela den tidigare produktionskedjan, då handlar det om orimligheter. Om frakterna för Lapplandsmalmen skulle ligga på samma nivå som den LKAB:s konkurrenter har, skulle LKAB ha gått med vinst både 1979 och nu 1980. Det visar fraktkostnadernas betydelse.

LKAB har ekonomiska bekymmer. Men löser man dem genom att permittera arbetare? Nej. Lösningen ligger definitivt inte i att arbetare ställs utanför sina arbetsplatser. Det måste handla om någonting betydligt mer konstruktivt. De anställdas spontana krav på ledningens avgång hänger nära samman med att de konstruktiva greppen så länge har saknats. Kravet på att ledningen måste komma närmare själva gruvverksamheten växer sig allt starkare. LKAB:s huvudkontor måste flyttas till malmfälten!

Fru talman! Det här anförandet har helt kommit att handla om malmfälten. Jag är övertygad om att det övriga Norrbotten håller mig räkning för det. Malmfälten har under åren stått för en betydande del när det gällt att skapa det som kallas det svenska välståndet. Det är därför inte på något sätt oberättigat att de aktuella bekymren i dessa kommuner får spela åtminstone någon roll i en av riksdagens allmänpolitiska debatter. Det som nu händer i LKAB berör f. ö. inte enbart malmfälten, utan det har i stor utsträckning att göra med utvecklingen av stålproduktionen inom länet. Detta i sin tur hänger samman med kravet på en ny inriktning av järn- och stålpolitiken, något som andra talare från vpk också kommer att beröra.

Anf. 28 Industriministern NILS ÅSLING:

Fru talman! Enligt konjunkturinstitutets senaste bedömning har orderingången till svenska industrin sjunkit kraftigt under tredje kvartalet i år. Nedgången har kommit med en oväntad styrka på vissa områden. Speciellt har exportefterfrågan fallit mycket snabbt.

Nedgången i konjunkturen kommer i och för sig dock inte oväntat. Mönstret i nedgången är dessutom det traditionella. Det är först basindustrierna som drabbas. De mera sammansatta delarna av industrin har som regel ännu inte kommit in i någon nedgångsfas. I vilken utsträckning de kommer att göra detta och i vilken omfattning är ännu för tidigt att uttala sig om. Det kommer att bero såväl på den internationella utvecklingen som på våra egna industriföretags konkurrenskraft.

Även om konjunkturavmattningen inte är oväntad kommer den självfallet olägligt.

Vi hade behövt något års ytterligare uppgång för att bättre klara det besvärliga omvandlingsskede som tunga sektorer inom svensk industri f. n. befinner sig i. Sviterna från 1970-talets strukturkriser är inte helt övervunna. Främst varvs-, skogs- och stålindustrierna har ännu olösta strukturproblem.

Det är givet att den vikande orderingången kan få allvarliga konsekvenser

också för sysselsättningen inom industrin en bit in på nästa år. Redan nu har vi kunnat notera hur företag inom utsatta industrisektorer tvingats till varsel om permitteringar.

Mot bakgrund av det här konjunkturförloppet är det naturligt för regeringen att föreslå offensiva industripolitiska insatser.

Investeringarna i tillverkningsindustrin prioriteras bl. a. genom det i finansplanen aviserade förlängda frisläppet av investeringsfonderna. Det begränsas nu till den konkurrensutsatta sektorn, med undantag för investeringar inom stödområdena. I stödområdena anser regeringen att det är motiverat med fullständig frihet i användningen av investeringsfundsmedel. Regeringen vill med den här åtgärden markera investeringsfondernas viktiga regionalpolitiska betydelse.

Inga medel får alltså tas i anspråk för att bygga kontorspalats i de redan överhettade storstadsregionerna. AP-fonderna – i första hand fjärde AP-fonden – får också ett tillskott på 600 milj. kr. för att därmed bidra till kapitalförsörjningen i industrin, med inriktning mot den mindre och medelstora industrin. Avdragen för investeringar i maskiner och byggnader återinförs nu dessutom.

Jag räknar vidare med att bankerna kommer att intensifiera sina satsningar på att förse industrin med kapital. Att döma av de reaktioner jag fått från bankhåll efter mitt uttalande om behovet av ökad risktagning för bankernas del utgår jag från att det finns en positiv inställning på bankhåll till ett aktivt engagemang i näringslivets strukturomvandling.

Bankernas risktagande är i dag mycket lågt. De tre största bankernas kreditförluster låg för 1979 på ca 100 milj. kr. Detta skall ställas i relation till dessa bankers sammanlagda behållning på värde regleringsfonderna på ca 5 miljarder kronor.

Näringspolitiska rådets sammanträde den 24 oktober kommer av den här anledningen att ägnas åt en överläggning beträffande bankernas engagemang i näringslivets fortsatta utveckling.

Den nu registrerade nedgången i exportorderingen indikerar tydligt att konjunkturavmattningen kommer att slå olika för olika branscher och företag.

Bäst kommer uppenbarligen vår kunskapsintensiva och teknologiskt långt framskridna industri att klara sig. Besvärligast blir det för de industrisektorer som drabbades hårt förra lågkonjunkturen och som ännu inte klarat av de nödvändiga strukturella förändringarna.

På våra stora traditionella exportmarknader, dvs. västvärldens industriländer, kan vi sannolikt heller inte utgå ifrån att det finns några större möjligheter till totalt sett ökad avsättning av svenska varor. De här länderna har ungefär samma ekonomiska problem som vi. Även de har underskott i betalningarna med utlandet, i sin bytesbalans. Detta gör att de lika litet som Sverige kan öka sin import.

Den stora exportpotentialen för svensk industri ligger i de nyindustrialiserade länderna, inkl. främst oljeländerna och u-länderna. Dessa länder efterfrågar emellertid ofta inte enbart enskilda produkter utan hela

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

Allmänpolitisk debatt

anläggningar. Omfattningen av leveranserna medför dessutom som regel att statliga kreditgarantier erfordras för att affärer skall komma till stånd.

För att svensk industri skall kunna utgöra ett konkurrenskraftigt alternativ är det nödvändigt att kunna erbjuda hela systemlösningar. Sådana lösningar förutsätter en samverkan mellan flera företag. På det här området har vi uppenbarligen tekniskt sett mycket goda förutsättningar. Även om vi i Sverige har kommit en bit på väg med samlade gemensamma exportsatsningar från näringslivet och samhället, ligger vi ändå sammantaget efter de främsta konkurrentländerna, t. ex. Japan, Västtyskland och Frankrike.

Sannolikt beror den här eftersläpningen till stor del på att vi i Sverige varit lästa i vad jag skulle vilja kalla en olycklig och delvis ideologiskt betingad debatt, där man ställt den renodlade marknadsekonomin mot den statliga planhushållningen. Verkligheten på exportmarknaderna är nämligen inte fullt så enkel. I de flesta fall erfordras en långtgående samverkan mellan samhälle och näringsliv.

Jag skulle vilja gå så långt som till att påstå att denna ofruktbara attityd till centrala näringslivsfrågor, från såväl höger som vänster i svensk samhällsdebatt, har kostat landet åtskilliga miljarder i förlorade exportinkomster. Andra länder, med en mer öppen och odogmatisk syn på näringslivets roll i samhället, har snabbare anpassat sig till de förändrade marknadsförutsättningarna för de industrialiserade ländernas export, den förändrade situation som 1970-talets ekonomiska kriser inneburit för västvärlden.

I Sverige har snarare viktiga intressegrupper tagit krisen till intäkt för att försöka flytta fram sina egna positioner. Det naturliga hade i stället varit att aktivt försöka bidra till lösningar. En nationell samling för att klara yttre påfrestningar på ekonomin ter sig riktigare för mig än inbördes splittring. Det gäller också de stora viktiga exportinsatserna.

En viktig del i den industripolitiska proposition som nu är under beredning i industridepartementet kommer därför att ta upp betydelsen av konstruktiv samverkan inom ramen för samhällets industripolitik. Detta gäller inte minst hur vi från svensk sida ökar just exportsatsningarna på för svensk industri nya marknader – typ oljeländerna, de nyindustrialiserade länderna etc.

Jag angav tidigare att den nu noterade vikande exportordergången kommer att ställa många industriföretag inför besvärigheter. Det är regeringens avsikt att genom offensiva industripolitiska satsningar, som jag här nämnt exempel på, påskynda den svenska industrins förnyelse. Det innebär att även nu under 1980-talet måste en strukturomvandlingsprocess fortgå inom svenskt näringsliv. Att låsa fast svensk industri och inte acceptera förändringar vore förödande för hela samhällsekonomin i framtiden. Jag kommer för min del emellertid inte att acceptera en låt-gå-politik av s. k. traditionell kapitalistisk modell eller, om man så vill, av svensk socialdemokratisk 1950- och 1960-talsmodell. Strukturomvandlingen måste ske i socialt acceptabla former. Det gemensamma målet måste vara att de *anställda* skyddas. Däremot bör självfallet inte samhällsresurser sättas in för att rädda företag som inte bedöms ha några framtidsutsikter.

En central uppgift för samhället i ett strukturomvandlingsskede är att driva

en aktiv regionalpolitik. Orter och regioner som hotas av att slås ut vid företagsnedläggning måste skyddas. Näringslivet måste också ta sitt ansvar för drabbade individer och orter. Det är framför allt rimligt att samhället ställer stora regionalpolitiska krav också på de större företagen, som har bättre möjligheter än mindre företag att ta regionala hänsyn vid omstruktureringar inom en koncern.

Jag har i olika sammanhang ställt anspråk på storföretagens medverkan till konstruktiva insatser vid inskränkningar i driften eller inför en planerad nedläggning. De större företagen har oftast stora resurser till sitt förfogande när det gäller teknik och kommersiellt kunnande. Samhället kan och bör däremot inte motsätta sig att industrin kontinuerligt genomgår en strukturomvandling. Det är självfallet inte tänkbart att staten skall gripa in för att täcka ständigt återkommande förluster.

Avtalsuppgörelserna påverkar självfallet näringslivets strukturomvandling. Här har arbetsmarknadens parter ett tungt ansvar. Löneutvecklingen får inte bestämmas utifrån vad ett antal löneledande företag kan betala. I så fall hotas en del industrier av strategisk betydelse i regioner med låg industrialiseringsgrad av utslagning. En solidarisk regionalpolitik borde ingå som ett naturligt moment också i avtalsförhandlingarna.

Det är också så att en del arbetsrättsliga regler försvårar för de anställda som vill byta jobb. Exempelvis turordningsreglerna vid permitteringar och uppsägningar medför att de som tar ett nytt arbete får en sämre ställning på den nya arbetsplatsen än vad de hade tidigare. Detta medför att många som jobbar i företag med dåliga framtidsutsikter tvekar att byta anställning, trots att detta vore motiverat. Det borde tvärtom vara så, att de som är beredda att pröva på något nytt belönas.

Vi borde också undersöka hur industriarbetarnas ställning och ekonomiska trygghet skall kunna stärkas.

Det bör ligga i både fackföreningsrörelsens och industrins intresse att medverka till att den situation inte återupprepas som inträffade under 1970-talets industriella krisår. Vi miste då 100 000 industrijobb här i landet. Nu när industrin behöver arbetskraft har de flesta av dessa industriarbetare övergått till annan verksamhet eller förtidspensionerats. I och med detta har en stor kader yrkesskickliga industriarbetare gått förlorad. För många som tagit anställning i den ofta betydligt tryggare offentliga sektorn är det inte intressant att återvända till industrin.

Det är naturligt att en framgångsrik strukturomvandlingspolitik blir avhängig av den ekonomiska politiken. Det omfattande stöd till en rad företag som förra trepartiregeringen var tvingad till berodde inte enbart på strukturella förändringar utan också på att kostnadsläget var för högt i Sverige i förhållande till andra länder, vilket innebar att en lång rad industrier hotade att slås ut. Som jag nämnt spelar avtalsuppgörelserna en central roll vad gäller vårt lands kostnadsläge. Höga och inflationsdrivande uppgörelser kommer enbart att medverka till att jobben hotas. En positiv löneutveckling säkras inte på detta sätt.

Som regeringen också angivit kan vi inte svälta oss ur nuvarande

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

Allmänpolitisk debatt

ekonomiska problem. Vi måste arbeta oss ur dessa och vara beredda på omställningar och förändringar. Regeringen har därför också i riktlinjerna för den ekonomiska politiken angivit att offensiva insatser för en industriell expansion skall prioriteras.

I det här sammanhanget finns det anledning att granska det näringspolitiska alternativ som oppositionen ställer mot regeringens politik. Socialdemokraterna förordar en central statlig planering. Man menar att det är industripolitikens uppgift att peka ut framtidsbranscher. Dessa skall stödjas via statliga insatser. Likaså skall framtida krisbranscher identifieras och planmässigt krympas. Man menar att det är statens uppgift att långsiktigt planera och styra svensk industris strukturomvandling. Man underkänner näringslivets egen förmåga att klara detta.

En statlig planering av detta slag förutsätter ett näringsliv bestående av övervägande stora företag – en stark koncentration. Det går inte att styra en stor mängd småföretag. Det går inte att genomföra de förespråkade industriella satsningarna om inte näringslivet huvudsakligen består av ett mindre antal, var och en på sitt område dominerande storföretag.

Denna typ av näringspolitik, där staten utgör den viktigaste dirigerande instansen, finns väl utvecklad i socialdemokratiska partiprogram, i motioner och i anföranden här i riksdagen. Det finns därför skäl att ta upp de praktiska konsekvenserna av en sådan politik till närmare granskning.

Socialdemokratisk näringspolitik bygger på att staten kan förutse vilka industrigrenar eller industriföretag som kommer att gå en ljus framtid till mötes. Även branscher med framtiden bakom sig måste kunna identifieras. Det kan vara värt att påminna om att stålbranschen ända fram till mitten på 1970-talet av många bedömare ansågs ha gynnsamma framtidsutsikter. Varven ansågs för tio år sedan inte vara någon krisbransch.

Det skulle vara intressant att höra från oppositionen, varför man tror att en bedömning av framtidsutsikter bättre kan göras inom ramen för en central industripolitik än i industriföretagen. Varför förutsågs i så fall inte 1970-talets industrikriser i tid av den dåvarande socialdemokratiska regeringen? Det hade i så fall besparat svenska folket stora utgifter.

En central industripolitisk planering av det slag socialdemokraterna förordar förutsätter att staten pekar ut ett antal "framtidsbranscher", som sedan stat och näringsliv satsar på.

Var och en inser att det finns betydande risker för felsatsningar och inte minst politiska läsnings till gjorda åtaganden. I en sådan industripolitisk satsning finns dessutom inte den anknytning till marknadsutvecklingen som ger den vitalitet vilken är ett karakteristiskt drag för ett fritt näringsliv. Jag behöver väl här knappast påminna om Stålverk 80. Jag är f. ö. oklar över om socialdemokraterna fortfarande stödjer tanken på det projektet. Det berördes i en debatt i går, men det som då sades ledde knappast till att jag fick någon klarare uppfattning om var oppositionen står i dag i denna fråga, som så sent som i förra årets valrörelse var ett väsentligt spörsmål. Eivor Marklund efterlyste nyss min inställning till åtgärder som syftar till att skapa alternativ sysselsättning i det sammanhanget. Med anledning därav vill jag

erinna om Norrbottensdelegationens redovisning av t. ex. de 400 nya jobb som har skapats i de areella näringarna i Norrbotten, som en följd av Norrbottensdelegationens satsning.

Vi ser nu hur svårt socialdemokratin har att i praktisk oppositionspolitik inse vilka krisbranscher som finns och som vi inte skall satsa mer pengar i än vad som är absolut nödvändigt för att klara den oundvikliga omställningen. Jag är f. ö. ännu oklar över om socialdemokraterna fortfarande anser svensk varvsindustri vara en framtidsbransch och hur de ser på denna industrigrens närmaste framtid.

Den näringspolitik regeringen ställer emot socialdemokraternas har sin grund i en tilltro till en decentraliserad marknadsekonomi. Vi ställer således centralstyrning mot ett decentraliserat beslutsfattande, som har bättre marknadsmässig följsamhet. Detta gäller inte minst inom näringspolitikens ram. Det är därför de icke-socialistiska partierna så hart har satsat på ny- och småföretagandet och på en differentierad näringsstruktur – på det mångfasetterade näringslivet.

Detta kommer att ske även framgent. En ny småföretagsproposition kommer att läggas fram under mandatperioden. Vi kommer där att gå vidare i utbyggnaden av de regionala utvecklingsfonderna mot alltmer fullvärdiga regionala näringspolitiska organ.

Utgångspunkten för samhällsinsatserna inom näringspolitiken är att det slutgiltiga ansvaret för varje industriell satsning, som t. ex. introduktion av ny teknik eller nya produkter på marknaden, måste ligga hos det tillverkande resp. marknadsförande företaget. Det är företagen som bäst känner marknadsförutsättningarna och som har de bästa möjligheterna att anpassa sig till de nya förhållandena.

Denna grundinställning utgör en viktig principiell skillnad i förhållande till socialdemokratisk näringspolitik. Så fort vi överför beslutanderätten i denna centrala fråga till politiska församlingar lämnar vi grunden för vår marknadsekonomi. Då går vi i realiteten in i ett nytt ekonomiskt system.

I vår politik är en ordentlig satsning på teknisk och industriell förnyelse av central betydelse. Det påstås ibland att vi i Sverige har halkat efter i den tekniska och industriella utvecklingen. Det är snarare så att en allt större del av Sveriges totala samhällsresurser går till forskning och utveckling. Den relativa andelen av bruttonationalprodukten för forskning och utveckling har under 1970-talet ökat från 1,5 % till nästan 2 %. Det är en ökningstakt som Sverige torde vara ganska ensamt om i världen. Vi kan nu räknas till den grupp länder som har den högsta forsknings- och utvecklingsintensiteten.

De sammanlagda svenska satsningarna på naturvetenskaplig och teknisk forskning och utveckling beräknas för år 1979 ha uppgått till drygt 8 miljarder kronor. Av detta betalades ungefär 40 % av staten och resten av svensk industri. Svensk industris egna satsningar på detta område har varit kraftigt stigande under 1970-talet. Räknat på industrins storlek så avsätter svensk industri klart mer än industrin i t. ex. Västtyskland, Frankrike och Japan. Endast USA:s industri har relativt sett en högre forsknings- och utvecklingsintensitet än den svenska.

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

Allmänpolitisk debatt

Det finns emellertid i detta skede anledning att gå vidare. Jag kommer därför under värriksdagen att presentera ett nytt treårsprogram för styrelsen för teknisk utveckling.

Det finns skäl för samhället att aktivt bidra till att nya teknologiska genombrott ibland forceras fram. Detta gäller i dag speciellt inom energiforskningsområdet, där syftet är att minska vårt kraftiga oljeberoende.

En viktig principiell skillnad i förhållande till den socialdemokratiska näringspolitikens grundidéer är att vi nu inte inom energiområdet väljer ut en eller ett par nya energikällor utan satsar på bred front och med hänsyn till våra naturliga förutsättningar. Lika litet som man på 1950-talet valde kärnkraften som alternativ till oljan skall man nu ensidigt välja endast ett eller några alternativ. Det treåriga energiforskningsprogram som jag nästa år skall förelägga riksdagen blir därför en bred satsning på alternativ energi.

De satsningar som regeringen har gjort på energibesparing inom industrin har också visat sig ge goda resultat. Totalt har 1,1 miljarder kronor getts i bidrag till industrin för energibesparande åtgärder. Genom detta sparar vi redan i år 1,3 miljoner ton olja, vilket motsvarar i värde dryga miljarden. De totala satsningarna är således inbesparade genom endast ett års minskad oljeförbrukning. Och här sker en fortlöpande och intressant utveckling.

En annan central uppgift för samhället är att aktivt medverka till att en regional balans upprätthålls. Av samhällsekonomiska skäl måste det ske en samordning av näringslivets och samhällets investeringar. En företagsnedläggning eller en företagslokalisering på en ort får konsekvenser för samhällsstrukturen. Det är därför naturligt att det sker en förtroendefull samverkan mellan företag och samhälle vid näringslivets strukturomvandling.

För många människor är självfallet kopplingen till hemorten viktig. Jobb bör därför finnas i hembygden. Många familjer har investerat i egna hem. Båda makarna förvärvsarbetar numera som regel. Detta gör att det är helt omöjligt att, som många nu gör, ropa efter ökad rörlighet på arbetsmarknaden som ett medel för att klara sysselsättningen inom överhettade regioner. Det är i stället med hänsyn till samhällsekonomi och berörda människor mer motiverat att gå vidare med de regionalpolitiska satsningarna.

Den regionalpolitiska medelsarsenalen har också utökats under de senaste åren. Lokaliseringsstödet har förstärkts bl. a. för att bygga kommunala industrihus. Jordbruket och turismnäringen har inlemmats i regionalpolitiken. En målmedveten decentralisering till länsstyrelsen av beslutanderätten har genomförts vad gäller besluten om lokaliseringsstöd. De regionala utvecklingsfonderna tillskapades i syfte att bli självständiga organ för näringspolitiska insatser i länen. En decentraliseringsdelegation har tillsatts för att genomdriva en decentralisering av den statliga förvaltningen. I det åtgärds paket som nu ligger på riksdagens bord görs inga nedskärningar av det regionalpolitiska stödet. Det får tas som en klar prioritering från regeringens sida för fortsättningen av regionalpolitiken.

Under mandatperioden ämnar jag förelägga riksdagen en regionalpolitisk proposition för att ytterligare lägga fast riktlinjerna för 1980-talets regionalpolitik.

De kooperativa idéerna har av olika samhällsdebattörer framställts som nyckeln till lösningen på många av landets ekonomiska problem men kanske framför allt som svaret på frågan hur den enskilda individen skall känna ett starkare engagemang i produktionslivet. Jag är övertygad om att kooperativ samverkan kommer att bli ett utomordentligt intressant alternativ när det gäller att klara en rad nya uppgifter i samhället. Inte minst inom den kommunala sektorn finns det flera serviceuppgifter där den kooperativa samverkansformen kan vara ett attraktivt alternativ.

Detsamma gäller inom tillverkningssektorn. Industriell verksamhet kan mycket väl drivas i kooperativ form. Det finns många exempel där löntagarna själva tagit över företaget och drivit detta framgångsrikt vidare. Det bör vara ett alternativ till andra företagsformer även i fortsättningen.

Jag menar därför att vi måste gå vidare och utvidga den försöksverksamhet med arbetskooperativ som f. n. bedrivs. En proposition kommer därför att föreligga under våren nästa år.

Jag vill här också med tillfredsställelse notera att Landsorganisationen i sitt remissvar till kooperationsutredningens betänkande om arbetskooperation ställt sig positiv till utredningens förslag. Jag anser det vara av stor betydelse att frågan om arbetskooperation drivs vidare under aktiv facklig medverkan.

Herr talman! Jag har i dagens allmänpolitiska debatt velat ta tillfället i akt att presentera de närmast kommande förslagen inom det industripolitiska fältet. Jag har också angivit några viktiga principiella utgångspunkter för det fortsatta arbetet inom näringspolitikens ram.

Syftet har varit att ge kammarans ledamöter en aktuell information om arbetsläget inom mitt ansvarsområde i regeringen.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarans förhandlingar.

Anf. 29 EIVOR MARKLUND (vpk) replik:

Herr talman! Det var inte mycket till svar jag fick på min fråga, men jag skall ge Nils Åsling ännu en chans.

Om man inför svenska TV-tittare säger att man har ersatt – jag betonar ordet ersatt – Stålverk 80 med andra satsningar och berömmar sig av att ha hejdat 15 miljarders investeringar, måste man väl mena att man har skapat lika många nya jobb som Stålverk 80 skulle ha gett, och det var ju ganska många. Jag vill minnas att det från början talades om 3 000 nya jobb. T. o. m. i den nedbantade versionen rörde det sig om 2 300 jobb. Då är ju 400 glesbygdjobb inte så förskräckligt mycket att komma med – jobb som dessutom, Nils Åsling, skulle ha behövts även om Stålverk 80 hade kommit till stånd.

Jag skall ge Nils Åsling tips om några andra saker.

Nils Åsling sade att han ställt anspråk på storföretagens medverkan. Vilka anspråk har Nils Åsling ställt på LKAB? LKAB får väl ändå räknas till storföretag. Vilka anspråk har Nils Åsling ställt på LKAB, när företaget har envisats med att sälja apatiten till Norge i stället för att skapa en exportindustri på orten? Vilka anspråk har man ställt på LKAB när det gäller detta med viscarimalmen? Om det inte är LKAB:s fel att det projektet inte har kommit i gång, vad tänker i så fall Nils Åsling göra för att få fram de pengar som behövs till projektet?

Det har skapats en del jobb – ja visst! I Luleåområdet har det byggts vägar t. ex., men inte har väl dessa vägbyggen ersatt Stålverk 80? De har väl mer haft formen av beredskapsjobb och fungerat som något slags syretält i Luleå, där man haft det verkligt besvärligt precis som i stora delar av länet i övrigt.

Fraktavtalet är faktiskt också ett hot mot sysselsättningen. Vad gör Nils Åsling åt det? Gårdagens meningsutbyte mellan Karl-Erik Häll och kommunikationsministern gav inte något klart besked om att man i regeringen ser så allvarligt på den frågan som man borde göra. Inte ens nu ser man allvarligt på fraktavtalet, när det ändå har kommit fram så mycket som visar vad det avtalet betyder för LKAB och därmed för sysselsättningen.

Om vi skall gå tillbaka till förhållandena i Luleå är det så, Nils Åsling, att mer än 1 500 arbetstillfällen har försvunnit inom NJA sedan 1976. Det har inte med Stålverk 80 att göra, utan vad det handlar om är en avrustning av det gamla NJA.

Inte kan väl de där 400 glesbygdsjobben ha kostat 15 miljarder? Nog finns det väl litet mer att redovisa?

Anf. 30 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag sade i debatten i går kväll att den här kursomläggningen som tog sig uttryck i att vi lade ner projektet Stålverk 80 hade i stället tagit sig uttryck i en satsning på en mera differentierad näringsstruktur. Som exempel nämnde jag de 400 jobb som i Norrbottensdelegationens regi skapats inom framför allt jordbrukssektorn. Det var alltså ett exempel. Utvecklingen har ju inte stått stilla i Norrbotten, och det har fortlöpande tillkommit andra jobb också. Likväl är jag medveten om att vi i denna industrikris har förlorat terräng. Bara häromveckan gjorde vi klart ett avtal med Scania-Vabis om en utökning av deras industrier i Luleå, och vi har flera sådana avtal på gång.

Vad jag menar är viktigt och det som Eivor Marklund bör notera är att om vi hade fortsatt satsningen på Stålverk 80 hade vi sannolikt i dag suttit med en investering i storleksordningen 15 miljarder där uppe, i en fas när Europa går in i en ny stålkris. Vi hade sannolikt suttit med ett årligt underskott på den anläggningen i storleksordningen 3–4 miljarder – räknat i dagens stålpriser och dagens räntekostnader. Det hade verkligen varit en kvarnsten om halsen på svensk industripolitik. Det hade verkligen förrött våra möjligheter att som nu gå in och offerera ett frikostigt regionalpolitiskt stöd för de projekt som är möjliga att åstadkomma i Norrbotten. Det hade över huvud taget varit en

enorm belastning samhällsekonomiskt, och därför menar jag att den kursomläggning som skedde redan i november 1976 är av stor betydelse för vara möjligheter att satsa framåtsyftande i fortsättningen i Norrbotten.

Får jag sedan beträffande fraktavtalet säga, att min uppfattning är att detta avtal mellan SJ och LKAB får gälla på de grunder som ett avtal gäller. Men det är klart otillfredsställande på sikt, och vi måste då få till stånd ett annat arrangemang när det gäller att bedöma fraktkostnaderna på malmbanan.

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

Allmänpolitisk debatt

Anf. 31 EIVOR MARKLUND (vpk) replik:

Herr talman! Nils Åsling uttrycker sig avsevärt mera försiktigt nu än inför TV-kamerorna i går. Nu är det inte fråga om att "Stålverk 80 har ersatts med" utan om en "kursomläggning som hade tagit sig uttryck i". Och det är klart att ord kan alltid dölja ganska mycket.

Sedan anför Nils Åsling att det blir 80 nya jobb inom Scania-Vabis i Luleå. Det är riktigt att det är jobb som är på väg att komma, men inte är det väl så mycket tack vare regeringen. Jag har fått information om att det är krav som facket har drivit, att det är projekt som facket på platsen har tagit fram. Och hur som helst, Nils Åsling, så sade Rolf Wirtén här tidigare i ett replikskifte med Kjell-Olof Feldt att det gäller att ingripa nu och på rätt sätt. Gäller det inte också de jobb som vi talar om och t. ex. det som handlar om svårigheterna inom LKAB, som verkligen är akuta? Och det metallurgiska center som skulle komma i stället för Stålverk 80, var finns det?

Anf. 32 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Ja, jag är medveten om att det förekommer olika historieskrivningar beträffande utbyggnaden av Scantias fabrik i Luleå. Jag sag häromsistens en rubrik i Norrländska Socialdemokraten om att det varken var facket eller regeringen som var ansvarig för detta utan att det var Wallenberg som skulle tackas.

Det finns ingen anledning att tvista om det här, och facket har gjort en behjärtansvärd insats. Faktum är emellertid att vi sedan lång tid tillbaka i etableringsdelegationens regi har drivit förhandlingar med Scania-Vabis. Ännu så länge ligger beslutanderätten när det gäller de regionalpolitiska stödformerna för sådana större projekt hos regeringen. Sedan kan det vara av underordnad betydelse vem som anser sig ha förstfödsrätten här. Det viktiga är att det görs en investering. Det allra viktigaste är dock att svensk industri känner sitt ansvar och följer i Scania-Vabis fotspår. Lyckas vi inte åstadkomma en bättre regional balans och ökad sysselsättning i Norrbotten, då blir vi tvungna att trappa upp den regionalpolitiska instrumentarsenalen på ett helt annat sätt.

Anf. 33 THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Den stora bunt papper ni ser bredvid mig är inte mitt talarmanus, utan 15 742 namnunderskrifter från Gävleborgs län med krav på regeringen Fälldins avgång.

Det finns i dag runt om i vårt land en stark oro för vad som är på väg att

hända med svensk industri, med sysselsättningen. Denna oro möter man inte bara hos de anställda – arbetare och tjänstemän, som ser hoten mot jobben och tryggheten rycka allt närmare – utan också hos företagarna.

Sverige är i ekonomisk kris men också i en politisk kris. Människorna känner att den borgerliga regeringen inte behärskar landets situation. Detta gäller inte minst sysselsättningen, där regeringen genom sin politik skapar ny arbetslöshet, ja t. o. m. använder arbetslösheten som ett medel. En sådan politik är naturligtvis helt främmande för socialdemokratin.

Sverige går nu snabbt in i en internationell lågkonjunktur. Industrins möjligheter att sälja på export försämras. Konjunkturinstitutet rapporterade för någon vecka sedan en katastrofal nedgång i exportorderingen, och det gäller faktiskt i stort sett alla industribranscher. Företagens möjligheter att kompensera sig genom försäljning på hemmamarknaden är inte stora, ty också på hemmamarknaden beräknas efterfrågan minska kraftigt.

Vad gör då regeringen i den situationen – när det är helt uppenbart att industrins allt överskuggande problem redan i vinter kommer att vara att få sina produkter sålda? Jo, man drar medvetet ner efterfrågan ännu mer, först genom momshöjning och höjda punktskatter, nu genom ett sparprogram som ytterligare stramar åt efterfrågan.

Regeringens politik leder till en rejäl ökning av arbetslösheten. Antalet arbetslösa kan komma att stiga till uppemot 200 000. Det är en fasansfull siffra som t. o. m. borde få ett borgerligt statsråd på andra tankar. Bakom siffran kommer att ligga social utslagning och mänsklig och samhällelig tragedi.

Jag känner starkt för de människor som på grund av den borgerliga politiken förlorar sina jobb och sin trygghet. De människorna ges inget val, därför att Sveriges regering nu driver en medveten arbetslöshetspolitik.

Under en tidigare epok av trepartiregerandet vräktes miljardbelopp planlöst ut till företagen utan villkor. Denna gång ställer inte regeringen upp med vare sig pengar eller initiativ. Gösta Bohman släpper inte till några pengar, och företagen skall ensamma få styra och ställa.

Men regeringens ovilja till ingripanden och till ledning av näringspolitiken har också lett till att man inte heller ger svensk industri den draghjälp i konkurrensen med andra länder som andra länder ger sin industri. Den borgerliga industripolitiken har många inslag där uteblivna initiativ från regeringens sida försvårat den svenska industrins läge och konkurrenskraft. Låt mig peka på utarmningen av den svenska utrustningsindustrin. Självklart, herr Åsling, finns det möjligheter för staten att styra basindustrins beställningar dit. Det sker på andra håll i världen – varför är det då inte möjligt i Sverige? Låt mig vidare peka på Volvoavtalet med Norge, på SAAB:s nya flygplansprojekt som ytterligare exempel på att regeringen inte värnat vårt lands industriella utveckling.

Människorna ute i industrin, kommunerna och företagen skräms av att landet har en regering som inte ens bjuder till. Den filosofin tycks gälla: Utvecklingen får ha sin gång. Kriserna får komma och gå, marknadskrakterna får råda, det hela är omöjligt att påverka. Detta är inget annat än

uppgivenhet inför problemen och svårigheterna. Undra på att människorna förlorar framtidsstron.

Från socialdemokratisk sida har vi handlingslinjen klar: Vi måste arbeta oss ur den kris Sverige har hamnat i.

Med den utgångspunkten är det helt fel att genomföra den dramatiska åtstramning som regeringen vill. Det skulle inte bara ge en arbetslöshet som vore helt orimlig. Åtstramningen skulle också leda till att näringslivet skulle få utomordentligt svårt att avsätta varor och tjänster. Ett stort antal företag skulle tvingas slå igen. Vi skulle radera produktionskapacitet som vi i så hög grad behöver i vårt land i dag.

Jag tror att denna insikt håller på att breda ut sig inte minst i de många mindre och medelstora företagen, som är direkt beroende av att vi har en hög ekonomisk aktivitet i samhället, att hushållen kan konsumera. Det helt avgörande för företagen är ju att de kan sälja sina produkter.

En rimlig avsättningsituation för den svenska industrin är också avgörande för att få i gång investeringarna. Utan avsättningsmöjligheter investerar inget företag. Därför hjälper det inte att med ena handen skapa utrymme för investeringar, om man med den andra handen rycker undan själva motivet för investeringen, nämligen efterfrågan.

Lika fel är det att drastiskt skära ned den gemensamma sektorns verksamhet. Av flera skäl – även industripolitiska – har statens och kommunernas verksamhet stor betydelse för en stabil efterfrågan.

Den offentliga sektorn är en viktig förbrukare av industrins produkter. En åtstramning av den offentliga verksamheten kan därför i en konjunkturedgång få allvarliga följder för industrin.

Som industriministern känner till från flera debatter här i riksdagen, har vi hävdat att den offentliga sektorn också kan bli en värdefull motor för industriell utveckling. På några områden har det skett: vattenkraftsutnyttjandet, teletekniken. Där har beställningar från staten drivit fram en utveckling, som blivit helt avgörande för svensk industris exportframgångar. Men vi kan utnyttja möjligheterna mycket mer – på miljöområdet, på sjukvårdsområdet, på transportområdet, för att bara nämna några exempel. Vad som fordras är att regeringen tar tag i det hela. Regeringen kan t. ex. börja med att fullfölja riksdagens beslut om samhällsägda utvecklingsbolag.

Vi har redovisat ett konkret program för att öka och underlätta industriell utveckling. Låt mig få peka på några punkter i programmet, med hänsyn till att man så ofta från borgerliga talarstolar hävdar att socialdemokratin i olika frågor inte har något program.

Först och främst måste Sverige få en ekonomisk politik som skapar förutsättningar för en satsning på Sverige som industrination. Vi måste sätta fart på bostadsbyggandet, äntligen genomföra de energipolitiska besluten och bedriva en konjunkturpolitik som motverkar svängningarna i efterfrågan – inte förvärrar problemen.

Vi vill ha ökade kontakter mellan samhälle och företag för att bl. a. öka investeringsviljan, överläggningar mellan samhället och företagen om

gemensamma utvecklingssatsningar, samarbete kring konkreta industriprojekt och ökad inhemsk produktion av insatsvaror, dvs. att svenska företag tillverkar mer hemma i Sverige.

Av industriministerns tal här i dag verkar det som om han nu vore välvilligt inställd till sådana förslag. Herr Åsling har börjat vika från sitt tidigare envisa motstånd mot centrala näringspolitiska initiativ. Men våra förslag grundar sig på att vi vill ha en samverkan mellan samhället, de anställda och företagen. Det är något betecknande att herr Åsling i sitt anförande helt utelämnade de anställdas intressen, kunskaper och insikter.

Vi vill ha investerings- och utvecklingsprogram för de statliga företagen. Detta är en nödvändighet inte minst för Norrbotten, vars redan mycket svåra situation kommer att förvärras ännu mer om inte regeringen gör något.

Basindustrins problem måste angripas med åtgärder som syftar till vidareförädling och utveckling och som stärker den inhemska utrustningsindustrin. Men regeringen måste också här aktivt ta tag i denna fråga och presentera en utvecklingsplan för hela skogsindustrin.

Vi föreslår ett ökat nordiskt industri- och handels-samarbete. Regeringen måste äntligen börja arbeta med frågan om industrisamarbetet med Norge. Ett vidgat internationellt samarbete öppnar också möjligheter på industriområdet som måste tas till vara.

Ökade satsningar måste göras på samhällets tekniska forskning och utveckling, liksom på det tekniska forsknings- och utvecklingsarbetet i företagen. Nationella storprojekt bör startas inom viktiga teknikerområden. Men även här måste regeringen ta ledningen i arbetet för att planera och samordna insatserna. Jag har i flera debatter här i riksdagen tagit upp dessa frågor, men alltid mötts av ointresse från herr Åslings sida. Men äntligen har det tydligen skett en omvärdering, eftersom herr Åsling i dag var välvilligt inställd till just satsningar och initiativ när det gäller forskning och utveckling.

Herr talman! De här kortfattade punkterna ger naturligtvis bara en skissartad bild av det konkreta innehållet i våra förslag. Men jag tror ändå att de visar att socialdemokratin vill ta itu med problemen och hur vi vill inrikta vår politik – att vi tror på svensk industris framtid. Människorna måste få se att det finns vilja och kraft att möta framtiden. Den i dagsläget farligaste fienden för Sverige som industrination är den passivitet och uppgivenhet som vi tycker att regeringen står för när det gäller industripolitiken.

Se t. ex. på gummiindustrin, som under det senaste året har drabbats av ett antal stora och svåra nedläggningar. Det är oförsvarligt att man från regeringens sida inte har satt in åtgärder för att få fart på utvecklingsprojekt i branschen.

Ta bilindustrin, där orosmolnen börjar torna upp sig. Innan det är för sent måste initiativ tas för att göra det möjligt för svensk bilindustri att hänga med och utvecklas. Har regeringen några planer för bilindustrin?

Ta tekoindustrin, där importen har ökat kraftigt hittills i år. Nu minskar orderingången drastiskt. Försörjningsberedskapen är starkt hotad. I det läget vill regeringen nu ompröva det av riksdagen fastlagda målet för

tekopolitiken. Vad innebär en sådan omprövning? Jo, ingenting annat än att man skapar ny utslagning och ny arbetslöshet.

Också i den manuella glasindustrin fortsätter nedläggningarna utan att regeringen ingriper. Detta sker trots att det finns ett riksdagsbeslut som säger att regeringen skall behålla glasindustrin på den nivå som industrin låg på när riksdagsbeslutet fattades.

Se på skogsindustrin, där utvecklingen rullar på utan aktiv medverkan från statens sida. Många av problemen härrör från den onödiga bristen på råvara. När företagen gjort sina drag kommer notan. Då får samhället och de som har förlorat jobben betala priset för regeringens ovilja att agera. I dag behövs, herr Åsling, först och främst bindande virkesavtal och en samhällskontroll över utvecklingen av priset på skogsråvara innan vi går vidare med några subventioner från Sveriges riksdag.

Stålindustrin står inför ett svårt år. Orderingången har rasat, och företagen är dåligt rustade för att motstå de påfrestningar som kommer. De långsiktiga problemen är fortfarande olösta. SSAB har ju inte lyckats erövra den svenska hemmamarknaden utan tvärtom förlorat marknadsandelar i Sverige.

Specialstålverken försöker lösa sina problem på varandras bekostnad, något som hotar sysselsättningen på många orter. Stålindustrins råvaruförsörjning hotas genom den helt oplanerade övergången till skrotsmältning i stor skala.

Spännarhyttan är de anställdas och ASEA:s problem, säger industriministern. Hela denna utveckling inom stålindustrin sker med regeringens goda minne. Samtidigt kunde vi i går upptäcka att industriministern i TV-rutan andades stor optimism när det gäller stålindustrin.

Också situationen för Öresundsvarvet är till väsentliga delar en följd av det bristande intresset att agera. Det gäller först och främst vårens beslut, som fick tas mot bakgrund av ett envist motstånd mot konkreta åtgärder för att skapa industrisysselsättning i Landskrona. Det gäller alltså utvecklingen efter beslutet, där koncernledningen har försvårat Öresundsvarvets situation. Inte ens de 100 milj. kr. för utveckling som riksdagen anvisade har tillförts varvet. Dessa pengar ligger enligt uppgift fortfarande kvar hos regeringen. Vi menar från socialdemokratiskt håll att Öresundsvarvet inte fick den chans till utveckling och överlevnad som riksdagsmajoriteten avsåg.

Förvisso står svensk industri inför många svåra problem. Men just därför, skulle jag vilja säga, gäller det att inte kapitulera inför problemen. Vad det gäller nu är att ta itu med problemen, ty de måste ju kunna lösas med politisk vilja och med en politik som samlar alla krafter i samhället till en gemensam ansträngning – samhället, företagen och de anställda. Sverige måste återfå framtidstron.

Anf. 34 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag har med stort intresse lyssnat på Thage Petersons redogörelse för det socialdemokratiska oppositionsalternativet.

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

Först måste jag dock be Thage Peterson att precisera sig. Han säger att den här regeringen använder arbetslösheten som ett instrument – regeringen arbetar systematiskt för arbetslöshet. Hörde jag rätt? I så fall är det ett mycket anmärkningsvärt påstående.

Att vi begränsar tillväxten inom offentlig sektor är ju ägnat att styra över resurserna till industriproduktionen, som är det enda område där vi nu kan se nödvändighet av en expansion – med tanke på bytesbalanssituationen och utvecklingen över huvud i samhället. Det innebär en prioritering av industrisysselsättningen och minst av allt en satsning på arbetslöshet, som är helt orimlig. Här gäller det ju att få en samhällsekonomisk utveckling så att man kan garantera trygghet i jobben och få en tillräckligt gynnsam utveckling av arbetsmarknaden.

Jag hoppas verkligen att Thage Peterson, som är en seriös och allvarligt syftande debattör, inte slänger omkring sig så världslosa attribut i fortsättningen.

Sedan säger Thage Peterson att förra gången trepartiregeringen hade ansvaret, så vräktes det ut pengar. Får jag fråga Thage Peterson: Fanns det någon industripolitisk satsning för vilken jag hade ansvaret där socialdemokratin inte krävde mer, inte bjöd över, inte ställde ökade krav? Finns det över huvud taget någon industripolitisk insats under åren 1976, 1977 och 1978 där inte socialdemokraterna hade ökade krav, precis som när det gällde varvspolitiken här i våras?

Thage Peterson förvånar mig också på en annan punkt, när han går in i mera konkreta frågeställningar. Han återoppar SAAB:s nya flygplansprojekt och säger att det skulle vara ett tecken på regeringens bristande satsningar. Jag upplever det tvärtom som en föredömlig, framåtsyftande industripolitisk satsning.

Jag delar Thage Petersons uppfattning när det gäller den offentliga sektorns roll för industrins förnyelse. Jag tar avstånd från de domedagsprofetior beträffande den offentliga sektorn som ibland kommer till uttryck också från den här talarstolen. Den offentliga sektorn är en viktig motor för den industriella utvecklingen. Ta t. ex. energiforskningen! Det är mot bakgrund av den offentliga sektorns betydelse som den förra trepartiregeringen satsade så hårt på energiforskningen. Det är också därför som vi även nu satsar både på nya projekt och på nya metoder inom energiforskningsområdet. Dessa satsningar hänför sig i stor utsträckning till besparingar just inom den offentliga sektorn.

Däremot måste jag säga att jag inte tror på socialdemokratins ofta upprepade krav på heltäckande utvecklingsprogram eller planer. Erfarenheten av de industripolitiska åtgärderna under senare år visar att heltäckande planer bara fördröjer en nödvändig utveckling och att de har en benägenhet att flytta ansvaret från företagen, från direktionsrum och bolagsstämmor, till samhällsorgan, vilket får olyckliga konsekvenser både finansiellt och ansvarsmässigt. Planeringen måste, om den skall vara meningsfull, gå hand i hand med ansvaret för verkställigheten. Det måste till en ansvarsfördelning, så att inte planeringen i näringslivet ligger på en instans och verkställigheten

på en annan. Det är faktiskt inte möjligt att med utsikt till framgång driva en sådan linje.

Thage Peterson frågar varför vi inte har satt fart på några utvecklingsprojekt inom gummiindustrin. Jag vill till detta säga att sådana har diskuterats parallellt med övriga frågor i anslutning till krisen inom industrin, men vi måste ju ha marknadsförutsättningar för utvecklingsprojekten, och vi måste ha företag som är villiga att satsa på dem.

Inom bilindustrin har vi konkret satsat på utvecklingsprojekt. Volvos nya, ytterst intressanta svänghjulsbuss är ett projekt där industrifonden gått in. Vi diskuterar nya motorer och andra komponenter som innebär en väsentlig utveckling och en förstärkning av svensk bilindustri, och där är samhället berett att gå in.

Beträffande den manuella glasindustrin, som Thage Peterson också berörde, vill jag säga att det inom kort kommer att läggas fram en proposition om denna. Vi har avvaktat den utredning som statens industriverk har gjort, och sedan denna nu remissbehandlats kommer det som sagt att läggas en proposition på riksdagens bord, så vi kanske får tillfälle att diskutera frågan då.

För skogsindustrin är situationen densamma. Här pågår utredningar och förhandlingar, och en proposition kommer att föreläggas riksdagen under vintern. Jag har tidigare sagt -- och det vill jag gärna referera till här -- att vi kommer att få en bra struktur när det gäller skogsindustrin genom de fortlöpande förhandlingsinsatser som gjorts. Hade vi där haft en heltäckande planering, skulle mycket av vad som nu sker ha bundits upp. Många av de beställningar till svensk verkstadsindustri som detta i sin tur skall generera skulle onödigtvis ha fördröjts. Här måste man ta hänsyn till utvecklingen i ett fortlöpande skede.

När det gäller råvarusituationen är jag litet mer optimistisk än Thage Peterson. Jag tror att problemen på det området kommer att lösas sig. Thage Peterson anför att en ökad samhällskontroll av prisutvecklingen skulle vara ett medel att garantera skogsindustrins råvaruförsörjning, men då tror jag att han på nytt har spelats ett spratt av sin planhushållarfilosofi. Jag tror inte att samhällskontroll av prisutvecklingen i och för sig innebär att skogen växer snabbare eller att man får bättre lönsamhet i uttaget ur skogsbruket, utan det vill trots allt till andra åtgärder för att klara detta, och sådana är vi beredda att vidta om inte skogsindustrin får den råvara den behöver.

För att gå vidare i fråga om den värdering av industripolitiken som Thage Peterson gör vill jag beträffande SSAB säga att man där visserligen ännu inte har den marknadsandel vi har satt upp som mål, men jag ber Thage Peterson notera att den största investeringen i svensk industri hittills faktiskt är den som gjorts i tunnplåtverket i Domnarvet. Vi räknar med att SSAB, när detta är klart, kommer att få en väsentlig del av tunnplåtsmarknaden här i landet, vilket inte minst med tanke på bilindustrins och hushållsmaskinsindustrins utveckling är av stort intresse.

När det då till sist gäller de aktuella frågorna, Öresundsvärvet och Spännarhyttan, vill jag först beträffande Spännarhyttan säga följande. Jag

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

skulle vilja varna socialdemokratin för att exploatera oron på det lättfärdiga sätt som sker i fallet Spännarhyttan. Vi har sedan i november i fjol genomfört regelrätta undersökningar och förhandlingar beträffande en annan konstellation med avseende på Spännarhyttan. Det har inte funnits förutsättningar för detta. Skall man nu där ta på sitt ansvar att konservera någonting som inte har framtiden för sig, vilar ansvaret tungt på politikerna. Här borde det göras en kraftsamling för att se till att ägarna skapar alternativ sysselsättning. Socialdemokratin borde verkligen inte, som nu sker, exploatera oron bland de anställda utan samla sig till framåtriktade insatser för att skapa trygga arbeten i bygden.

Likadant förhåller det sig egentligen med Öresundsvarvet. Jag tycker inte att det är riktigt korrekt av en framstående politiker som Thage Peterson att på detta sätt skylla på Svenska Varvs koncernledning beträffande det olyckliga riksdagsbeslutet i våras. Koncernledningen varnade för det beslut som riksdagsmajoriteten träffade, varnade för den löslighet som fanns i den långtidsplan som majoriteten hade som underlag för sitt beslut, varnade för den betydande överskattning av marknaden som låg i detta. Trots allt detta gick riksdagsmajoriteten med öppna ögon mot ett olyckligt beslut med allt vad det innebär av oro för varvsanställda, försenade satsningar på alternativ sysselsättning, försenade insatser för att diversifiera det ensidiga näringslivet i Landskrona osv.

Här gäller det faktiskt att i samförstånd över parti- och blockgränser försöka hitta en konstruktiv lösning, och här är jag också öppen för diskussioner om en realistisk framtid för Öresundsvarvets anställda.

Anf. 35 THAGE PETERSON (s) replik:

Herr talman! Jag menar vad jag sade, nämligen att regeringen med sin ekonomiska politik ger vårt land en betydande ökning av arbetslösheten. Det sker genom att man vid tröskeln till en konjunkturnedgång ger en åtstramning i ekonomin.

Vi har räknat fram effekterna av regeringens momshöjning, punktskatteshöjningar och sparplan. Resultatet blir tiotusentals nya arbetslösa. Konjunkturinstitutet liksom också bankfolk har gjort liknande bedömningar. Alla spår en mycket hög arbetslöshet. Många har nämnt siffran 200 000. Till denna mycket höga arbetslöshet är inte regeringen oskyldig.

Vi kritiserar inte regeringen och herr Åsling för att det gjordes satsningar inom stålbranschen. De var säkerligen nödvändiga. Däremot kritiserade vi att satsningarna skedde oplanerat och att det gjordes överbetalningar, i några fall t. o. m. dubbelbetalningar. Vi menade att man borde ha gått till väga på ett annat sätt och låtit även de anställda delta i denna strukturombyggnad.

När det gäller skogsråvaran är att märka att vi i höst har fått mycket stora prisökningar. Inom Södra Skogsägarnas område har prisökningarna varit så kraftiga att man har fog att säga att de statliga pengarna formligen rinner ur företaget för betalning till de privata skogsägarna för virket. Det kan inte vara rimligt.

Herr Åsling! Arbetarrörelsen exploaterar verkligen inte oron i Spännar-

hyttan. Oron finns ju där hos människorna, den finns hemma hos de anställda och deras familjer. Den oron ökas av att landets industriminister säger att det är ASEAs uppgift att klara detta, att det är ASEAs problem och de anställdas problem. Finns det inte något lugnande besked att lämna till människorna i Spännarhyttan?

Jag är medveten om att vi redan har diskuterat varvssituationen och att vi kanske också möts igen till nya diskussioner. Jag tog upp varvsfrågan utifrån den utgångspunkten att jag hävdar att riksdagsbeslutet om Öresundsvarvet följdes upp av fortsatt motstånd mot varvets existens. Jag hävdar att den kampanj som varvet varit utsatt för är ett nederlag för hela parlamentet. De många uttalandena från koncernledningens sida undergrävde med stor kraft varvets möjligheter. De anställda och de fackliga organisationerna kan samstämmigt intyga att koncernledningen inte gett varvet det stöd som var en förutsättning för att varvet skulle lyckas.

Och, herr talman, lika litet som i våras har vi nu en fastlåst position i varvsfrågan. Jag vet att också Landskrona kommun och de fackliga organisationerna har en öppen inställning. Men liksom i våras kommer vi också nu att sätta sysselsättningsfrågan främst. Vi har våra tre handlingslinjer från i våras. Dem känner industriministern till.

Anf. 36 Industriministern NILS ÄSLING:

Herr talman! Thage Peterson gör en något annan beskrivning nu när han talar om att den ekonomiska politiken, som den nu föreslås från regeringens sida, skulle innebära risker för ökad arbetslöshet. Det ligger i så fall i konjunkturutvecklingen. Men ansatsen, inriktningen, är ju att skapa utrymme för en ökad expansion inom industrisektorn. Och om vi inte lyckas med det kan man kanske anse att vi inte heller har lyckats återställa den svenska industrins konkurrenskraft i den takt vi skulle vilja. Men här menar jag att vi har ett gemensamt ansvar – politiker, arbetsmarknadens parter och industrin – för att nu verkligen värna om kostnadsutvecklingen, värna om konkurrenskraften, så att vi inte fortsätter att förlora marknadsandelar och så att vi också ökar vår konkurrenskraft internt, dvs. gentemot importen.

Jag tycker att Thage Peterson skall vara försiktig med att på detta sätt föregripa en konjunkturutveckling. Här gäller det ändå att satsa på industrin, på investeringarna, så att vi får en tillväxt som kompenserar uppbromsningen i den offentliga sektorn. Men jag kan inte undgå att notera att vi f. n. har en mycket hög sysselsättning här i landet, genomsnittligt, och alltså ett mycket gott utgångsläge.

När det sedan gäller satsningarna på stålindustrin säger Thage Peterson att han inte invänder mot dem. Det noterar jag med intresse. Men de blev för dyrbara, säger han. Jaså? Men om vi skulle ha följt det socialdemokratiska förslaget när det gällde bildandet av SSAB hade lösningarna blivit ännu dyrbarare. Ni ville t. ex. inte acceptera den ansvarsfördelning mellan enskilt och statligt kapital som blev ett faktum. Ni ville ha ett större statligt engagemang. Ni ville i realiteten – om man ser till substansen i förslaget – låta de privata företagen komma undan billigare och öka ansvarstagandet från

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

Allmänpolitisk debatt

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

den statliga sidan.

När Thage Peterson sedan säger att de anställda borde ha fått vara med vill jag framhålla att hela processen vid bildandet av SSAB var sådan att facket spelade med i förhandlingarna som en i det närmaste likvärdig part.

Det viktiga är emellertid att SSAB-satsningen nu ser ut att ha sin planerade gång, att den på sikt kommer att visa sig vara ett lyckosamt strukturdag. att vi tack vare SSAB-satsningen har resurser och möjligheter att göra satsningen på t. ex. tunnplåtverket, att vi i dag kan säga oss att vi har den mest konkurrenskraftiga metallurgin i europeisk stålindustri etc. Här finns alltså positiva inslag som följd av den industripolitiska satsning som trepartiregeringen beslöt om 1977.

När det gäller skogsråvaran och prisökningarna i syd var åtgärderna sannolikt nödvändiga av marknadsmässiga skäl för att få råvara till industrin. De framstår kanske som rätt starka med tanke på att man i ett tidigare skede hade ett relativt lågt virkespris. Jag tycker att slutsatsen, att de statliga pengarna – alltså det statliga aktiekapitalet – i Södra Skogsägarna bokstavligen rinner ut, är förhastad. Det är ju ändå så att det viktiga för en processindustri av den här karaktären är ett högt resursutnyttjande, och det förutsätter alltså en god råvarutillgång.

Till sist vill jag beträffande de aktuella frågorna Spännarhyttan och Öresundsvarvet säga att det är angeläget i sådana strukturfrågor som Spännarhyttan representerar att man får en lugn debatt – en debatt som är framåtstyftande, som ser till de reella förutsättningarna. Och de reella förutsättningarna i Spännarhyttan är, som jag har sagt, att om Spännarhyttan skulle behållas som hytta, skulle det föranleda en betydande statlig subvention årligen under överskådlig tid – handelspolitiskt mycket diskutabelt med tanke på stälkrisen internationellt, sett ur den enskilde jobbarens synpunkt i Spännarhyttan också diskutabelt, eftersom det ändå inte skulle vara någon definitiv framtidslösning. Alltså måste man ha kurage att vända utvecklingen mot arbeten, mot industrier som har bättre framtidsförutsättningar och undvika olyckliga politiska lösningar som både kostar samhället pengar och skapar onödiga och smärtsamma illusioner hos de enskilda människor som drabbas av en ändå i sig själv så smärtsam omställningsprocess. Här har vi ett gemensamt ansvar. Jag är oroad av socialdemokratins sätt att just exploatera den mänskliga oron i sådana här sammanhang.

Beträffande Öresundsvarvet vill jag framhålla att detta inte har varit utsatt för någon kampanj. Koncernledningen ifrågasatte den långtidsplan som man arbetade fram och det underlag som fanns i tecknade order. Det har ju visat sig att koncernledningen hade rätt i sina påpekanden, och det tycker jag att vi kan hålla Svenska Varvs koncernledning räkning för. Öresundsvarvet var inte föremål för någon kampanj, utan det var fråga om realistiska påpekanden beträffande de ekonomiska och marknadsekonomiska förutsättningarna.

Anf. 37 THAGE PETERSON (s) replik:

Herr talman! När det gäller arbetslösheten är det så, herr Åsling, att den minskade orderingången till industrin och de minskade industriinvesteringarna innebär en ökad arbetslöshet. Industrins meddelanden om att man kommer att möta lågkonjunkturen med att inte producera mer än vad orderböckerna säger, att inte ha någon lagerproduktion utan i stället skär ner produktionen, betyder ju också ökad arbetslöshet. Vad gör då regeringen i denna situation, då konjunkturerna pekar nedåt? Jo, i denna situation gör regeringen en åtstramning i ekonomin, höjer momsen, höjer punktskatterna och lägger fram en sparplan. Effekterna av detta vid ingången till en lågkonjunktur innebär en ökad arbetslöshet. Detta kan inte herr Åsling eller regeringen komma ifrån. Det fulla ansvaret för en sådan arbetslöshetspolitik har den borgerliga trepartiregeringen.

Industriministern återkommer till påståendet att arbetarrörelsen skulle exploatera oron i Spännarhyttan och på andra platser där man drabbas av arbetslöshet och otrygghet. Jag tycker detta är ett brutalt och illavarslande sätt att beskriva den oro som nu finns på hundratals platser och i tusentals familjer runt om i vårt land. Inte kan väl Nils Åsling förneka att de anställda i Spännarhyttan och deras familjer känner otrygghet inför framtiden? Det berättar de ju själva om. Säkerligen har de också försökt att få träffa industriministern för att kunna uttrycka den oron och framföra sina synpunkter med anledning av att de i dag lever i ovisshet inför framtiden. Detta i synnerhet som de upptäcker att vi har en regering som säger att den ingenting kan eller ingenting vill göra, utan bara hänvisar till företaget. Inte att undra på att detta föder vilsenhet och oro för framtiden!

Det är riktigt att det fanns delade meningar om Öresundsvarvet; det har denna kammare upplevt. Men det förhållandet att koncernledningen *före* riksdagsbeslutet hade den ena eller andra uppfattningen är ju ingen legitimation för koncernledningen att *efter* riksdagsbeslutet fortsätta med sin kampanj mot Öresundsvarvet. Tyvärr besannades mina farhågor från riksdagsdebatten i juni. Regeringen och koncernledningen kunde inte smälta nederlaget i riksdagen utan fortsatte kampanjen mot varvet även efter det att riksdagsbeslutet hade fattats. Det är klart att det ständiga talet om nedläggning har försatt Öresundsvarvet i ett mycket svårt läge.

Jag hävdar att sedan riksdagen fattat ett beslut i denna fråga är det regeringens uppgift att se till att koncernledningen fullföljer riksdagsbeslutet. Intill dess att ett nytt beslut har fattats skall det riksdagsbeslutet självfallet gälla.

Anf. 38 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! När orderingången på exportmarknaden och även när marknaden inom landet är negativ, är det naturliga sättet att möta det läget att på allt sätt öka investeringarna. De under ett antal år eftersatta investeringarna i näringslivet är i första hand den rimliga balans man bör ha i den här konjunkturfasen. Därför föreslår regeringen nu en rad åtgärder och är beredd att återkomma med förslag om ytterligare åtgärder för att främja

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

investeringarna. Det i och för sig mest angelägna i det läget är ju inte att öka expansionen i den offentliga konsumtionen, utan det viktiga är att öka industrins investeringar.

Jag har på avstånd noga följt utvecklingen i Spännarhyttan, och jag kommer att vara där i morgon och träffa de anställda. Mitt omdöme, att socialdemokratin på ett anmärkningsvärt sätt exploaterar oro, står fast. Det är inte jag som är brutal i min attityd i det här sammanhanget. Jag har beskrivit ett förlopp som jag reagerar emot, eftersom jag vet vilken oro människorna där känner. Jag har upplevt detta på andra platser också, och jag vet att de anställda, liksom de berörda kommunerna, är bäst betjänta av att politiker i ansvarig ställning säger som det är, talar om hur de reella förhållandena är, och inte försöker arbeta med tillrättalagd information som skapar illusioner. Här gäller det i stället att utgå från de realistiska förutsättningarna, se till att man kan hålla de enskilda arbetstagarna skadeslösa och trygga jobben och bygdens överlevnad men låta partitaktiska och propagandistiska skäl komma i andra hand.

Vad Öresundsvarvet beträffar kan koncernledningen inte lastas för vad som skett. Svenska Varvs ledning har tvärtom i sin strukturplan varnat för övertro. Jag vill ytterligare en gång understryka vad jag sade tidigare, nämligen att man inte kan betrakta det som en kampanj av en ansvarig koncernledning, om den talar om hur det är och att pengarna är slut därför att man tagit ett antal förlustorder. Jag skulle t. o. m. som ansvarigt statsråd vilja säga att det är koncernledningens skyldighet att säga som det är. Toleransen mot Öresundsvarvet för i varje fall tidigare förfaranden har varit nästan överdrivet stor. Det är i så fall i det avscendet man kan rikta anmärkningar.

Jag tror att det viktiga nu är att vi inser att majoritetens beslutsunderlag var bristfälligt och att majoriteten fördes bakom ljust beträffande de kalkyler som kom till näringsutskottet på andra vägar än via industridepartementet eller koncernledningen. Detta beslutsunderlag var inte tillfredsställande. Man kanske bör dra viss lärdom av det för den fortsatta riksdagsbehandlingen av dylika ärenden. Som ansvarigt statsråd tycker jag att det blev en dyrköpt lärdom med tanke på de ekonomiska konsekvenser som det olyckliga riksdagsbeslutet beträffande Öresundsvarvet hade. Men detta är en annan sak. Nu gäller det att – naturligtvis med beaktande av riksdagsbeslutet – försöka hitta en konstruktiv lösning för fortsättningen.

Andre vice talmannen anmälde att Thage Peterson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 39 FRIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Dagens problem är många och välkända. De har f. ö. kommenterats ganska ingående här i dag. Det handlar om inflationen, om alltför låg lönsamhet och som följd därav alltför låga investeringar. Det handlar om ett högt skattetryck, speciellt vad jag vill kalla "övertidsskatten" men som på ett litet luddigare s. k. officiellt språk kallas marginalskatten.

Det handlar om ett högt ränteläge och om brist på arbetskraft i många företag. Det gäller vilda strejker på en hel del håll osv. Det här är mycket svåra och handfasta problem för näringslivet och inte minst för landets åtskilliga tiotusentals mindre och medelstora företag.

Underskottet i bytesbalansen och budgetunderskottet är självfallet de stora problemen för regeringen. Det har i dag understrukits av åtskilliga statsråd och nu senast av industriministern.

Situationen förvärras av att den internationella konjunkturedgången nu börjar slå igenom också i vårt land. Ett litet land med en liten hemmamarknad kan aldrig nå högt välbstånd om inte exporten kan hållas uppe. För Sveriges vidkommande går ungefär 50 % av industriproduktionen på export. Därför är det skrämmande att vi nu tycks tappa marknadsandelar. Om man jämför vår export nu med den under de goda åren strax före den stora lönekostnadsexplosionen i mitten av 1970-talet, så finner man att vi förlorat ungefär 25 % i marknadsandelar. Om vi hade kunnat bibehålla den konkurrenskraft vi hade före den stora löneexplosionen, hade vi definitivt inte haft något underskott i utrikeshandeln.

Denna utveckling kan endast förklaras av att vi har ett alltför högt kostnadsläge och av att vår industriella kapacitet är för låg, vilket i sin tur beror på att den offentliga sektorn suger upp alltför mycket pengar och arbetskraft på näringslivets bekostnad. Med all respekt för den offentliga sektorn måste jag dock understryka att vi som nation inte kan leva av den. Vi kan exportera bilar, maskiner och kylskåp – och varför inte också nämna det handgjorda glasets, som här i dag har kommenterats med anledning av en utredning nyligen gjord av industriverket – men vi kan inte exportera exempelvis årslång föräldradedighet eller kommunala skrytanläggningar. Det går bara inte.

Vi har, som jag nyss sade, ett högt kostnadsläge, och den bedömningen är väl alla överens om. En undersökning som gällde 1979 visar, att Sverige ligger på andra plats efter Belgien när det gäller de totala lönekostnaderna per timme, dvs. löner plus sociala kostnader. Detta är en del av förklaringen till våra förlorade marknadsandelar. En annan orsak till vår försämrade konkurrenskraft ligger givetvis i vårt stora oljeberoende. Varje höjning av oljepriserna – och en sådan måste komma efter de nu aktuella händelserna i Mellersta Östern – kommer att utsätta vår bytesbalans för ytterligare hårt tryck.

Professor Ulf af Trolle har nyligen sagt att vi inte kan exportera oss ur underskottet i vår bytesbalans. Vi skulle behöva öka vår export med 1 miljon kylskåp eller mer än 150 000 bilar för att klara oss ur krisen med bytesbalansen. Jag tror inte att man behöver vara professor, företagsdoktor eller företagare själv för att förstå att detta, inte minst med tanke på vårt höga kostnadsläge, är en omöjlighet.

Grundorsakerna till våra bekymmer får vi söka fem år eller litet mer tillbaka i tiden, till den tid då debatten om vad man kallade övervinster blomnade för fullt och då vi fick en löneexplosion ungefär samtidigt med den första oljeshocken. Hade vi inte fått en borgerlig regering, kunde situationen

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

ha blivit mycket svår redan för några år sedan. Men genom devalveringen lyckades faktiskt den första trepartiregeringen begränsa skadeverkningarna av denna löneutveckling. En annan orsak till våra bekymmer ligger också rätt långt tillbaka i tiden. Det är den svällande offentliga sektorn, som många här i dag har omnämnt. Det tycks tyvärr vara mycket svårt att få människor att förstå, att vi måste visa en viss återhållsamhet.

I själva verket konsumerar vi, enligt vad som har räknats ut, som nation ungefär 105-106 % av vad vi producerar. Det går så länge man kan låna pengar, till dyra räntor, och så länge som det finns långivare som har tilltro till låntagaren, och det har i varje fall till dags dato gällt för vårt land. Denna överkonsumtion – ett uttryck som jag tycker är mycket mer adekvat än det gamla talet om övervinster – beror inte på att vi alla till vardags lever något slags lyxliv. Den ligger i stället i hög grad inom den offentliga sektorn. Men när regeringen nu vill minska ökningstakten i den offentliga sektorn höjs ett veritabelt ramaskri från olika grupper i samhället över vad man kallar "minskande social service".

Herr talman! Kan vi politiker inte övertyga allmänheten om att den måste acceptera behovet av sparsamhet, blir vår situation utomordentligt svår. Jag tror att människorna i gemen begriper att vi inte kan fortsätta att låna och samla på oss skulder som våra barn måste betala. De stora protesterna tycks mest vara arrangerade av den politiska oppositionen och den närstående grupper.

När det gäller näringslivets höga kostnadsläge får man inte glömma bort de indirekta skatterna. Näringslivet har visserligen sluppit den allmänna arbetsgivaravgiften – vi kämpade i många år för att få bort den och lyckades till slut – men i stället har, som alla vet, de sociala kostnaderna stigit mycket. Naturligtvis kan man säga att löneskatter liksom moms ytterst får betalas av konsumenterna genom högre priser, men det finns en stor skillnad mellan moms och löneskatter. Momsen drabbar svenskproducerade varor och importvaror lika på hemmamarknaden och lyfts av vid exporten. Löneskatterna däremot drabbar främst svenskproducerade varor och lyfts inte av vid export. De verkar alltså diskriminerande på svenska varor både hemma och utomlands. Varje höjning av de indirekta skatterna och övriga kostnader för näringslivet är, jag upprepar det, ett steg bort från den devalvering som var en skyddsåtgärd mot löneexplosionen. Svenska löneskatter är till glädje endast för våra utländska konkurrenter och särskilt för dem som exporterar till Sverige och har funnit Sverige vara en intressant marknad. Löneskatter som inte direkt har med produktion och de anställdas trygghet att göra är helt enkelt en importstimulans. Den proms som oppositionen föreslar, dvs. en skatt på alla produktionsfaktorer, skulle i realiteten medföra ökad import, alltså just det som vi vill undvika.

Herr talman! Jag tillåter mig att än en gång citera professor Ulf af Trolle. Han förklarade för en tid sedan att det avgörande hotet mot svensk industri var när kostnadsutvecklingen på arbetsmarknaden slog ihjäl det ena småföretaget efter det andra. Storföretagen måste i allt högre grad lämna de svenska underleverantörerna för att köpa sina s. k. insatsvaror från utlandet.

Detta har kommenterats mycket i pressen, och man har undrat varför det ena stora företaget efter det andra slutar att gynna svensk småindustri och i stället vänder sig till utländska leverantörer. Det har påverkat inte bara vår bytesbalans utan också den dynamik som fanns och fortfarande i stor utsträckning finns inom den mindre och medelstora företagsamheten. Det är beklagligt att många innovatörer, i dagens läge med höga övertidsskatter och höga arbetskostnader, föredrar att sälja licenser utomlands framför att starta produktion hemma. De tvingas helt enkelt att exportera sysselsättning. Det tycker jag att vi inte har råd med. Vissa stimulansåtgärder för den mindre företagsamheten vidtogs när den första trepartiregeringen kom med sitt s. k. småföretagarpaket. De mindre och medelstora företagen runt om i landet väntar nu med spänning på den nya småföretagarproposition som regeringen har lovat skall komma till våren. Den är välkommen, och den behövs om landets småföretagare skall kunna klara sin situation.

Skall vi kunna arbeta oss ur krisen behövs ökade investeringar och en oförändrad kostnadsnivå. Men investeringarna kan inte öka i önskvärd grad om inte företagen får tillräcklig lönsamhet. Jag tror att alla är överens med mig i det avseendet.

Utvecklingen beror i hög grad på vad som händer i de kommande avtalsförhandlingarna. Det är oroande när man från L.O-håll deklarerar att det inte går att få en "lönerörelse med mätliga krav", om inte inflations-skyddet när det gäller skatterna avskaffas. Statsmakterna varken kan eller bör blanda sig i avtalsförhandlingarna, men de kan måhända iakttä en högre grad av neutralitet än vid den senaste avtalsuppgörelsen. Den offentliga sektorn får inte än en gång gå före vid en avtalsuppgörelse. Uppgåelsen inom det hårt konkurrensutsatta näringslivet måste bli styrande också för den offentliga sektorn. Det är, herr talman, vår enda chans, om svenskt näringsliv och svensk företagsamhet skall ha en framtid.

Anf. 40 GUNNAR NILSSON (s):

Herr talman! Jag har ibland blivit anklagad för att vara hård när jag har ansett att regeringen bedriver en politik som ökar arbetslösheten och vidgar klyftorna i samhället. Man har undrat om jag verkligen menar att regeringen *medvetet* skulle gå in för att göra människor arbetslösa eller att klämma åt inkomstsvaga grupper.

Den här frågan ställs nu på sin spets i samband med regeringens sparplan, tillsammans med den redan genomförda momshöjningen och i förlängningen i den skattedebatt och den avtalsrörelse som följer framöver. Låt mig därför förklara vad jag menar.

Jag tror inte att det skulle vara regeringens *syfte* eller något slags ideologiskt mål att skapa arbetslöshet eller försämra för svaga grupper. Men vad jag tveklöst måste konstatera är att regeringen numera anser det mindre viktigt att klara dessa tidigare helt överordnade mål i politiken.

Inför momshöjningen stod regeringen inför ett val som ingalunda var självklart. De flesta ekonomer, intressegrupper och oberoende bedömare delade inte regeringens mening att tidpunkten var lämplig för en åtstramning

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

av den privata konsumtionen, bl. a. därför att den skulle leda till ökad arbetslöshet. Ändå valde regeringen att höja momsen. Det var inget tvång. De allra flesta förnekar att det var en klok åtgärd ens ur andra synpunkter. Slutsatsen kan bara bli en – regeringen valde att prioritera en tvivelaktig åstramningspolitik framför en politik som syftar till att klara jobben, och det är utan tvivel ett direkt brott mot tesen att sysselsättningen är ett överordnat mål i politiken.

Det andra exemplet gäller den sparplan som nu har lagts fram. Låt oss ett ögonblick bortse från frågan om det riktiga i att just nu spara 6 miljarder på att dra ner utgifter jämfört med möjligheten att till en del i stället skaffa sig ökade inkomster. Låt oss enbart titta på profilen i det sparpaket som nu har lagts fram och då framför allt på hur man drar ner transfereringarna. Då framstår det som fullt klart för var och en att de grupper som drabbas hårdast är grupper som ligger under den genomsnittliga standarden i Sverige. "Men vi har ju ändå skyddat de sämst ställda grupperna", försvarar sig regeringen, och hänvisar till skyddet för sjuka som behöver gå till läkaren eller köpa medicin mer än 15 gånger per år och till de pensionärer som bara har folkpension eller en mycket liten ATP.

Men det är väl knappast något att berömma sig av. Hade man inte ens skyddat de grupperna hade det varit en fullkomlig skandal. Den skandalen var också mycket nära sin fullbordan när regeringen för tredje gången vägrade att höja arbetslöshetsersättningen. Hade man inte till sist vikit från den ståndpunkten hade omdömet "reaktionärt" varit fullt befogat.

Men faktum kvarstår – regeringen föredrar att urholka pensionerna, att dra ned det stöd till barnfamiljerna som livsmedelssubventionerna innebär, att nästan fördubbla kostnaderna för sjuka människors mediciner och läkarbesök m. m., framför att vidta mer rättvisa åtgärder. Ännu har vi inte sett var regeringens bostadspolitik hamnar, men farhågorna är stora för att det även där är redan hårt klämda hyresgäster som drabbas, medan bättre ställda grupper hålls skadeslösa.

Jag sade i ett inlägg vid urtima riksmötet att det aldrig kommer att gå att klara krisen i samförstånd, om regeringen sätter fördelningspolitiken och sysselsättningen på undantag. "I stället", sade jag, "måste politiken först och främst gå ut på att genomföra verkligt offensiva insatser för att stärka industrins ställning, få hjulen att rulla igen. Om man ändå måste vidta besparingsåtgärder och köpkraftsindragningar måste de i första hand genomföras fördelningspolitiskt rättvist".

Nu tvingas vi konstatera att i regeringens sparpaket finns en enda åtgärd som går i den riktningen – nämligen urholkningen av indexregleringen av skatterna. Och det handlar ju om en mindre korrigering av en orättvisa som regeringen själv tidigare har infört. För övrigt finns ingenting av den rättvisepolitik vi har efterlyst!

Men det är inte bara rättvisesynpunkter som får t. ex. fackföreningsrörelsen att reagera mot regeringens politik. Det är också frågan om vad som faktiskt är ekonomiskt klokt. Vi har nu i drygt fyra år haft tre borgerliga regeringar som alla har talat om att vi måste arbeta oss ur krisen, stärka

svensk industris ställning, producera mer osv. Ändå har samma regeringar i fyra år nu vägrat att vidta åtgärder som skulle verka i den riktning man talar om.

Regeringen trodde att sänka kostnader för företagen genom t. ex. devalveringar, slopade arbetsgivaravgifter och vädjanden till löntagarna om återhållsamma löneavtal skulle vara tillräckligt för att skapa expansion och investeringsvilja. Jag kan förstå om man trodde det första året, och kanske t. o. m. andra året. Men nu går de borgerliga regeringarna in på sitt femte år och tror fortfarande, trots ideliga misslyckanden, att det bara behövs mer av den misslyckade politiken för att man den här gången skall lyckas.

Vad är det egentligen för ideologiska motiv som hindrar regeringen från att vidta åtgärder som garanterar att sänkta kostnader och höjda vinster för företagen verkligen används för investeringar? Hur länge tänker regeringen vänta på att dess ideologiskt grundade förhoppningar på marknaden och näringslivet skall sammanfalla med verkligheten? Vilka motiv är det som får regeringen att på väg in i en lågkonjunktur vidta åtgärder som ytterligare förstärker nedgången, som bidrar till att rusta ner vår industri och sänka kapacitetsutnyttjandet? Kan någon med handen på hjärtat verkligen hävda att de stabiliseringspolitiska effekterna av momshöjningen och den nu framlagda sparplanen är så stora att de uppväger risken för ökad arbetslöshet, risken för låg aktivitet i näringslivet genom en svag inhemsk efterfrågan och risken för en sänkt produktivitet och försämrad tillväxt genom låga investeringar?

För mig är ekvationen orimlig – den går inte ihop. Detsamma gäller Gösta Bohmans resonemang om att man genom sparandet skall sänka efterfrågan på arbetskraft i den offentliga sektorn, så att den i stället skall kunna överföras till industrin. Men hur skall herr Bohman åstadkomma det i en nedåtgående konjunktur, när allt talar för att efterfrågan på arbetskraft i industrin kommer att minska? För varje dag som går får vi allt oftare höra talas om varsel om nedskärningar och permitteringar, och regeringen bidrar med sin egen politik till att skynda på den processen. Var ärlig, Gösta Bohman, och erkänn att för dem som nu förlorar sina jobb finns det inga andra jobb att få – och att det i den fortsatta nedgången kan ta årtal att skapa dem!

Hur många som kommer att förlora sina jobb vet vi naturligtvis inte. LO-ekonomerna har varit snälla och talat om minst 40 000. Statens eget konjunkturinstitut talar om det dubbla eller det tredubbla antalet. Oavsett vilket, måste vi få ett svar på frågan – tänker regeringen göra något åt det eller bara sitta med armarna i kors och hoppas på marknadskrafterna och en ny högkonjunktur om några år? Kommer regeringen med något förslag om sysselsättningspolitiken? Har regeringen råd med nya 25-kronor och beredskapsarbeten? Eller tänker man nu låta politiken slå igenom i öppen arbetslöshet med urholkade arbetslöshetsersättningar och därmed ställa tiotusentals eller kanske hundratusentals i riskzonen för utslagning?

Det är i det här läget vi nu skall driva en ny avtalsrörelse – mot bakgrund av en nedåtgående konjunktur, rekordartad inflation, fyra års reallönesänk-

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

ningar och en fördelningspolitiskt orättvis svängremspolitik. Det är, måste jag säga, ingen lätt uppgift.

Trots det är jag beredd att påstå att vi kan acceptera återhållsamhet under vissa förutsättningar. Däremot kommer vi aldrig – inte under några förhållanden – att acceptera både total återhållsamhet och en orättvis fördelningsprofil. Om regeringen har haft den förhoppningen, kan den slå den ur hågen. Mot en sådan politik kommer fackföreningsrörelsen att ta strid.

Det innebär alltså att villkoret för återhållsamhet är en rättvis fördelningspolitik, och att de resurser som skapas för företagen genom denna återhållsamhet verkligen används för att öka investeringarna, produktionen och på sikt sysselsättningen.

Det är mot den bakgrunden man skall se våra krav inför avtalsrörelsen. Med en så hög inflation som vi nu har haft leder indexregleringen av skatteskalorna till att höginkomsttagare klarar sin standard med små lönehöjningar, medan låginkomsttagare måste få mycket höga lönehöjningar för att klara sin inkomst efter skatt.

Dessa fakta har vi presenterat siffror på, och regeringen har inte kunnat förneka riktigheten av den redovisningen. Alltså: med den fördelningspolitiska profil som en bibehållen indexreglering ger – jag är ledsen, Erik Hovhammar – *tvingar* man LO att kräva höga nominella löneökningar.

Herr talman! För att sammanfatta: Landsorganisationens krav, som jag företräder i denna debatt, för att acceptera lönemässig återhållsamhet kan anges i några korta punkter:

Regeringen måste överge indexregleringen och i stället göra en rättvis skatteomläggning, som gynnar låg- och mellaninkomsttagarna.

Regeringen måste utforma ett rejält program för att sätta stopp för rekordinflationen.

Regeringen måste vidta åtgärder för att garantera att de vinster som uppstår genom återhållsamheten används för produktiva investeringar och att företagen inte, som de gjorde tidigare, nöjer sig med att höja sina exportpriser för att förbättra sin egen finansiella situation. Vi accepterar inte en gång till att företagens vinster ökar kraftigt men ändå inte används för att bygga ut produktionskapaciteten och öka exporten.

Regeringen måste vidta åtgärder för att förhindra att vi får en våldsam ökning av den öppna arbetslösheten.

Herr talman! Med de villkoren uppfylla är Landsorganisationen och dess förbund beredda att acceptera lönemässig återhållsamhet – inte annars!

Anf. 41 Industriministern NILS ÄSLING:

Herr talman! Tillåt mig något kommentera Gunnar Nilssons inlägg i debatten. Först skulle jag vilja betona vad jag sade i mitt replikskifte med Thage Peterson: Det är en självklarhet att regeringen, med de ambitioner vi har och som avspeglar sig i att vi f. n. har flera sysselsatta på svensk arbetsmarknad än någon gång tidigare, aldrig medvetet går in i en politik för att äventyra sysselsättningen. Men när man bedömer åtgärder som genom-

förs inom ramen för stabiliseringspolitiken måste man ändå anlägga ett litet mera långsiktigt perspektiv än det som Gunnar Nilsson nu har.

Det är klart att momshöjningen har vissa negativa effekter. Säg den stabiliseringspolitiska insats som inte har också negativa effekter. Men vad är vi ute efter? Jo, i ett skede när vi har ett otillständigt stort budgetunderskott, om jag så får säga, och ett växande bytesbalansunderskott har vi ändå sett till att vi på lång sikt skapar en samhällsekonomi som ger underlag för en ökad industriproduktion.

Det är den enda väg vi har ut ur den ekonomiska situation vi befinner oss i. Då får man kortsiktigt också vara beredd till vissa uppoffringar, till att alla insatser kanske inte är så välanpassade utifrån det kortsiktiga perspektivet som man skulle önska. Vi måste i detta skede kunna kräva att även arbetsmarknadens parter anlägger ett litet långsiktigare perspektiv än det mest näraliggande. Dessutom har ju regeringen genom sina samtal med arbetsmarknadens parter visat sin beredvillighet till diskussion också om fördelningspolitiskt väsentliga inslag i t. ex. skattepolitiken.

Jag tycker nog att Gunnar Nilsson avgav ett något förhastat omdöme när han sade att profilen i transfereringarna inte är fördelningspolitiskt rättvis. Jag vill med skärpa understryka att strävan att ta långtgående fördelningspolitiska hänsyn har varit vägledande för regeringens dispositioner också i åtgärds paketet.

Till sist vill jag instämma i vad Gunnar Nilsson sade om den höga prioritet insatser från samhällets sida måste ha när det gäller investeringarna i industrin. Vi måste nu få till stånd ett läge där industrin verkligen utnyttjar lågkonjunkturen för investeringar, så att vi den vägen också kan kompensera en del av den sysselsättning som faller bort genom att lågkonjunkturen innebär en minskad orderingång. Men vi skall ha klart för oss att benägenheten till investeringar är mycket beroende av industrins marknadsförväntningar, den svenska industrins konkurrenskraft. Till sist är det kostnadsläget och våra möjligheter att återerövra andelar på exportmarknaderna som är styrande för investeringarna.

Det är en i och för sig ganska krävande uppgift vi har framför oss. Det viktiga är att vi ser problemen i ett något mer långsiktigt perspektiv. Om jag utifrån min utsiktspunkt som industriminister skulle våga mig på en gissning, så skulle den lyda: Lyckas vi bara hävda vår konkurrenskraft, finns det utifrån den industriella potentialen och de tekniska och kommersiella förutsättningarna mycket goda möjligheter att vi också kommer till rätta med de samhällsekonomiska problemen. Men det förutsätter – det understryker jag ännu en gång – ett mer långsiktigt betraktelsesätt på stabiliseringspolitikens olika inslag än det som Gunnar Nilsson nyss gav uttryck för.

Anf. 42 GUNNAR NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag konstaterade i mitt inlägg att det övergripande målet, som det politiskt egentligen inte har rätt några delade uppfattningar om, är att vi skall upprätthålla sysselsättningen. Jag konstaterade vidare att jag nu bara kan dra den slutsatsen att regeringen menar att det målet i dagsläget

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

ändå måste bedömas som mindre viktigt. Jag är faktiskt styrkt i uppfattningen att det var en riktig slutsats efter att nu ha lyssnat på industriministern.

Om man försöker lösa problemen i det långsiktiga perspektivet – hur långsiktigt det är vet jag inte – är det klart att man i dagsläget måste acceptera exempelvis en ökad arbetslöshet, säger industriministern. Det vore intressant att få veta vad det är för långsiktigt perspektiv som regeringen nu arbetar med. Efter att ha studerat exempelvis vad som har hänt från det att vi startade avtalsrörelsen 1979 fram till dags dato är nämligen min uppfattning den att regeringen har fört en kvartalspolitik. Därför vore det bra om vi nu kunde lita på industriministerns besked när han talar om det långsiktiga perspektivet.

Jag tror emellertid inte att han menade så mycket. Så småningom kom han ju fram till det vanliga, nämligen att det är de s. k. marknadsförväntningarna som är avgörande för vilka investeringar som kommer till stånd.

Det är således fortfarande marknadskrafterna som skall rätta till det här. Då frågar jag: Vilken roll kan marknadskrafterna spela i det långsiktiga perspektiv som industriministern här försöker ge utfästelser om?

Anf. 43 ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Herr talman! Gunnar Nilsson klagade över att vi har infört en moms. Det har i debatten här i dag motiverats varför denna moms ansågs nödvändig från regeringens sida. Jag behöver därför inte närmare gå in på den problematiken.

Men det skall väl också i sanningens namn sägas – vi har kommenterat det litet grand tidigare i dag – att en moms drabbar svenska och importerade varor lika. Och en mycket viktig sak är att när man exporterar varor så lyfter man av den här momsen. Däremot innebär den moms som föreslås ifrån socialdemokratiskt håll i verkligheten en ökad import. Den är importstimulerande – det är alltså skillnaden. Och den tycker jag är ganska stor.

Gunnar Nilsson sade också att för dem som förlorar sina jobb vidare finns det inga nya arbeten att få. Det är väl sant och riktigt i många delar av vårt land, men det finns också regioner där det fattas folk.

Ta exempelvis Gunnar Nilssons och mitt eget hemlän. Kronobergs län, där man t. ex. i Ljungby och Växjö efterfrågar svetsare och metallarbetare. I Landskronaregionen finns det av kända skäl gott om den kategorin yrkesfolk. Men det är ingen som vill flytta.

Därför vill jag fråga Gunnar Nilsson: Eftersom detta är ett faktum, kan man inte tänka sig att det från LO:s sida görs mer för att få en större rörlighet bland de anställda? Jag tror att det i många fall skulle innebära att vi hade större chanser att satsa på utvecklingsbar industri än vad som f. n. är förhållandet.

Jag noterade också, herr talman, att Gunnar Nilsson sade att vi kan acceptera en viss återhållsamhet i år. Det har också sagts tidigare i debatten här i dag, bl. a. av Olof Palme, att reallönehöjningarna nu är begränsade. Jag tycker det är ett viktigt konstaterande. Men samtidigt hör vi ibland från

LO-håll att om inte indexregleringen slopas, så vill man ha betydande lönehöjningar – det har nämnts siffror på ända upp till 12 %. Vi har också fått reda på – senast i en TV-debatt i går – att för 1981 är redan 7 % in-tecknade innan man börjar diskutera löner och avtal.

Jag skulle vilja säga till Gunnar Nilsson: Läger man samman 12 % och 7 %, så blir det 19 %. Den ekvationen går ju inte ihop.

Anf. 44 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Sysselsättningen skall naturligtvis upprätthållas med alla de medel som samhället har till sitt förfogande. Någon nedrustning i den beredskapen kan jag självfallet inte acceptera. Det är f. ö. betecknande att Gunnar Nilssons partibroder Thage Peterson anklagade mig för att tidigare av sysselsättningsskäl ha öst ut pengar, som han uttryckte det.

Det är självklart att alla de insatser man kan mobilisera för att hålla sysselsättningen uppe skall göras, men frågan är: Kan man helt göra sig fri från konjunkturberoendet i ett land som Sverige, som exporterar mellan 40 och 50 % av sin industriproduktion? I början av 1970-talet åkte vi ju i konjunkturförhållanden berg- och dalbana, och vintern 1971–1972 hade vi en rekordstor arbetslöshet. Denna utgjorde naturligtvis en påfrestning för svensk arbetsmarknad, och man bör göra allt man kan för att undvika en sådan.

Jag vill fråga på vilket sätt Gunnar Nilsson skulle vilja göra oss oberoende av marknadsförutsättningarna för exempelvis exportindustrin. Är det ett nytt lagerstödssystem som föresvävar honom? Det vore intressant att få detta klarlagt här. Den sista överbrygningspolitiken i det syftet fick ju dess värre rätt långtgående och beklagliga konsekvenser för den industriella utvecklingen här i landet. Det vore som sagt intressant att få klarlagt vad Gunnar Nilsson avser när han talar om att marknadsförväntningar och marknadsutveckling inte skall tillåtas vara styrande för eller slå igenom på investeringsaktiviteten i näringslivet. Är det någon ny modell av styrsystem som Gunnar Nilsson skulle vilja föra in i näringslivet?

Sedan skulle jag vilja påstå att regeringens åtgärdsprogram i hela sin inriktning är långsiktigt. Det är stabiliseringspolitiskt. Åtgärdsprogrammet är en dementi på Gunnar Nilssons påstående att regeringen hänger sig åt kvartalspolitik. Regeringen har i programmet visat att den är beredd till samlade grepp för att stabilisera samhällsekonomin, och de samlade greppen är ju långsiktiga och måste värderas utifrån den synpunkten. Som inslag i stabiliseringspolitiken är de också en nödvändighet för att man på sikt skall kunna garantera sysselsättning och välfärdsutveckling i landet, något som jag föreställer mig att också Gunnar Nilsson har en viss känsla för. Det är ju framför allt genom att nu vidta de nödvändiga ekonomiskt-politiska åtgärderna som vi på sikt skall kunna säkra jobben i svenskt näringsliv.

Anf. 45 GUNNAR NILSSON (s) replik:

Herr talman! Erik Hovhammar redovisade motiven för att höja momsens. Men det gör inte saken bättre. Erik Hovhammar vet att den enda punkt som

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

Svenska arbetsgivareföreningen och LO har varit överens om på länge var det faktum att tidpunkten för detta var olycklig. Vi har också noterat att det var bra att Arbetsgivareföreningen och LO var överens på just denna grundläggande punkt, och som jag sade i mitt förra anförande fanns det en lång rad ekonomer och andra som hade precis samma uppfattning.

Det sades också att LO borde medverka till att man fick till stånd en större rörlighet i fråga om arbetskraften. Ibland har man stora förhoppningar på vad LO skall göra och på hur aktiv LO skall vara i olika avseenden. Men jag vill påminna om att man så sent som på 1960-talet skyllde arbetskraftens rörlighet helt och hållet på Landsorganisationen. Nej, Erik Hovhammar, det måste nog till litet mera än att bara hysa förhoppningar på att LO skall göra någonting i fråga om arbetskraften. Så enkelt fungerar det inte.

Vidare har Erik Hovhammar hört talas om att det skulle begäras 12 % löneökningar. Faktum är ju att regeringen och Landsorganisationen är överens om att det behövs 12 % löneökning för att låginkomsttagarna skall få precis samma utslag som höginkomsttagarna när det gäller bibehållen inkomst efter skatt. Det är ett rent matematiskt exempel. Det har inte så mycket att göra med var kraven slutligen kommer att ligga, vilket helt och hållet beror på hur skatteomläggningen kommer att se ut. De 12 % skall således kopplas till en indexreglerad skatteskala, varvid man f. ö. inte gör någonting.

Ingen skulle vara så glad som jag, om det är riktigt som industriministern säger att man skall börja med en långtidsplanering. Alla de åtgärder som ni föreslår skall vara ett led i denna. Till detta kan man säga att det finns företrädare för regeringen som nu är ute och i halvkvävda ordalag talar om att momsen eventuellt skall dras tillbaka till våren. Är detta ett led i denna långsiktiga politik? Nej, det är ett led i den kvartalspolitik som ni har fört och som jag, om jag hade tid, skulle kunna gå närmare in på. Det gäller åtgärder som vidtogs på hösten 1979, på våren 1980 och tre månader efter det att uppgörelsen var klar. Detta är kvartalspolitik, herr industriminister. När ni nu redan har börjat diskutera att man inom en nära framtid eventuellt skall släppa på momsen är det ett led i denna politik.

Anf. 46 ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med Gunnar Nilsson om att det måhända hade varit lyckligare om momsen höjts tidigare och inte nu när vi står inför en lågkonjunktur.

Beträffande rörligheten på arbetsmarknaden hoppas jag att den enighet som dess bättre nu ibland tycks råda mellan LO och Svenska arbetsgivareföreningen även kan komma till uttryck i de diskussioner och överläggningar som ni för om behovet av att flytta arbetskraft från regioner med sysselsättningsproblem till regioner med expansion.

Avslutningsvis vill jag beträffande lönerna säga att jag utgår ifrån att man den här gången agerar på ett annorlunda sätt än i den senaste avtalsrörelsen. Den offentliga sektorn får inte bli löneledande. Jag tror att det är viktigt att avtalet blir sådant att sysselsättningen kan stimuleras och därmed ökas

lönsamheten också inom näringslivet. Förutsättningen för trygga arbeten är ju att vi har företag som går med vinst, vilket jag tror att Gunnar Nilsson och jag är helt ense om.

Fördelningen är en annan sak. Det är en fråga mellan arbetsmarknadens parter.

Anf. 47 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Debattinlägg om skatteanpassning från konjunkturpolitiska synpunkter, i detta sammanhang momssänkning, har jag ingen anledning att kommentera här. Av de diskussioner som äger rum förstår jag att inte heller Gunnar Nilsson är främmande för att man använder skattepolitiken av konjunkturpolitiska skäl. Man behöver av den anledningen inte hänge sig åt någon kvartalspolitik. Enligt min uppfattning kan man inte bedriva ekonomisk politik som kvartalspolitik, i synnerhet inte nu.

Nu fordras det en mer långsiktig och medveten stabiliseringspolitik med hänsyn till de förhållanden vi har på bytesbalans- och budgetunderskottssidan och med hänsyn till önskvärdheten av att fastlägga den ekonomiska politikens principer som underlag för investeringsbeslut i näringslivet. Därför kan jag försäkra Gunnar Nilsson att i varje fall jag för min del företräder en långsiktig och medveten stabiliseringspolitik, som innebär att näringslivet har underlag för de investeringsbeslut som det nu är så angeläget att främja. Vi måste, och där har vi alltså ett gemensamt ansvar, se till att svensk industri fortsätter den förnyelseprocess som på skilda sätt har påbörjats.

Får jag sedan säga att det är synd att den här debatten inte kunde fortsätta. Jag är nämligen uppriktigt nyfiken på hur Gunnar Nilssons recept för att slippa få ett genomslag av konjunkturutvecklingen på exportindustrin skulle se ut. Men vi kan möjligen fortsätta diskussionen inför annat forum.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

9 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 15 oktober

1980/81:35 av *Hugo Bengtsson* (s) till industriministern om sysselsättningen vid Öresundsvarvet:

Riksdagen beslutade den 5 juni i år om den svenska varvspolitikens utformning och anslag därvid betydande belopp för genomförandet. I fack- och dagspress liksom i radio och TV har beslutet sedan dess vid många tillfällen varit föremål för debatt, till följd av olika personers uttalanden. I anledning av riksdagsbeslutet och den därefter förda debatten vill jag ställa följande fråga till industriministern:

Nr 7

Onsdagen den
15 oktober 1980

*Meddelande om
frågor*

Vilka åtgärder har industriministern vidtagit för att säkra sysselsättningen vid Öresundsvarvet enligt riksdagens beslut den 5 juni i år, och har industriministern följt upp koncernledningens handlande så att intentionerna i riksdagens beslut fullföljs?

1980/81:36 av *John Andersson* (vpk) till jordbruksministern om förbud mot tillverkning av aluminiumburkar:

PLM började massproducera aluminiumburken vid årsskiftet. Kapaciteten vid den nya fabriken i Malmö är 900 miljoner burkar om året. Kritiken mot aluminiumburken gäller främst att den kommer att skräpa ner i naturen och att den är ytterst energikrävande att tillverka. PLM redovisar siffror som visar 40–60 % återvinning, trots de stora insatser man har gjort under försöksverksamheten i Varberg. Detta betyder att 400–500 miljoner burkar inte kommer till återanvändning. Enligt uppgifter skall burkarna tillverkas även för export.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till jordbruksministern:

Ämnar jordbruksministern på grund av det uppnådda insamlingsresultatet överväga ett förslag om förbud mot tillverkning och export av aluminiumburken?

1980/81:37 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till handelsministern om svensk vapenexport till Libyen:

Kriget mellan Irak och Iran har som alla andra krig satt fart på vapenaffärerna. Vapentillverkare och vapenhandlare över hela världen, förmodligen också i Sverige, gnuggar redan händerna inför utsikterna om nya, lysande affärer. Tyvärr brukar också den svenska vapenexporten på ett eller annat sätt komma i blickpunkten vid sådana här tillfällen. Så också denna gång.

Enligt pressuppgifter har Libyen utlovat aktivt stöd till en av de stridande parterna, Iran. Med Libyen har Sverige inlett ett uppmärksammat samarbete innefattande såväl materielleveranser som utbildning av personal inom radarområdet. Den affären har bl. a. föranlett konsultationsutskottet till en granskning.

Jag vill mot bakgrund av det anförda fråga handelsministern:

Har Libyens uttalade stöd till det krigförande Iran föranlett någon omprövning eller annan åtgärd från handelsministrarnas eller krigsmaterielinspektionens sida när det gäller svensk krigsmaterielexport till Libyen?

10 § Kammarerna åtskildes kl. 18.06.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON